AD. TVRNEBI DISPVTATIO AD LIB. CICERONIS DE FATO, ADVERSVS Quendam qui non ſolum Logicus eſſe, uerumetiam Dialecticus haberi uult.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVTETIAE,

Apud Michaelem Vaſcoſanum, uia Iacobæa, ad inſigne Fontis.

M. D. LVI.

EX PRIVILEGIO REGIS.

CLARISS. VIRO LANCILOTO
Carlo Epiſcopo Regienſi Ad. Turnebus.
S. P. D.

Ontrouerſia quædam V. C. mihi cum acerrimo diſputatore & antiquitatis reprehenſore nata eſt: cuius rei notionẽ cum pro tua ſingulari eruditione eſſe tuam intelligerem, te iudicem tuli, quem iniquum eierare nemo poßit. Nam cum in omni nobilißimarum artiũ genere facilè excellis, tum ea es animi moderatione, integritate, æquitate, religione, fide, ut tibi paucos comparare poßimus, anteferre neminem. Quòd ſi aduerſarius fortè apud te reſpondere recuſet, ne mireris: adhuc in omni contentione ita ſe geßit, ut præſcribẽdo tutiorem ſe ſemper putauerit quàm litigando. Itaque quandocunque cogitur, à legitimis iudiciis ad populum prouocat, & domum turbam admittit: iudiciúmque de ſe ipſe domi exercet, ubi aliquem de ludo impudentiæ declamatorem ſibi patronũ iudex excitat, à quo coràm in os laudetur, nos uituperemur. Duræ uerò ſunt illius declamatoris partes, rémque difficilem ſuſcipit, præſertim cum res magni operis eſſet Athenis Athenienſes laudare. Sed aduerſarius quid acturus ſit uiderit, modo mea cauſa tibi nota probatáque ſit. Vale.

DISPVTATIO AD. TVRNEBI AD LIBRVM CICERONIS DE *fato, aduerſus quendam qui non ſolum Logicus eſſe, uerumetiam Dialecticus haberi uult.*

SCripſi aliquando leui ſatis opera Cõmentariolum in librum Ciceronis De *fato: eum ego, quod mihi magnæ uoluptati fuit, non ſolum pueris, qui prima in literis rudimenta ponunt, profuiſſe animaduerti: uerumetiam hominibus nõnullis, qui tantos progreſſus in literis habent, ut duarum nobiliſsimarum artium titulis celebres, hominum cõmemoratione & ſermone floreant, non inutilem fuiſſe cognoui.* Eius enim admonitione, quædam, in quibus humanitus errauerant, emendarũt. Nam *ne multa commemorãdo exprobrare beneficium uidear: quæ de* Diodoro *ſomniauerant, quem* Peripateticũ *philoſophum æqualem* Chryſippi *fuiſſe ſatis audacter nullo auctore, nullo adſtipulatore ſcripſerant, ingenuè mutarunt: & quæ in explicando motu atomorum de plaga, quã regionem acceperãt, oſcitantes hallucinati erant, à me* Lucretij *auctoritate de ſententia deducti, libenter correxerũt: ac meam interpretationem ita auidè occupauerunt, ut mihi uerendum ſit, ne eius poſſeſsionem nullis interdictis recuperare poſsim.* Multa *etiam commemorare poſſem alia, quæ ſuis caſtigandis ex* Commentariolo *meo, ſi fatẽtur, ſumpſe-*

runt : ſi negant, ſurripuerunt. In *quo quid ueritatis dignitas ualeret, facilè intellexi.* Nam *qui nullis aliquãdo Senatuſconſultis, nullis regum imperiis ceſſerant: ij ueritati libenter faſces ſummiſere, & ueritati facilè ceſſere.* Itaque *quanquam nonnulla defendũt, in quibus ab ipſis non tam concertãdi cupiditate, quàm ueri inueniẽdi uoluntate diſſenſi: tamen confido, ſi ueterum teſtimoniis, & argumentorum momentis ſententiam meam comprobaro, eos facilè in meam partem diſceßionem eſſe facturos.* Ac *meum fortaſſe nonnullum uitium ſit, qui, dum breuitati ſtudeo, minus intellectus ſim.* Nunc *dabo operam, ut ita dilucidè planéque res tota explicetur: ita omnia ueterum ſententia teſtata, rerum auctoritate confirmata ponantur, ut uerum facilè extet & appareat.* V*erũtamen eſt quod merito conqueri poſſim, quòd in me per ſummam iniuriam inuaſerunt, cui pro beneficio ſaltem gratiam habere debuerant.* Qui *enim errorem aliquem meum uel dißimulare, uel tegere, uel ſubleuare debuerunt : infenſi & iniqui impetum in me potißimum fecerunt.* In *quo ut eruditionem fortaſſe & eloquentiam, quam ſibi arrogant, oſtentare potuerint : certe philoſophiæ officiis, cuius ſe profeſſores appellant, defuerunt: ac ſciẽtiam & orationem ſuam, quàm uitam, laudari maluerunt.* Ego *morum curam quàm ingenij uenditationem bonis hominibus eſſe potiorem & antiquiorem debere ſemper putaui.* Id *etiam eo odioſius eſt, quòd quemadmodum frons fugitiuorum & nequam ſeruorum olim inſcribebatur : ita mihi pro maſtigia, uelut in ipſa fronte notas inurere tentarunt, cùm initio libri me reprehendendum potißimum cenſuerunt.*

uerunt. Sed, ut ſpero, ita eorum reprehenſionem refellam, & in quo me reprehendunt, ita eos affines culpę eſſe oſtendam, ut ipſorum fronti meritò notæ illæ impingi debeant. I*ntelligẽt enim aliud eſſe impudenter aliquid affirmare, & tanquam pro ſuo iure ſumere, aliud ueterũ teſtimoniis confirmatum, rerum auctoritatibus probatum aliquid in mediũ afferre. quod, ne longior ſim, hinc facere iam aggredior.*

Quæſtio de fato ad quem locũ philoſophiæ pertineat, parum mihi cum aduerſario conuenit. A*it enim eam eſſe totã logicæ, ſic enim loquitur: ego ad mores pertinere contendo.* H*îc ut errori ſuffragaretur ſuo,* C*iceronis literam deprauauit.* N*am cum in bonis libris* P*etri* V*ictorij opera editis, legeretur, Quia pertinet ad mores, quos ἤθος illi uocãt, nos eam partem philoſophiæ de moribus appellare ſolemus: ſed decet augentem linguam* L*atinam appellare moralem, explicandáque uis eſt & ratio enunciationum, &c: cúmque eam literam etiam inueniſſem in libris ſcriptis, & in* C*ommẽtario meo ſecutus eſſem: noſtræ tamen operæ in deprauatam illam lectionẽ, quæ à multis recepta eſt, incidiſſent, admonui, cum id animaduertiſſem, explicãdáque, non ut uulgò explicãda, in bonis libris ſcribi, quod ſecutus erã.* E*x huius ſcripturæ deprauatione errorem ſuum tuetur aduerſarius, nóſque oppugnat. legit enim explicanda ſine cõiũctione, et ait hãc de fato, & περὶ δυνατῶν diſputationẽ dialecticam eſſe totã.* I*n quo te* D*ialectice noſter interrogo, cenſeáſne ita à* C*icerone hanc eſſe conceptam libri propoſitionem, ut cum de fato diſputaturus eſſet, nomen eius taceret, nomẽ eius, quod fieri poteſt, poneret? atqui id nõ eſt ue-*

riſimile. Alioqui cur non librum potius de eo quod fieri poteſt, quàm de fato inſcribebat, præſertim cum res alia ſit, & illa περὶ δυνατῶν quæſtio, particula tantum quædam ſit, ac potius acceſsio huius de fato diſputationis? Duos autem in philoſophia locos, quod ignoraſti, eóſque diuerſos, de fato, & de eo quod fieri poteſt, fuiſſe ex Plutarcho cognoſce: ὁ δὲ τῶν δυνατῶν λόγος πρὸς τὸν τῆς εἱμαρμένης λόγον, αὐ δὲ πῶς οὐ μαχόμενός ἐστιν; id eſt, Illa de eo quod fieri poteſt diſputatio, nónne apud eũ planè cũ fati diſputatione pugnat? Nam ſi una & eadẽ eſt, ut tu uis, illa περὶ δυνατῶν, & de fato quæſtio, uelim tu, qui tã acutus es, mihi dicas, cur Plutarchus Chryſippũ ſcripſerit, in eo quod fieri poteſt, & in fato ſecum pugnare, potius quàm in fato? cur enim duo capita poſuit, ſi, ut tu uis, unum eſt? Sed duæ ſcholæ erant, quod, ut alia multa, ignoraſti. Itaque Chriſippus libros περὶ εἱμαρμένης, id eſt de fato, ut Euſebius oſtendit, ſcripſerat; tu περὶ τῆς εἱμαρμένης ſcribis, & artus orationi minime deſiderãti inculcas, ignarus Græcæ conſuetudinis: & περὶ δυνατῶν, id eſt de eo quod fieri poteſt, libros quatuor ad Clitum. Proinde ſi tantum de de eo quod fieri poteſt, Cicero ſe diſputaturũ pollicetur, cur non Chryſippum ſecutus, de eo quod fieri poteſt, librum inſcripſit? Vt enim, ſi cum uim enũciationũ, quæ de re futura aliquid dicũt, déque eo quod fieri poſsit, explicare uellet, ridiculus eſſet, ſi ſe de fato ſcripturum proponeret: ita ineptus uideretur, ſi cum de fato ſcribere inſtitueret, ſe de iſtis enunciationibus ſcripturum profiteretur. Diuerſas autẽ eſſe diſputationes hic diſſerere fortaſſe non debui, cum & omnibus propè id notum ſit, & tu id penè fatearis, qui quæſtio-

nem

*nem περὶ δυνατῶν fati cauſa adhiberi dicis, & mihi impru-
dẽs adſtipularis: quod tamẽ in priori editione tibi in men-
tem non uenerat, qui quidem eo quod fieri poteſt, totã con-
tineri fati quæſtionem cenſueras, nec aduentitium quoddã
caput eſſe uideras. Appendicem autem ut ſcias hanc quæ-
ſtionem eſſe, neque eam ſolam in propoſitione attingi de-
buiſſe, ſed aliquid ei de fato præponi oportuiſſe,* Cicero-
nem audi. Sed ad illam Diodori *contentionem, quam περὶ
δυνατῶν appellant, reuertamur.* Vid*éſne* Ciceronem *planè
ſignificare locum eſſe, qui in hanc diſputationem incidat?
Qualis igitur orator fuiſſet, ſi in propoſitione acceſsionis tã-
tum mentionem feciſſet, iuſti operis oblitus eſſet.* Ac *non
dubito, quin idem tibi uideatur: non enim in ea ſum opi-
nione, in qua multos eſſe uideo, qui in te aliquid literarum,
ingenij fere nihil eſſe putãt.* Ego *te iſta uidere certo ſcio, ſed
te honori uelificari tuo exiſtimo: cuius ne iacturam facias,
times, ſi multa in eo libro mutes, cui nobilem illam profeſ-
ſionem eloquentiæ & philoſophiæ debes. Quod autem ais
hanc de fato quæſtionem eſſe totam* Logic*æ (uerba enim
uſurpo tua) id contra te diſputare non auderem: ſcio enim
quàm ualens* Dialecticus *ſis, niſi iam tecum pedem contu-
liſſem, & ſerum eſſet referre: nam galeatum ſero duelli pœ-
nitet, ut ſatyra dicit. Qua quidem in re unum tãtum de-
precor, ne, quod apud cãdidatos tuos iactare in nos plerũ-
que ſoles, hic dicas, nos inſcitia diſſerẽdi labi: non enim hoc*
Dialecticus*, præſertim tantus, dicere, ſed rationibus homi-
nes confutare debet.* Ais *te non ſolum* Logicum *eſſe, uerum-
etiam* Dialecticum *haberi uelle: per me quidem* Logicus *ſis*

ætatem : ſcio enim quanto tibi labore nomen iſtud partum ſit. Memini tuas præclaras in Ariſtotelem & Ariſtoteleos pugnas : ut non maiori armorum contentione Alexander imperium Aſiæ quæſiuerit, quàm tu capitis dimicatione Dialectici nomen comparaueris. Sed quod inter nos dicere liceat, Dialecticus haberi non uis. Nam quo tandē pacto eū Dialecticum habebimus, qui quid conſequens, quid repugnans ſit, non uideat? Scribis enim, quæſtionem de fato totam eſſe Logicæ: nec multo pòſt, totam eam quæſtionem eſſe moralem. Nos enim pro noſtro mediocri captu ſic ratiocinamur, Si tota Logicæ eſt, quis locus morali philoſophiæ in ea relinquitur? Totū enim qui dicit, nihil excipit. niſi fortè cenſes Logicen moralis philoſophiæ eſſe partē, aut moralem Logices. Quod ſi ſentis, næ libēter à te diſſentio, neque ullo tuo iudicio dialectico unquam perficies, ut tibi aſſentiar. In hac ſalebra hæreas neceſſe eſt, quā poſteriori interpretatione tibi moleſtiorem & impeditiorem reddidiſti. Nam ſi logicam eſſe totam quæſtionem dixiſſes, peccaſſes: ſed ſalua tibi tamen Dialectica tua. Poſteaquam uerò conuitio quodam propè omnium expreſſum atque extortum eſt, ut confitereris quæſtionem eſſe moralem, ſic te intricaſti, ut cū illud tuū mutare nolis, & te expedire non poſsis, & apud hominum exiſtimationem in dubium de Dialectices poſſeſſione uenias: rem enim eandem totam logicam eſſe, & totam moralem affirmas, quod nemini probari poteſt. Itaque hic acumen tuum dialecticum ualde deſideramus. Nec uero ſi particula huius diſputationis, quæ poſita eſt in enunciationibus

ciationibus de re futura, ad Dialecticum pertinet: idcirco tota logica cenſenda eſt. Nam & in his reliquiis, quæ diſſerũtur de contagione naturæ, & de cauſarũ anteceſſione, aliena ſunt à Dialectica, & omnia fere quę deſiderãtur, ab ea abhorrebãt. Hîc ſi ſederet iudex Plutarchus, ſcilicet ſententia ſua te abſolueret: qui ſic ſcribit de fato, περὶ γὰρ ταύτην τὰ πολλὰ ζητήματα, φυσικά τε, καὶ ἠθικὰ, καὶ διαλεκτικὰ τυγχάνει ὄντα, *id eſt, In eo enim multæ quæſtiones naturales, morales, & dialecticæ uerſantur. Ecquid uides Plutarchũ hîc à te diſſentire, nec totam iſtam diſputationem logicam exiſtimare, cũ tam multa contineat, quæ ad mores & naturã referri debeant? Ac profecto fati cognitio propriè ad naturam pertinet: ſed quia conformationem morum, uitæque diſciplinam maximè attingit, ideo Cicero moralem uideri uoluit. Sed quid tecum hîc rationibus & aliorum teſtimoniis pugno? cùm te Ciceronis ipſius auctoritate confutare poſſim, qui, ut opinor, idoneus ſui interpres eſt, & teſtis hac in re fidei plenus. Is igitur ita ſcribit lib. ij. De diuin. Quibus rebus editis, tres libri perfecti ſunt de natura deorum, in quibus omnis eius loci quæſtio continetur: quæ ut plene eſſet cumulatéque perfecta, de diuinatione aggreſſi ſumus his libris ſcribere: quibus, ut eſt in animo, ſi de fato adiunxerimus, erit abunde ſatisfactum toti huic quæſtioni. Ecquid intelligis Ciceronẽ dicere, ad eundem philoſophiæ locum, diſputationem de fato, de natura deorum, de diuinatione, pertinere? & tamen in libris De natura deorum, & De diuinatione, nemo ut opinor tam imprudẽs ſit, ut à Cicerone quæſtionẽ dialecticam tractari dicat. Quòd ſi quæ-*

ſtionem de fato cenſes propterea logicam eſſe, quod eam, ut dicis, æſtimare ſit Logices, *quid non hac interpretatione logicum erit? Cur nõ libros* De natura deorum, *&* De diuinatione, *iſto modo totos* Logicæ Cicero *eſſe dixit? In tantum* Dialecticum *tam ſtulta & ridicula interpretatio cadere non debebat. Quanto tibi eſſent omnia procliuiora & expeditiora, ſi ſententiã meam ſecutus eſſes, ac quæſtionẽ* περὶ δυνατῶν *logicam (id enim eſt, ut opinor, quod* Plutarchus *dicit, locum de fato dialecticas quæſtiones multas habere) de fato moralem pronuntiaſſes.* Nam *cõtra hanc interpretationem, præter meras calumnias & uerborum captiones adferri nihil poteſt: tua uero à nullo defendi.* Itaque Laërtius *hoc loco ſententiam ſecundum te non feret, qui in enumerãdis* Chryſippi *de* Dialectica *libris, quatuor de eo quod fieri poteſt refert.* Hanc *etiam litem* Origenes *ſecundum te non dabit, & quod fieri poteſt,* Dialecticæ *adiudicabit, téque ultro increpabit, & malum patronum eſſe dicet, qui tam male* Dialecticæ *poſſeſſiones, iuráque defendas.* Is *enim ita ſcribit,* τῆς δὲ λογικῆς ἔχεται ἀγχινοίας τε καὶ θεωρίας ὁ περὶ δυνατῶν τόπος, *id eſt, ad logicam pertinet ſolertiam & cognitionẽ locus de eo quod fieri poteſt. Quod autẽ* Poſidoniũ *dicis ſtudio* Aſtrologiæ *oblectatũ, fatũ ſyderibus attribuiſſe, in eo peccas, quòd aliã eius quàm* Chryſippi *ſententiam putas, nec eam totam cõplecteris.* Nam *ſi in ſimul ægrotantibus fratribus, cauſam eſſe dicebat in ſyderũ & cœli conſtitutione & affectione: nõ tamen idcirco in aliis rebus fatum non eſſe iudicabat.* Fatum *enim etiam in omni naturæ contagione (quãdo* Stoicis *omnibus fatum eſt* Deus *ipſe & natura)*

natura) in oraculis aliíſque rebus ponebat: à cælo tamẽ potiſsimum, ut Chryſippus, *proficiſci ſtatuebat.* Cicero de Poſidonio: *Quanquam huic quidem hic ſcribit prædictum, in aqua eſſe pereundum: qui locus ad oracula, niſi fallor, pertinet: & ibidem de eodem.* Nihil enim ei ſcribit eſſe prædictum *. ſed & libro priore* De diuinatione*, cum* Quintus *de* Poſidonij *ſententia dixiſſet à deo, à fato, à natura uim omnem diuinãdi rationémque repetendam eſſe, fati explicationi omnia artificioſæ & naturalis diuinationis genera ſubiicit: et lib. poſteriore* M. Cicero. *cum ſcribit* Poſidonij *ſententia uim quandam ſentientem atque diuinam, quæ toto confuſa ſit mundo, ad hoſtiam deligendam ducere, ſatis, ut opinor, ſignificat* Poſidonium *nõ in ſyderibus tantum fatum poſuiſſe, ſed per omnem mundi continuationem & naturæ coniunctionem ordinem ſeriémque cauſarum permanare credidiſſe.* Idem Poſidonius παλμικὸν οἰώνισμα *ſcripſerat, quod non feciſſet, ſi in ſyderibus tantum fatum eſſe ſenſiſſet.* In Diodoro *adhuc peccas, quem facis uelut ab inferis excitatum, contra* Chryſippum *diſputare, temporis ignarus.* Ita *aliqua ex parte uulnus erroris priſtini curaſti, ſed ad cicatricem tamen non perduxiſti.* Nam *quì potuit cum* Chryſippo *diſputare, qui ante* Chryſippum *natum erat mortuus, & in* Dialecticis Arceſilæ *præceptor fuerat?* Non Diodorus *in* Chryſippum*, ſed* Chryſippus *in* Diodorum *diſputauit in libris* περὶ δυνατῶν, *& in libro quem inſcripſerat* πρὸς χειτικοὺς πρὸς διόδωρον. Laberis *igitur ignoratione temporis.* In Ciceronẽ *autem quàm acerbus & aſper es in* Diodoro *: cum quid dicat & ſentiat, tamen non intel-*

ligas? Etſi enim aliquid in præfatione de aſperitate nonnũquam remittis, & aliquanto æquiorem te præſtas, toto tamen Commentario immanem acerbitatem ſpiras. eandem in reliquis moderationem, idem temperamentum adhibere debueras: quod feciſſes, niſi nimium multa mutanda tibi fuiſſent. Nunc paſſim ita in Ciceronem intemperanter inueheris, ut maledictis oneratum & peſſimè mulctatum dimittas, & eũ impia fraude obligare ſuum caput prædices. Totius illius diſputationis Diodoreæ ſummam perſtringã: eáque tibi patefaciam, de quibus nihil unquam cogitaſti. Velim autem à Diodori cauſa me remoueas, nec, ſi eius defendi poſſe ſententiã dicam, me eam approbare putes. Nam Ariſtotelis iudicium in enunciationibus de futuro mihi uehementer placet: nihilque meream, ut ab eo recedam. Arceſilas cùm Diodori inſtitutione Dialecticam didiciſſet, séque poſtea Stoicis oppoſuiſſet, quibuſcum illi certamẽ omne ſuſceptum erat, Diodori logicis diſputationibus plerunque utebatur, & eius inſtituto reliqui Academici noui. Huius autem loci controuerſia duabus in rebus poſita erat. Diodorus enim enunciationes, quæ de futuro aliquid dicunt, ueras eſſe aut falſas putabat: Stoici nec ueras nec falſas, ut docet Seuerinus Boëtius. Huic alterũ addebat, id demũ fieri poſſe, quod uerũ eſſet, aut uerũ futurũ eſſet: quod ſecus eſſet, fieri nõ poſſe. Nã, ſedebis, aut uerũ aut falſum declarat: ſi uerũ, eueniet, & enunciationẽ euẽtus fides cõprobabit: ſi falſum, nõ eueniet. Id ea ratione, quæ κυριεύων λόγος dicebatur, cõſirmabat: quæ ex eo nomen inuenit, quòd in ea κύριος εἰμὶ τοῦ ποιεῖν, κύριος εἰμὶ τοῦ πράττειν, ut opinor, diceretur. Eã

porrò

porrò rationem ex eo concludebat, quòd uerum in præterito neceſſarium eſſe contenderet, & impoſsibili impoſsibile conſequens non eſſe argumentaretur: ex quo ſequi id fieri poſſe cenſebat, quod aut iam eſſet, aut futurum eſſet: atque ita eius, quod δυνατὸν *dicitur, aliam definitionem afferebat quàm* Ariſtoteles. Has *duas quæſtiones hoc libro, quod uidere nunquam potuiſti,* Cicero *tractat.* Hæc *ſententia & probabilitatem aliquam habet, ut defendi poſsit, nec ullam impietatem ſuſcipere cogitur, cum cauſas fatales non inducat: ac, ſi in ea impium aliquid hæreret, ualde imprudente & inuito* Diodoro *fieret, qui ita ſe comparârat, ita ſuam familiam liberóſque inſtituerat, ut ſanctiſsimus, religioſiſsimus, integerrimus ab omnibus exiſtimaretur.* Itaque *ab eius domeſtica diſciplina profectæ quinque filiæ* Dialecticæ *pudiciſsimè uixerũt, earúmque pudicitiam & uitæ caſtimoniam* Philo Carneadis *magiſter, hiſtoriæ iuſtæ mandauit.* Nec *ſi ea aduerſus* Stoicos Cicero *nititur, debet ei eſſe fraudi, cũ præſertim multo uerisimilius ſit, quod uerũ in futuro eſt, neceſſario euenire, quàm fatum admittere, cũ etiam cauſam eo dimittat, ut* Epicuri *exemplo, ſi neceſſe ſit, enunciationem omnem negare malit uerã eſſe aut falſam, quàm fato omnia fieri comprobare.* Sed *mirum eſt quã* Tireſiæ *modo oculis captus, hoc libro toto uaticineris: ac, ſi tibi integrum fuiſſet, à me admonitus, longe aliter omnia ſecunda editione publicâſſes: quorum nonnulla moderatus es, reliqua conſtantiæ cauſa, & ut honeſtatem atque adeò amplitudinẽ tuã defenderes, ita ut erant, reliquiſti.* Neque *uerò ſi quis ab* Ariſtotele *recedat, id protinus impium ha-*

bendum eſt. Id enim ſi nefas & criminoſum eſſet, non uideo quis locupletior quàm tu reus futurus eſſet. Nec Diodorum *fefellit neceßitas diſiunctionis ex contrariis, ut tu falſo putas: ſic enim argumentabatur:* Omnis *enunciatio eſt uera aut falſa: ergo cras ambulabis, aut uerũ, aut falſum erit. fac uerum: eueniet igitur omnino, cum in futuro nihil uerum ſit, niſi exitu confirmatum.* Hic *autẽ inter eũ &* Ariſtotelem *hoc intereſt, quòd* Ariſtoteles *harum enunciationũ uim incertam, & conditionem pendentẽ facit: ipſe infinitis ante tẽporibus, aut ueras iam, aut falſas eſſe pronuntiat.* Nam *ambulabis ſi eloquar, ídque futurum eſt, ex æternitate, ut cenſet, uerum erat: & quia uerum erat, euẽturum eſt.* Nec *propterea fatum introducitur, quanquã* Ariſtoteli *uidetur: ſed* Diodoro *hic fidem nõ fecit. fortuitæ enim & tumultuariæ & aduentitiæ cauſæ efficere poſſunt, ut id eueniat quod ſic enunciatum eſt.* Igitur Diodori *ſentẽtia, ut tu hoc ſcias, nullam impietatem inducit: nam nec fatum defendit, & cauſas fortuitas & uoluntarias retinet, ac nobis utrũuis licere et liberũ eſſe putat.* Quid *enim* Diodorus *ait? ſi eſt uerũ te uenturũ eſſe, uenies. quod hanc, ut opinor, habet ſentẽtiam, utrũque tibi facere licere, poßéque te uenire, & non uenire: uerum tamen ſi uenturus es, id eſt, ſi hæc enũciatio uera eſt, uenies: alioqui ſi nõ uenies (quod tibi liberũ & integrũ eſt) uerũ non erat, uenturus es, ſed falſum.* Itaque *non tam de rebus, quàm de uero & falſo id accipiendum eſt.* Sentit *enim* Diodorus, *quod uerum eſt, in falſum commutari non poſſe: quod falſum, in uerum. Id autẽ* Diodorum *ſenſiſſe audi ex* Cicerone: Nec *ſi omne enunciatum,*

tum, uerum aut falſum eſt, ſequitur illico eſſe cauſas immutabiles, eáſque æternas, quæ prohibeant quicquam ſecus cadere atque caſurum ſit. Fortuitæ *ſunt cauſæ, quæ efficiãt ut uerè dicãtur, quæ ita dicẽtur,* Veniet *in* Senatũ Cato, *nõ incluſæ in rerũ natura atque mundo: & tamen tam eſt immutabile uenturũ, cũ eſt uerũ, quàm ueniſſe: nec ob eã cauſam fatũ aut neceſſitas eſt extimeſcenda.* Non *uides hîc neceſſitatem excludi fatalem, & aliam alterius cuiuſdã generis neceſſitatem, quæ pertimeſcenda non ſit, induci?* Non *uides hîc* Diodori *diſputationem non longe abeſſe ab eo, quod à tam multis hodie defenditur, qui ſe pios & religioſos homines cenſent: ſi ex conditione, quã patres noſtri obligationem uocabant, aliquid uerum in futuro ponatur, non poſſe non euenire? ut, ſi uerum eſt, ex conditione, in profluẽtem me mittes, ita eueniet: diceres, in tua poteſtate eſſe id non facere, neque te id facturum eſſe: reſponderent illi, ex conditione uerum poni non debuiſſe quod falſum erat.* Fere *eodẽ modo in iis, quæ in futuro uerè dicuntur, euentũ ſecuturũ dicit: nam in futuro etiã uerũ eſſe contendit: quod ſi eſt, non poſſe non euenire, quæcunque id tandem cauſa ad exitum perductura ſit.* Hæc, *ut opinor, ſententia nulla neceſſitate fati deuinctos & irretitos animos noſtros tenet.* Id *Cicero ita clamat, ut ſurdus exaudire poſsit. ſic enim ſcribit:* Ita *ſemper uerum fuit, morietur* Epicurus, *cum duos & ſeptuaginta annos uixerit,* Archonte Pitharato: *neque tamen erant cauſæ fatales, cur ita accideret: ſed quod ita cecidiſſet, certè caſurum, ſicut cecidit, fuit.* Nec *ij qui dicunt immutabilia eſſe, quæ futura ſint, nec poſſe uerum futu-*

rum conuerti in falſum, fati neceſſitatem confirmant, ſed uerborum uim interpretantur. Nunc in Ciceronem *uelut fanaticus aut temulentus exclamato, & tragœdias excitato tuas: nunc* Deum, *non* Opt. Max. *ſed ex tuo cognomine nobis* Dialecticum, *nouus pontifex cōſecrato.* Hic *ſi tuas ineptias imitari uellem, quanto uerius exclamarem:* Vtinā *uel nūquam reprehenderes, uel intelligeres: utinā uel* Dialecticus *eſſes, uel tibi eſſe non uidereris: utinam ſaperes, aut non ſcriberes.* Iam *quod ais* Ciceronem *inconſtanter facere, qui obrutus fluctibus opinionum, ad* Chryſippeos *ſcopulos euectus,* Chryſippi *tandem fatum comprobarit, ſatis ſignificas te nihil ingenij, nihil iudicij habere: ut neminem mediusfidius unquam uiderim, qui maiori conatu maiores nugas loqueretur. quem te hic iudicem habemus, qui nocentem abſoluas, innocentem damnes?* At *ego eam in* Chryſippo *hærere culpam tibi oſtendam, téque ignorantiæ conuincam.* Chryſippus *enim modo fatum nectebat ex anteceſſione & præcurſione cauſarum adiumenta habentium, nos tamen nulla neceſſitate conſtringentium: atque ita animi libertatem relinquebat: quod te hoc libro* Cicero *ipſe docebat, ſi attentus fuiſſes.* Eius *uerba proferam:* Chryſippus *autē cum & neceſſitatem improbaret, & nihil uellet ſine præpoſitis cauſis euenire, cauſarū genera diſtinguit, ut & neceſſitatem effugiat, & retineat fatum: modo idem* Chryſippus *fatum cōtexit ex ordine & ſerie cauſarum efficientiam neceſſariam continentium.* Cicero *hoc libro de* Chryſippo: Dū *autē uerbis utitur ſuis, delabitur in eas difficultates, ut neceſſitatem fati confirmet inuitus.* Fati *etiam*

definitio

definitio à Chryſippo poſita, quam deprauatam ſemper affers, ego tibi emēdatam proferam, eandem fati neceſsitatē complectitur: εἱμαρμένη ἐστὶ φυσικὴ σύνταξις τῶν ὅλων, ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ συμπλεκομένων, ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. *id eſt,* Fatum *naturalis quædam ſeries eſt rerum omnium, ex æternitate aliis alia conſequentibus, & quodā nexu conſertis immutabili.* Idem *etiam* Plutarchus *ſcribit,* ὁ δὲ λέγων ὅτι Χρύσιππος οὐκ αὐτοτελῆ τούτων αἰτίαν, ἀλλὰ προκαταρκτικὴν μόνον ἐποιεῖτο τὴν εἱμαρμένην, ἐκεῖ πάλιν αὐτὸν ἀποδείξει μαχόμενον πρὸς αὐτόν, ὅπου τὸν Ὅμηρον ὑπερφυῶς ἐπαινεῖ περὶ τοῦ Διὸς λέγοντα,

τῷ ἔχεθ' ὅττι κεν ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ
ἢ ἀγαθόν.

id eſt, Qui autem ait à Chryſippo, non in perfecta harum rerum cauſa, ſed antecedente tantum, fatū eſſe poſitum, illic rurſus eum ſecum pugnare demonſtrabit, ubi Homerum *eximiè laudat de* Ioue *dicentem,*

Nam quodcunque boniue maliue is mittit, habetis.

Si illos Ciceronis locos alternos comparaſſes, ſi hæc ueterum ſcripta iſtis de rebus euoluiſſes: poſtremò ſi indiciū illud dialecticum, quod in ore ſemper, in mente nūquam habes, adhibuiſſes, nō tam inconſyderatè ſcripſiſſes, nec à Chryſippo culpam remouiſſes, & in Ciceronem tranſtuliſſes. Quare in hac tua præclara præfatione nihil eſt quòd quæras, quid pro Cicerone dici poſsit, quē immeritò accuſas, & per ſummam iniuriam & calumniam condemnas: uerùm potius quid pro te dici poſsit ſic hallucinante, & alias res agente. Valde enim is patronus diſertus fuerit, qui tuā cauſam hominibus ſanis & intelligentibus probauerit.

Ad locũ, Quia pertinet ad mores, errare Logicum.

Non ponitur ipſa quæſtio initio, ut tu putas, cum περὶ δυνατῶν *dicitur, ſed ponebatur cũ* Cicero *de fato ſe ſcriptu-rum profitebatur: nam quæſtio non eſt in particula & appendice, ſed in ea re quæ tractanda ſuſcipitur*: Itaque legẽ-*dum eſt, explicandáque, ut in* Commentario *admonui, &* Petrus V*ictorius legit ex ueteribus libris: & quæſtio de fato (*Id *enim etiam atque etiã hîc iterabo, ut tu dolore inſcitiæ tuæ conficiaris) ad moralem philoſophiam pertinet: diſputatio* περὶ δυνατῶν, *ad* Logicen. *Sic igitur* Ciceronis *locum conſtrue,* De *fato diſſerẽdum eſt, quia pertinet ad mores, explicandáque uis eſt enunciationum in re futura, quæ tota ad* Logicen *pertinet.*

Ad locum, Quid poßit fieri aut non poßit, male reprehendi Ciceronem.

Deum immortalem, quid hoc rei eſſe dicam, ut tu uir in eloquẽtia & philoſophia tantus, hîc pueri inſtar ſapere non uideare? Atqui *ne in te error iſte inueteraret, & ut te corrigeres, ſine cõtumelia leniter admonueram: ſi tu is eſſes, qui uerum facilè uideret aut fateretur, non errorem ueterẽ noua pertinacia plerunque, & nouo errore cumularet.* Quid? Ciceronem *hîc cenſes* τὸ δυνατὸν *definire, id quod fieri poßit, aut non poßit?* In *eum cadere tantum flagitium non poteſt.* Quanto *uerißimilius eſt, à te* Ciceronem *intellectum non eſſe? magno mihi adiumẽto eſt in te refellendo, id quod multis in rebus animaduerti, te ſemper ad reprehendẽdum paratiorem eſſe, quàm ad intelligẽdum.* In *partitionibus cũ legis,* Vt *illa prima ſint ſuaſori aut diſſuaſori uidenda, quid*

t

aut poſsit fieri aut non poſsit, interpretariſne, ab eó definiri τὸ δυνατόν*? Cur igitur hîc potius?* Nos, *qui* Dialectici *non ſumus, uide quãto facilius in auctoribus uerum inueniamus.* Locus *erat in* Dialectica, *qui* περὶ δυνατῶν *ex parte dicebatur, & ad enunciationes pertinebat, quæ de re futura aliquid dicunt, quod fieri poſsit aut non poſsit: quorum prius ad* δυνατὸν *pertinet, poſterius ad* ἀδύνατον. Nam *etſi locus* περὶ δυνατῶν *inſcribebatur, tamen quod te tantum* Dialecticum *minime fallit, cùm eadem ſcientia contrariorum ſit, etiam* περὶ ἀδυνάτου *in eo diſputabatur.* Huius *rei fidem facit, quod ex epiſtola ad* Varronẽ *citaui,* Sin *autem non es,* τῶν ἀδυνάτων *eſt te uenire.* Ergo *hîc cũ* περὶ δυνατῶν *dicit, titulũ quæſtionis ſignificat: cum quid fieri poſsit aut nõ poſsit, dicit: ea de quibus in illa* περὶ δυνατῶν *quæſtione diſſerebatur, attingit.* Alioqui *cũ uim* τοῦ δυνατοῦ *ſolius explicat, ſic ſcribit omiſſo contrario.* Sed *ad illam* Diodori *contentionem, quam* περὶ δυνατῶν *appellant, reuertamur: in qua quid ualeat id quod fieri poſsit, inquiritur.* Noli *igitur poſthac hîc* Ciceronem *reprehendere, ſed miſeram iſtam & perditam tuam ignorantiam deplora.* Huic *academiæ quàm turpe futurum eſt, apud exteras nationes, quàm indecorum, te eloquentiæ & philoſophiæ præeſſe, qui in diſciplinam alicui magiſtro erudiendus locari debueras?* Cum *autem ais* Ciceronem *inane & indiuiduum nouaſſe, quæ antea in lingua* Latina *uocabula non erant,* Lucretij *oblitus eſſe uideris: in quo frequentiſsimè hæc legũtur.* Enunciatio *autem ab* Ariſtotele ἀπόφανσις *appellatur, ut ſcripſerã. tu* πρότασιν *falſo dixeras, ſed* ἀπόφανσιν*, à me admonitus, addidiſti.* πρό-

πτωσις autem, & reliqua, quæ affers omnia ex Ariſtotele, *ἀπόφασιν non declarant, nec exprimunt, cum eius tantum apud* Ariſtotelem *ſpecies quædam ſint.* Cæterùm *cum ais poſsibile à* Plauto *uſurpatũ eſſe, locum, ut opinor,* Stichi *ſignificas, & publicũ ſequeris errorem, qui poſsibile pro proſtibile legis: ſic enim legendum eſt (quod ſenſus flagitat: cuius nũquam tibi cura eſt)* Proſtibile *eſt autem, ſtãtem ſtanti ſuauium dare amicum amicæ.* Alij *proſtibuli legunt. nam poſsibile* Plauti *ætate, potis & pote dicebatur.*

Logice.

Totus *tremo horreoq;, quoties mihi hîc* Logices *aut* Dialectices *nomen attingendũ eſt:* Intelligo *enim rem mihi eſſe cũ eo homine, qui profiteatur ſe non ſolũ* Logicũ *eſſe, uerũ etiam* Dialecticum *haberi uelle, qui diſsimilis ſit priſci illius* Amphiarai, *qui fortiſsimus eſſe, ut ait* Aeſchylus, *nõ haberi uolebat, qui ab illa arte nos ut profanos à rebus ſacris arceat.* Tamen *pro mediocri mea prudẽtia, ſine artificioſis rationũ cõcluſionibus, uideor aduerſus eũ cõſiſtere in bona cauſa poſſe.* Ais *ſenſum perridiculum eſſe, ſi logice legatur.* Obſecro *te, ſi dicerem:* Diſputatio *de uirtute, philoſophia quædã eſt, aut philoſophia eſt, quid in ea re tibi ridiculum uideretur?* Nam *etſi ars philoſophiæ & præceptio non traderetur, tamen quòd in iis rebus oratio uerſaretur, quæ propriè philoſophiæ eſſent, non ineptè ſic, ut dixi, enuntiaretur.* Tu, *cuius in ore ſemper feruent tropi & figuræ, genus hoc dicẽdi agnoſcere debuiſti.* Nam *cũ dicitur,* Diſputatio *de uirtute philoſophia quædam eſt, diſputatio ea philoſophica intelligitur.*

telligitur. Sic ſcelus pro ſceleſto conſuetudo Comicorũ *uſurpat. Sic cœnum, portentũ, labem, pro lutulentis, prodigioſis & impuris* Cicero *dicit.* Terentius *ſtipitem & caudicẽ, pro ligneo & tardo. Illud eiuſdem multo apertius,*

Tu *quantus quantus, nihil niſi ſapientia es. . id eſt, totus ſapientia es, totus ſapis.* Lucretius *planè eodem modo locutus eſt, quem eo libentius cito, quòd eius uerſum emendabo, in quo* Chritonia *nullo ſenſu legitur,*

Paruula, *pumilio,* χαρίτων μία, *tota merum ſal.*
id eſt, elegãs tota & ſalſa. Plinius *de* Deo, Totus *eſt ſenſus, totus uiſus, totus auditus. i. totus ſentit, totus uidet, totus audit.* Nũc *aude dicere, perridiculam lectionem fore, ſi* Logice *legatur?* Equidem *tecum* Logicæ *in gignendi caſu eodẽ ſenſu legerem, ſi à* Cicerone Logica *dici nominandi caſu ſoleret, non* Logice. In Cicerone *autem interpretando hoc inter te & me intereſt, quòd ego magna religione & fide ſemper uetera exemplaria ſequor: tu magna licẽtia & impunitate, mendoſam plerũque ſcripturam tueris.* Cum *autẽ ais permulta eſſe phyſica in diſputatione* περὶ δυνατῶν, *à ſolita tua ignorantia non recedis. mihi illa de enunciationibus diſputatio tota logica eſt, non phyſica, ut &* Ciceroni, *cui ſi plus fidei habeo quàm tibi, mihi ignoſcere debes.* Is *autem ſic ſcribit,* Explicandáque *uis ratióque enũciationum. in quo, ut opinor, ſe phyſicum nihil tractaturum proponit.*

Quod *autem.*

Prolepſis *eſt, inquis, quòd hæc de fato diſputatio, non in utramque partem diſputetur.* Aude *poſthac interpretari* Ciceronem, *qui in tam facili & plano loco labaris.* Quid?

non afferuntur argumẽta Stoicorum *pro fato, &* Academicorum *contra fatũ?* Diſputatur *igitur in utramque partem, ſed non perpetua oratione, ut in libris* De *natura deorum &* De *diuinatione*. Nam *illic perpetua oratione ſententia* Epicuri *explicatur: mox contra eam à* Cotta *perpetua oratione diſſeritur: quod idem poſtea fit in* Stoicorũ *ſententia.*In *diuinatione liber unus eam probat, alter improbat.*Hic *autem* Stoicorum *argumenta ponuntur, mox refelluntur, non perpetua oratione, ſed quodam altercationis genere.* Quòd *ſi quid perpetuum ſit, intellexiſſes, ſenſum etiam huius loci perſpexiſſes.* Id *autem facilè uidiſſes, niſi oculos ſuffuſos habuiſſes ignorantiæ nube, & mentem gloriæ caligine obſeſſam.* Gaudeo *tamen, quòd mihi credidiſti,* Hirtium *ſcribi debere, non* Hirciũ. Cum *autẽ in* Officiis Ciceronem Academicum *facis, fieri nõ poteſt, quin exiſtimaueris* Panætium*, quem ſequitur,* Academicum *fuiſſe: aut quid unquam* Stoicum *eſſe poterit, cedo?*Nec *uero partitioni diſputationum* Academicarum*, quàm excogitauerunt coniurati cælum reſcindere fratres, quorum unus iam pene defluxit, & morbum iurauit, ac in ea cauſa eſt, ut ſi ſeruus uendatur, redhiberi poßit, fidem habeo: quæ ſi uera eſſet, tamẽ quod dicis ex ea partitione, in libro* De *fato tractando & diſputando ſine contradictione, quod probabile uidetur, explicari, falſum eſſet, cùm aperta ſit in libro* De *fato contradictio.*

In Puteolano.

Sui cum Hirtio *in* Puteolano *colloquij ſic in epiſtolis ad* Atticum *meminit:* Sed *caſu cum legerem tuas literas,* Hir-

tius

tius erat apud me in Puteolano. *mox iterum:* Ego *autẽ perſpexi,cũ à me ſeptimo decimo* Calendas *de* Puteolano Neapolim, P*anſæ conueniẽdi cauſa,proficiſceretur* Hirtius,*omnem eius ſenſum.*Seduxi *enim, & ad pacem ſum cohortatus.*Non *poterat ſcilicet negare ſe uelle pacem.*Maxime *autem hîc ſcire uellem, cũ ſcribis ,* Academicas *quæſtiones eſſe ſcriptas in* C*umano* Ciceronis *, alicuiúſne auctoris fide id ſcribas,an tuo more barioleris.* N*am ex epiſtolis ad* Atticũ, *potius in* Arpino *aut* T*uſculano ſcriptas coniicerem.* Mox *gaudeo tibi probari,* Idq́ue,*quod ſatis incõſideratè & abſque iudicio tuo dialectico in itaque mutaueras.*

An præcipua diſſerendi de fato occaſio ſit, quòd philoſophiæ coniunctione augeatur eloquentia.

Hîc *omitto,quòd occaſionem prò cauſa dicis, cùm apud* Dialecticos *ueſtros & bonos ſcriptores, hæc magnũ diſcrimen habeant:ſed ut cauſa ſit ſcribendi,quòd philoſophię cõiũctione augeatur eloquẽtia, certe pręcipua nõ eſt:ſed cauſa omniũ maxima eſt & grauiſsima,quod philoſophiã* Latinis *literis mãdare decreuerat, ut ciuibus ſuis prodeſſet, ut cũ iam de natura deorũ,& de diuinatione ſcripſiſſet,deinceps queſtionẽ de fato ad eundẽ locũ pertinentem ſubiicere deberet.* Lege *omnes eius prefationes,intelliges , quę ſint pręcipuę ei ſcribendi de philoſophia cauſæ.* Mox *ſequitur ſomniũ illud tuũ de diſtinctione* Dialectices & Rhetorices: *quod,cum deſtertueris,tibi ad coniectorem deferendum cẽſeo:quanquã ſi me audis, hîc nũquã euigilabis,nec te ſuſcitari ſines.*Hæc *enim eſt ſeges gloriæ, hæc materia laudis tuę:*

huic diſtinctioni eloquentiam & philoſophiam tuam acceptam ferre debes: quã ſi tibi excuti ſiueris, nudus & ſpoliatus momento temporis, eloquentiæ & philoſophiæ profeſſionem amiſeris. Hæc *te diſtinctio primùm in* Ariſtotelẽ, *mox etiam in* Ciceronem *armauit: hæ ſunt aræ, hi ſunt foci tui, pro quibus tibi pugnandum eſt.* Itaque *quandocunque eius occaſio incidit, quàm beatus, quàm fortunatus tibi uideris? ut in articulo rem arripis, & ſummam doctrinæ tuæ nobis ſub uno uelut aſpectu ponis?* Hæc *argumẽta ſunt tragœdiarum tuarum: hæc ſunt, in quibus tu ſudare, ſtulti ſtupere, ſani ridere ſolent.* Itaque *hîc quàm te magnificè effers? etiã* Sus Mineruam, *id eſt,* Ciceronẽ *doces, quẽ nihil iſta de re unquam ſuſpicatum fuiſſe exiſtimas: quanquã ex bello illo in librũ* Ciceronis De *legibus* Commẽtario *tuo locũ proferre poſſem, in quo hanc accuratam diſtinctionem eum nõ ignoraſſe ſcribis, ut te auctore idem ignorauerit & ſcierit.* Sed *quid hanc odioſam diſtinctionem, quam his decem annis obtinere nulla contentione potuiſti, inſeris? an ut ueterẽ tuam fabulam, quam toties ſpectauimus inuiti, nobis reponas, & uulnus obductum exulceres?* Hîc *etiam mentionem facere* Brutinarum *quæſtionum, quas tu non imitatione prudentiſsimi illius & eruditiſsimi* Bruti *ſcripſiſti, ſed illius improbi rabulæ exemplo, qui accuſationes factitauit, ut tu reprehenſiones: uerũtamen hîc* Brutinarũ *quæſtionum mẽtionem facere audes? quas quidem ſi tu me irritaueris, ita tibi exornatas dabo, ut homines miraturi ſint, in te tantum impudentiæ & ignorantiæ eſſe potuiſſe, qui ea reprehẽdere auſus*

auſus ſis, quæ nullo modo intellexeris.

In Brumali die male me reprehendi.

Cum annotaſſem genus dicendi, quo Brumalis dies pro bruma dicitur, idque exemplis Plinij & Ciceronis probaſſem, indoctiſſimus iſte, Vallæ Commentariorum hunc in librum furunculus, auſus eſt ſcribere, hoc nihil ad propoſitum pertinere. Sed ſi nihil ad propoſitum, cur quod meum eſt, tranſcribis, uel potius compilas? Cur in locutionibus annotandis ſic elaborat Grammaticorum induſtria? Nam ut iſta explicatio ad illuſtrandos auctores propriè pertinet, ſic ſuperuacaneæ eſt operæ, & male feriatæ, ſyllogiſmorum conſectatio, introducta nuper à quibuſdam Germanis, à te poſtea uindicata, à ueteribus Grammaticis in auctorũ explicatione prætérita, quòd communis quædam res & peruagata eſſet: partes autem interpretis exiſtimarét, quæ loci alicuius propria eſſent, ea perſequi. Itaque nullum de ueteribus, qui hoc genus interpretationis ſecutus ſit, quo philoſophiæ & eloquentiæ tuæ ſumma continetur, reperies. Ego uero & brumalem diem pro bruma dici, ad rem pertinere contendo, & ſolſtitialem diem pro ſolſtitio. Cicero Tuſcularia prima: Quæ uerò occidẽte ſole, decrepita: eo magis, ſi etiam ſolſtitiali die. Vt quidem locũ profers, nihil ad rẽ, qui neſcio quid de pulegio hic balbutis, ac me credidiſti pulegij cauſa auctoritates illas adhibuiſſe: ut minus mirer à te Ciceronem non intelligi, qui in loco tam facili non uideris quid uellem. Rectè uero, quòd in Icadio duos errores tuos ſanè iſta eloquentiæ & philoſophiæ profeſsione indignos, admonitu meo emendaſti. Nam cum ignoraſſes, quid præ-

do in Cicerone eſſet, pro prædone latronē ſcripſeras, in Cōmentario, tuóne, an Vallæ dicam? planè tuo, cum erras: cum non erras, Vallæ. Quem meorum quidam familiarium, facetus ſanè & lepidus homo, in libro De fato ueruecem tuū ſectarium uocat. prædones autem piratas, & libro tertio Officiorū, & in lege Manilia Cicero appellat. Alterū tuū peccatum correxiſti fœdiſſimum: lapidis enim caſu interfectum ſcripſeras Icadium. ita tibi ſaxum & lapis idem erāt. Cum autem Icadium interficis, magna cura mercatores liberas, quibus tutò nauigare licebit, iam nō infeſto myoparone eius mari. Itaque præmium petas cenſeo, qui piratam ſuſtuleris. Sed te diuinitus planè ſcire oportet, qui interfectum ſcribas. Cicero enim tantùm in crura eius ſaxum incidiſſe ſcribit.

In quadrigis errare Dialecticum.

Scribis homo quidē diſertus & philoſophus (nā de te nūquā niſi honorificè loqui decreui. itaq; aliter ſi te appellarē, iniuriam tibi facerem.) ſed agitator tamē malus, quadrigas eſſe quatuor equos iunctos ſine curru, quales in Circenſibus ludis certabant. Vellem id uel Grammatici, uel auctoris alicuius teſtimonio cōſirmaſſes. Inuētor enim quadrigarum Erichthonius, ad currum equos iungebat. Virg.

Primus Erichthonius currus & quatuor auſus
Iungere equos, rapidiſque rotis inſiſtere uictor.

Sed dices Virgiliū more Græco id ſcripſiſſe, nō ex Circi Romani conſuetudine. Satis tamen conſtat à cōſuetudine Heroicorum temporum, quibus homines è curru pugnabant, Olympiorum quadrigas, & Circi ludos ortos eſſe. Romæ

autem

autem Circenſibus ludis currus fuiſſe, ex Virgilio *cognoſce:*

Vt cum carceribus ſeſe effudere quadrigæ,
Addunt in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens,
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Nam etſi currum pro equis poëta immutauit, tamen id fecit, quòd in quadrigis currus eſſet. Alio loco *apertius:*

Nonne uides cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruúntque effuſi carcere currus?
Cum ſpes arrectæ iuuenum, exultantiáque haurit
Corda pauor pulſans? Illi inſtant uerbere torto,
Et proni dant lora: uolat ui feruidus axis.

Lucilius apud Ciceronem *ad* Atticum,

Suſtineat currum, ut bonus ſæpe agitator, equóſque.

Hæc à poëtis illis de quadrigis Circenſibus *ſcribuntur, ſi quid intelligis.* Plinius: *Nam in* Circo *ad currum iuncti, nõ dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatẽtur.* Gellius: *Cõtra autem quadrigas, etiamſi currus unus equorũ quatuor iunctorum agmen unum ſit, pluratiuo ſemper numero dicendas putat.* Itaque *in quadrigis equi duo iugales dicebantur, qui ad iugum currus iuncti erant. eos Græci* ζυγίους *uocãt: duo funales extra iugũ, unus ſiniſterior, alter dexterior.* Suetonius *in* Tyberio: Dehinc *pubeſcens* Actiaco *triũpho, currũ* Auguſti *comitatus eſt, ſiniſteriore funali equo, cum* Marcellus Octauiæ *filius dexteriore ueheretur.* Hi *à* Græcis σειραῖοι *dicuntur &* σειραφόροι. *etiã* δεξιόσειρος, *dexterior equus dicitur.* Nos *à* Circi *conſuetudine equos bellatores in hiſtoriis* Gallicis *dextrarios appellari legimus, cũ præſertim dextrationẽ pro aurigatione uſurparit* Solinus:

quod ideo fecit, quia dextrouerſum flexus metæ luſtrabatur. Sic à Circi *factione, quæ ruſſata dicebatur, equos bellatores* Ruſſatos *&* Ruſſinos *Galli appellare uidentur. Sed & quòd olim nobiles & generoſi equi, ſtragulis pulcherrimis, & tanquam pallis ornabantur, ut illud indicat,*

Inſtratos oſtro alipedes, pictiſque tapetis:

idcirco Gallicæ *hiſtoriæ, ut id etiam obiter dicam,* P*alliferos uocare ſolẽt pulcherrimos & ornatiſſimos equos.* Noli *igitur poſthac, uelut pro poteſtate iſta ſic edicere: nondũ enim* P*ythagoræ apud nos auctoritatem adeptus es: ſed* Gram*maticos imitare, qui teſtimoniis ſententiã ſuam confirmant, edicta non proponunt.* Quid *autem hìc te fefellerit, dicam.* Legeras *apud* Grammaticos *in uocabulariis, quadrigas eſſe quatuor equos iunctos.* De *tuo, ſine curru addidiſti, quòd quid iungere eſſet, nõ intelligeres.* Id *enim eſt equos ad currum aut ad plauſtrum adiungere.* Ouidius,

I*ungere equos* Titan *uelocibus imperat oris.*

id eſt, ad currum iungere. Virgilius:

A*tque idem iungat uulpes.*

id eſt, ad curriculũ iungat, aut ploſtellũ. Quo *in loco nõ dubito quin mirifica quædam fuerit interpretatio tua, cum* Bucolica *tanto indoctorum concurſu, quos infatuaſti, explicares.* Martialis,

Et *cum currere debeas* Bouillas,

I*nteriungere quæris ad* Camœnas.

Nam *interiungere dicit, unum iter iuſtum diuidere, & in eo interquieſcere, quòd interea equos, qui quieuerint, unũque illud iter uno labore conficere potuerint, in medio itine-*

re

re iungamus. I*uriſconſulti etiam tranſiungere ad edictum ædilium uſurpāt, pro in diuerſam partẽ ad currũ, aut plauſtrum, aut rhedā, aut carrucā iungere: ut à ſiniſtra in dextram, aut contrà.* V*lpianus, Quæſitũ eſt ſi mula talis ſit, ut tranſiungi non poſsit, an ſana ſit?* V*alerij autem hiſtoria, quam pro te eſſe cenſes, planè contra te facit, præſertim cum* Valerius *ſcribat,* Philippum *iuſsiſſe, toto ſuo regno currus diſiungi: ut* V*alerius & Philippus utique quatuor equos cum curru intellexerint. Itaque cum tam clarè id à* V*alerio ſcribatur, mirum eſſe mihi uidetur, quî ſic effaſcinata mens tua fuerit, ut id animaduertere non potueris. Cum autem* Valerius *ait diſiunctos eſſe currus iuſſu* Philippi, *ſignificat* Philippum *uetuiſſe, ne quis quadrigas ad ludos Olympicos, aut alios qui in Græcia erāt, haberet. Id* τεθριπποτροφεῖν, *&* ζευγοτροφεῖν *Græci dicebant, &* ἱπποτροφεῖν. *Mox tergiuerſaris ambiguus animi, & incerto errore uagaris: meam enim ſententiam inuitus, & uero uictus approbas. Deinde non minus niger, nec minus confidens, quàm* Terẽtianus Phormio, *tuam tibi eripi non ſinis, & tibi credi poſtulas,* ἅρμα, *quatuor equos iunctos ſine curru, ſignificare poſſe. Sed fides tua nobis iam in dubium uenit, toties in mendacio deprehẽſa: & cõtra te facit tota* Homeri Ilias, Pindarus, Aeſchylus, Sophocles, *Grammaticorum cohors, quibus ſi potius quàm tibi credimus, ægrè ferre non debes. Nam ſi* τέθριππον *aut* τέτρωρον *diceres, ueriſimilitudinẽ id aliquā haberet:* ἅρμα *autem, quid aliud quàm currum ſignificet, non uideo.*

An captioſa & fallaci cauſarum diſtinctione Cicero captus, approbet Chryſippi ſententiam: & quid contagio naturæ.

Miſerum me, quoties Chryſippi definitionem ſic uitioſam & maculoſam Commentario inculcabis tuo, ac quæ non intelligis, Latinè conuertes? Quid enim, rogo, ſibi uult illud μετὰ πολὺ μὲν οἴω? parum profectò uides in literis, qui non animaduerteris legendum eſſe συμπλεκομένων, id eſt, conſertis & connexis. Cum autem ais definitionem iſtam fati, primùm à Cicerone refelli: deinde ab eodem captioſa cauſarum diſtinctione capto approbari, non plus quàm talpa uides. Nam primùm, ut antè docui, ea Chryſippi culpa eſt, non Ciceronis. Chryſippus enim modò ex neceſſariis cauſis cõſertum eſſe fatum affirmabat: modò, ut animi libertatem retineret, ex præcurrẽtibus cauſis nullam neceſſitatem habentibus contextũ eſſe dicebat. Quod tu tantus in eloquentia & philoſophia uir, quantus mihi, non tibi uideris, ſi attendiſſes, profectò Ciceronem nunquam reprehendẽdum tibi duxiſſes. Deinde illa cauſarum diſtinctio, pace tua, nec captioſa nec fallax mihi uidetur. Eſt enim huiuſmodi: Cauſarum aliæ perfectæ ſunt & principales, aliæ adiuuãtes & proximæ. Eſt hæc eadem à Cicerone in Topicis cauſarum facta diſtributio: nulli tamen unquã interpreti uenit in mentem, ullius in ea captionis annotãdæ. nec mirum. Non enim illam tibi, tanquam Palladiũ Troianis, aut ancilia Numæ, cælitus demiſſam Dialecticam didicerant. Cuius tamen myſteria uulgo profano enuncias: nos ſolos, qui

aliis

aliis omnibus ea non uidemur indigni, adytis arces : neque à te impetrare poſſumus, ut in ea aliquid ſcire uideamur. Ac mea quidem ſententia iſtud bellè & ſcitè commentus es. Nam cum cæteris deſtitutus præſidiis doctrinæ, his quæ tibi obiiciuntur, reſpondere nõ poſsis, in Dialectices *nomine deliteſcis : cuius nos ignaros eſſe prædicas, ac rem apud indoctos uerbo tranſigis,* Peccant ignorantia Dialectices. *Cuius obſecro* Dialectices*? huiúſne, quã hoc anno edidiſti? quì eã cognoſcere potuimus, ante quàm didiciſſes & edidiſſes? anno enim ſuperiore alia tua fuerat ſententia, ut libri quos publicaſti, teſtantur. Vt enim ſegetes, annuas fruges: arbores, annuos fructus: ſic tu annuos* Dialecticarum *fœtus parere nobis ſoles, non eoſdem tamen, ſed diſsimiles ſemper, ut eundem parentem non agnoſcamus.* Itaque *non dubito, quin proximo anno nouum mõſtrum pariturus ſis, abdicato priore partu. Aut igitur malitioſè nos celas, neque mirificam iſtam* Dialecticam *docere uis, aut tu eius indoctior es, quàm quiſquã noſtrum. Nos enim certam quãdam, & minime uacillantem in ea pro noſtro captu ſententiam habemus: tu, qui ſæpius ſententiam, quàm ueſtem mutas, nihil in ea certum, nihil exploratum habere uideris: quod profectò à cognitione & perceptione artis alieniſsimum eſt. Quare aut* Dialectices *ſcientiam tibi arrogare poſthac deſine, aut quotannis ſentẽtiam mutare caue. Nam illa commutatio ſuſpicionem affert ignorantiæ, ut conſtantia, opinionem doctrinæ. In contagione, ſi gratus eſſes, beneficium agnoſceres: atque eum laudares, qui ex Cicerone te docuit eſſe, quam* Græci συμπάθειαν *uocant: in qua*

ex continuatione naturæ totius cohærentis & continuatæ, res rebus conſentiunt: quod non facerent, ſi mundi partes diſtractæ & diuulſæ eſſent. Nam quia inter ſe coniunctæ & continentes ſunt, ut animantis unius, quemadmodum cenſent Stoici, fit proinde ut altera alterius cauſam aut euentũ contineat, altera alteri reſpondeat, altera alteri porrò tradat, nihilque gignatur, quod non antecedentis effectũ ſit, cauſa conſequẽtis. Quid enim in priore editione ſcripſeras? nempe contagionem rerum uocari earum naturam & qualitatem, quæ ſuo ueluti contactu afficiunt: quibus Ciceronis ſententia non ſatis illuſtrabatur. quædam poſteriori editione de meo addidiſti: ita tamen, ut nõ ſatis uim contagionis perſpicere uidereris. Eſt autem cõtagio hîc ad uerbum, συνάφεια *aut* συναφὴ, *id eſt, contactus & continuatio rerum in mundo, ut arbitrantur Stoici, nihil diſiunctum, nihil diſtractum habente. Ea ex Syneſio intelligi poteſt, ſic ſcribente:* ἔδει γὰρ, οἶμαι, τοῦ παντὸς τούτου, συμπαθοῦς τε ὄντος καὶ σύμπνου, τὰ μέρη προσήκειν ἀλλήλοις, ἅτε ἑνὸς ὅλου μέλη τυγχάνοντα. καὶ μή ποτε αἱ μάγων ἴυγγες αὗται. καὶ γὰρ θέλγεται παρ' ἀλλήλων, ὥσπερ σημαίνεται. καὶ σοφὸς ὁ εἰδὼς τὴν τῶν μερῶν τοῦ κόσμου συγγένειαν, ἕλκει γὰρ ἄλλο δι' ἄλλου, ἔχων ἐνέχυρα παρόντα τῶν πλεῖστον ἀπόντων, καὶ φωνὰς, καὶ ὕλας, καὶ σχήματα. ὥσπερ ἐν ἡμῖν σπλάγχνου παθόντος, ἄλλο συμπέπονθεν· καὶ τὸ τοῦ δακτύλου κακὸν, ὡς τὸν βουβῶνα ἀπεργάζεται, τῶν μεταξὺ μὴ παθόντων. *&c. Id eſt, Mea enim ſententia, cùm hoc uniuerſum conſentiat & conſpiret, eius partes quadam inter ſe cognatione coniunctas eſſe neceſſe eſt: cum præſertim integri unius membra ſint. Ac uide ne iſtæ ſint magorũ illecebræ. Aliæ enim partes aliarũ*

illices

illices ſunt, uti ſignificant. Ac ſapiens is demũ eſt, qui partium mundi cognationem compertam habet: aliam enim per aliam trahit, præſentia eorum, quæ longiſsime abſunt, habens pignora, uoces, materias, formas. uelut in nobis cum aliquod è uiſceribus ægrotat, aliud cum eo afficitur: & digiti malũ in inguine ſignificatur, multis ſine offenſione interpoſitis. Ex *his ſatis intelligitur, quid hîc ſit naturæ contagio: quod &* ex Cicerone *te ſatis docueram.* Sed & *eam rem luculentè nobis hunc in modum* Alexander *explicat:* φασὶ δὴ, τὸν κόσμον τόνδε ἕνα ὄντα, καὶ πάντα τὰ ὄντα ἐν αὐτῷ περιέχοντα, καὶ ὑπὸ φύσεως διοικούμενον ζωτικῆς τε καὶ λογικῆς καὶ νοερᾶς, ἔχειν τὴν τῶν ὄντων διοίκησιν ἀΐδιον, καθ᾽ εἱρμόν τινα καὶ τάξιν προϊοῦσαν, τῶν πρώτων τοῖς μετὰ ταῦτα γινομένοις αἰτίων γινομένων, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ συνδεομένων ἁπάντων ἀλλήλοις· καὶ μήτε οὕτω τινὸς ἐν αὐτῷ γινομένου, ὡς μὴ πάντως ἐπακολουθεῖν αὐτῷ, καὶ συνῆφθαι ὡς αἰτίῳ ἕτερόν τι· μήτε αὖ τῶν ἐπιγινομένων τινὸς ἀπολελῦσθαι δύνασθαι τῶν προγεγονότων, ὡς μή τινι ἐξ αὐτῶν ἀκολουθεῖν ὥσπερ συνδεόμενον. ἀλλὰ παντί τε τῷ γινομένῳ ἕτερόν τι ἐπακολουθεῖν ἠρτημένον αὐτοῦ ἐξ ἀνάγκης ὡς αἰτίου· καὶ πᾶν τὸ γινόμενον ἔχειν τι πρὸ αὐτοῦ, ᾧ ὡς αἰτίῳ συνήρτηται. μηδὲν γὰρ ἀναιτίως μήτε εἶναι, μήτε γίνεσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, διὰ τὸ μηδὲν εἶναι ἐν αὐτῷ ἀπολελυμένον τε καὶ κεχωρισμένον τῶν προγεγονότων ἁπάντων. Id eſt, Dicunt igitur, *cum hic mundus unus ſit, réſque omnes in ſe complectatur & arceat, & à natura quadam animata rationis & intelligentiæ compote regatur, eum habere omnium rerũ adminiſtrationem ſempiternam, ſerie quadam & ordine progredientem, cùm prima cauſas contineant ſequentium, atque hoc modo omnia inter ſe mutuo nexu colligata ſint:*

ac ſic in eo nihil quicquam fiat, ut non id tanquam cauſam, rem aliam comitetur, eique coniungatur, nec eorũ quæ poſtea gignuntur, quicquam diſiungi poßit ab iis quæ antè orta ſunt, quin ut ex eis aptum & nexum ſequatur. Sed & ea omnia quæ orta ſint, aliud neceſſariò cõſequi, ex iis uelut cauſa pendens: & quicquid gignitur, aliquid quod antecedat, habere, unde ut à cauſa pendeat. Nihil enim ſine cauſa nec eſſe, nec oriri in mundo, proptereàque nihil in eo diſiunctum ſeparatúmque eſſe ab iis omnibus, quorum anteceſſerit origo. Cũ autem in Cicerone legis, natura loci pertinet, & operatur aliquid, & à bonis libris recedis, & in Ciceronis lectione te non eſſe uerſatum oſtendis, in quo uerbum operor non reperitur.

Ad illum locum, Vt igitur, & deinceps in multis peccare Logicum.

Locus iſte contra Chryſippum, ut ſentio, totus diſputatur: tu etiam contra Poſidonium uis: in quo te interrogo, cur dixerit Cicero, ſe cum bona gratia Poſidonium dimittere, & ad laqueos Chryſippi ſe reuerti, ſi in utrunque locus confertur? tua enim ſententia neutrum dimittit, nec ad laqueos Chryſippi potius quàm Poſidonij, te auctore reuertitur. Quàm lethea eſſet iſta Ciceronis obliuio, quàm ridicula, ſi in eum diſſereret, quem proximo uerſiculo iam dimiſiſſet? Quid te fefellerit, animaduerti, in ſecunda editione. Neceßitatem enim naturæ acutus interpres ad Chryſippũ pertinere, aſtrorum, ad Poſidonium credidiſti: errorẽ errore cumulaſti. Nam nec Poſidonius in ſolis aſtris fatũ ponebat, ſed in tota naturæ contagione, ut ſupra docui: & Chryſippus

pus in eadem naturæ contagione, qua etiam aſtra cõtinentur: quod non intellexiſti. Id ſatis oſtendit illa Ciceronis ſolutio, qua Chryſippo reſpondet. Vt igitur ad quaſdam res natura loci pertinet, ad quaſdam autem nihil: ſic affectio aſtrorum ualeat, ſi uis, ad quaſdam res: ad omnes certè non ualebit. Chryſippum enim alloquitur, ut uel puero notum eſt: ut me tui pudeat & pigeat, qui Poſidonium intelligis. Chryſippum autem in aſtrorum conſtitutione & affectione fatum poſuiſſe audi ex Cicerone: Si quis, uerbi cauſa, oriente canicula natus eſt, is in mari non morietur. Vigila Chryſippe, &c. Nihil iſtud argumentum Chryſippum attingeret, niſi etiam in aſtris fatũ poneret. Alio loco: Hoc loco Chryſippus æſtuans, falli ſperat Chaldæos. Videſne eũ in aſtrorum affectione fatum poſuiſſe? Id te etiam partitio argumentorum Chryſippi, quam in Commentario tuo poſuiſti, docebat, niſi ſoleres pſittaci more uerba nõ intellecta fundere. Ex diuinatione enim fatum conſtituebat Chryſippus, ut ſcripſiſti: Chryſippus autem & Stoici in diuinationis generibus, mathematicorum prædictiones ex aſtris petitas, in primis numerabãt, ut auctor eſt Cicero. Aude poſthac ſic errores tuos pertinaciter defendere, ne leui defungaris infamia, & ut hominibus notior ſit inſcitia tua. Niſi enim hic pertinax fuiſſes, tot errores tuos non pateſeciſſem. Cum autem reprehẽdis ut ne, pro ne ut, ſatis oſtendis lædẽdi uoluntatem, cum operarum errores, meos eſſe uis. Eiuſmodi multa tibi obiicere poſſem, ſi uellem, in iis quod Archeſilam pro Arceſila ſcribis: Prytaneũ pro Pitaneo. ſed animi eſſet ieiuni ac nimiũ anguſti iſta tibi obiicere. Ac in tua cau-

ſa fortaſſe præuaricatoris uideretur, qui uim accuſationis criminum leuitate imminuere uellet. Quod autem paulò pòſt ais Chryſippum uerbo ſaltem liberum arbitrium retinuiſſe, erras: reuera enim retinebat, nõ uerbo: ſed tum fatũ ex neceſſariis cauſis nõ cõnectebat. Quòd ſi diſtinguere iſta potuiſſes, & Ciceronem illuſtraſſes, & non tam flagitiosè peccaſſes. Itaque conſulo tertiam editionem adornes, atque reliqua emendes, quæ tuam dedecorant auctoritatem. Paulò quoque poſt, nobis pro diligenti interprete, fœdus es Ciceronis deprauator: qui quidem legis, Etenim ſi eſt diuinatio quælibet noſtra: pro, etenim ſi eſt diuinatio, quibuſnam à perceptis. &c. Sed omnes tuos errores emendare, profectò Herculis labos eſſet. In Diodoro manus dediſti. ſaltem ſi cãdidi animi eſſes, gratiam mihi haberes, qui ex errore te in uiam reduxi. Iam tibi non eſt philoſophus Peripateticus æqualis Chryſippi, qui contra Chryſippum de fato diſputarit: ſed totum errorem tamen tuũ non exhauſiſti: mox enim ſcribis, Diodorus arripiebat à Stoico diuinationem. A quo tãdem Stoico, obſecro te? à Chryſippó ne, ut prior editio præ ſe fert? Relaberis eodem, & tibi Chryſippo iunior erit Diodorus, quem tamen conſtat Zenonis ætate uixiſſe. Zenonẽ dices? quò diuerſus abis? Hìc non in Zenonem, ſed in Chryſippũ, de eo quod fieri poteſt, Cicero diſſerit. Ergo huius loci ſententiam nullo modo percepiſti: quam tibi, ut plus mihi debeas, patefaciã: &, ſi potero, iſtud oculorum tuorũ glaucoma curabo. quanquam id conſequi fortaſſe non potero: nam Dei tibi alicuius eſſet opus medicina, qui omnem, ut ait poëta,

-quæ nunc obducta tuenti

Mortales hebetat uiſus tibi, & humida circum
Caligat, *nubem eriperet.* Hîc Dialectice *noſter, non argumentatur* Diodorus, *ut tu putas, ſed* Chryſippum Cicero *refutat, quem confirmato ex diuinatione fato, ait in* Diodori *ſententiam, de eo quod fieri poteſt, neceſſariò delabi: ut ſi quid uerum ſit in futuro, non poſſit non euenire: quam tamen* Diodori *ſententiam* Chryſippus *libris editis acerrimè oppugnarat.* Ita Chryſippum *ad incommodũ perducit diſcrepantium & diſſentanearum opinionum. quod reprehenſionis genus tibi homini* Dialectico, *& omniũ reprehenſori, notum imprimis eſſe debuit. Quæ igitur nugaris de* Diodoro, *ab huius loci ſenſu aliena ſunt.* Nec Diodori *ſententia ita impia & falſa eſt, ut tu uociferaris. Deum immortalẽ, quod hoc Augiæ ſtabulum eſt? Obſecro te, tandem aliquando errandi finem face, niſi me reprehendendi tui labore fatigatum enecare decreuiſti.* Non eſt, *inquam,* Diodori *ſententia tam falſa, ut tu imprudenter pronuntias.* Nã *nulla in rebus à* Diodoro *neceſsitas ponitur, ſed ſi quid in futuro uerum dicatur, id euenturum* Diodorus *decernit: niſi enim euenerit, uerum non erat: quod enim uerum eſt, id in falſum cõmutari poſſe negat. Vide autẽ, ne non omnino eadem ſit ueterum de diuinatione quæſtio, quæ Chriſtianorum de* Dei *præſcientia: præſertim cùm præſenſionẽ futuri, pij omnes in noſtra religione* Deo *attribuerint: diuinationis autem genera ſortilegorum, augurum, aruſpicum, mathematicorum, quæ nonnulli hodie magno pietatis exitio, ſuſcepta nefaria fraude renouãt, ueteres probarint,* Eccleſia *damnarit.*

Vtrum præceptum, an perceptum, Cicero θεώρημα uerterit.

Si præcepti uerbum, ut tu uis, in hanc ſententiam à Ci*cerone nouatum eſt, cur mox ab experimento præceptum diſtinguis, quod generale & uniuerſum eſſe dicis?* Nam *hęc ſignificatio præcepti, millies in oratoriis libris, & aliis à* Ci*cerone uſurpatur, ne putes hîc nouari: neq; in re nota teſtimoniis utar.* Quã *hanc eſſe dicã* Dialecticã *tuam, quæ tam paucis uerbis tam diſſentanea loquitur?* Inducis *enim nouã præcepti ſententiam: mox proximo uerſiculo tui oblitus, ad uſitatam & tritam ſignificationem redis.* Vbi *eſt acumen tuum? ad nugandum, iuuentutémque fallẽdã uideris* Dia*lecticam didiciſſe, ſi modo ullam didiciſti, nõ ad uerum inueniendum.* Eſſe *autem* θεώρημα, *perceptum potius quàm præceptum, ſic intelliges.* Non, *ut opinor, tam rudis es & ignarus literarum* Græcarum, *quin ſcias hoc uocabulum à* θεωρεῖν *deduci, eiuſdémque originis & coniugationis eſſe* θεωρητικὸν, & θεωρίαν, *quibus in omnibus ineſt uis ſpectandi, contemplandi, cognoſcendi, percipiendi, non, ut mihi uidetur, præcipiẽdi.* Etiam *apud* Ariſtotelem, *odium quondã tuum, nunc delicias, quæſtio* θεώρημα *eſſe dicitur, ut in* To*picis:* πρόβλημα δ' ἐστὶ διαλεκτικὸν, θεώρημα τὸ συντεῖνον ἢ πρὸς αἵρεσιν καὶ φυγὴν, ἢ πρὸς ἀλήθειαν καὶ γνῶσιν. Eiu*ſdem ſunt generis apud* Græcos, σκέψις, σκέμμα, διάσκεψις: *in quibus omnibus nullum præcipiendi ueſtigium apparet.* Quinetiam θεωρὸς *à* Cicerone *auſcultator uertitur, traductione à ſenſu ad ſenſum, qui proprie ſpectator dici debuit.* Quod *enim dixit*

xit Ariſtoteles, ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτὴν, ſic reddidit: Nam aut auſcultator eſt modò qui audit, aut diſceptator. Idẽ θεωρητικὰ ζητήματα, quæſtiones cognitionis appellauit: ſed & θεωρικὸν uel θεατικὸν ἀργύριον à ſpectaculis dicitur, quod Latinè, ut Soſipater ait, extar uocatur. Itaque patres noſtri θεώρημα ferè ſpeculationem interpretabantur: & cum Ariſtoteles ſcribit, ὁ μὲν μουσικὸς τῇ ἀκοῇ περὶ τὰ μέλη, ὁ δὲ φιλομαθὴς τῇ διανοίᾳ περὶ τὰ θεωρήματα, animũ ſtudioſorum occupatum in contemplatione intellexit: ut & eodem modo alio loco, cum ſcribit, καὶ θεωρημάτων δὲ εὐπορεῖ τῇ διανοίᾳ, mentem rerum cognitione abundare ſignificauit: quod etiam Artemidorus oſtẽdit, qui ſomnia quædem θεωρηματικὰ dicit, quæ ipſa ſpecie, ipſoque uiſo ſignificationem ſui præ ſe ferunt ſine ulla ambage. Itaque ſi quãdo θεώρημα præceptum dicatur, id fit inflexione & immutatione ſignificationis, quam hîc ſecutum Ciceronem non putem: quem adſtipulante ueterum librorum auctoritate, cenſeam uim uocabuli Græci exprimere uoluiſſe: præſertim cum præceptum παράγγελμα potius declaret, aut παραίνεσιν. Proinde Seneca eam philoſophiæ partem, quam Græci παραινετικὴν appellãt, præceptiuam interpretatur. Nec uerò percepta experimenta tantùm ſunt, ut tu falsò cenſes: uerumetiam percepta ſunt, quæ doctrina & inſtitutione didicimus. Si enim uera tua ſententia eſſet, male Cicero ſcripſiſſet, philoſophiã oratori neceſſario percipiendam eſſe: & alio loco, oratores quãuis artis præcepta perceperint, nihil quicquã ſine uſu et exercitatione conſequi poſſe. Nã hæ perceptiones ab experimentis longiſſimè diſiunctæ remotæque ſunt. Neminem, ita

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

me Deus *amet, unquam cognoui, qui plus in* Dialectica *ſibi ſumeret, peius diſputaret, qui falſa facilius inueniret, in ueris magis caligaret, qui in auctorum interpretatione libentius errorem amplecteretur, uiam ferè ſequeretur nunquam.* Nam, *ut omittam uim uocabuli, ſi* Ciceronem *ipſum cæcus penè manu ducentem ſecutus eſſes, perceptum ab eo ſcriptum animaduerterè potuiſſes.* Paulò *pòſt enim uocabulo alio, ſed idem declarãte, utitur:* Medicus, *inquit, imprimis quod erit ei perſpectũ in arte: quod eſt, niſi fallor,* ὅ περ αὐτῷ τεθεωρημένον ἔσται κατὰ τὴν τέχνην. *Sed & in priore editione ſic locũ illũ legeras,* Neque *eos uſuros eſſe cõiunctionibus, ut ita ſua percepta pronuntient: quem cum intelligeres tibi perſpicuè aduerſari, in* Ciceronem *male conſulere poſteriori editione, quàm in exiſtimationem tuam maluiſti. nec iniuria: eum enim toto* Commentario *tuo ſic contemnis, ut in ipſius contumeliam & dedecus potiſsimum ſcripſiſſe uideare: atque hoc loco eius deprauatione ignominiam & culpam tuã redimere conaris, ac te tutũ fore ſperas, ſi tanquã pecuniam ſic* Ciceronis *ſcripturam adulteraris, quod ſecus eſt.* Ex *eo enim magis in ſuſpicionem uenit ignorãtia tua, quòd tecta eſſe non poſsit, niſi maxima auctorum iniuria.*

Falsò *attribui argumentum* Diodoro, *quod* Ciceronis *eſt: nec ueram eſſe* Chryſippi *ſententiam.*

Scribis ad illum Ciceronis *locũ,* Si *enim uerum eſt, quod ita connectatur, &c.* Diodori *laqueos eſſe aduerſus* Chryſippũ *ualde cõtortos.* Omitto *quod hîc ignoras, quid ſit con-*

tortè

tortè dicere. Id *enim eſt in repugnantia per negationem argumẽtari:ut,* Non *ſunt dij, nec ſignificant futura.* & *apud* Alexãdrum, οὐ γὰρ ἔστι μὲν τοιαύτη ἡ εἱμαρμένη, οὐκ ἔστι δὲ πεπρωμένη· οὐδ' ἔστι μὲν πεπρωμένη, οὐκ ἔστι δὲ αἶσα· οὐδ' ἔστι μὲν αἶσα, οὐκ ἔστι δὲ νέμεσις· οὐδ' ἔστι μὲν νέμεσις, οὐκ ἔστι δὲ νόμος· οὐδ' ἔστι μὲν νόμος, οὐκ ἔστι δὲ λόγος ὀρθὸς, προστακτικὸς μὲν ὧν ποιητέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν οὐ ποιητέον. Id *eſt,* Non *enim eſt tale fatũ,* & *nõ eſt fati præſcriptio: nec eſt fati præſcriptio,* & *nõ eſt parca:nec eſt parca,* & *non eſt nemeſis:nec eſt nemeſis,* & *non eſt lex: nec eſt lex,* & *non eſt recta ratio,quæ præſcribit quæ faciẽda ſunt,* & *prohibet quæ non facienda.* Hac *autẽ in argumẽtatione tota nihil tale eſt.Sed id,ut dixi,omitto : illud uerò præterire nullo modo poſſum, quod cenſes* Diodorum *aduerſus* Chryſippum *argumentari.* Tolerabilius *in priore editione peccaueras:*Nam *etſi in hiſtoria erraras,qui* Diodorũ *ignoraras,tamẽ cum eum æqualem* Chryſippi *feciſſes, nihil diſſentaneum* & *à* Dialectico *alienũ in reliquis ſcribebas:potuerat enim æqualis in* Chryſippum *diſputare : nunc uerò cum ex hiſtoria,quam tibi indicaui,cognoueris ante* Chryſippum *natum, è uita diſceßiſſe* Diodorũ,*miror hos à te locos non eſſe mutatos, qui mirabiliter cum temporis ratione pugnant,* & *ſuperiori tua interpretatione.*Non Diodorus, Dialectice *noſter,hîc argumentatur, ſed* Cicero,*qui* Chryſippum *ad* Diodori *ſententiam inuitum perducit:nec ineſt in argumentatione quicquam uitij, ut tu cẽſes.* Dij *ueſtram fidem,quæ hæc eſt* Dialectica? *nõ profectò illa,quæ ueri falſique diſceptatrix eſt,ſed quæ falſi approbatrix : quæ non dux uiæ,ſed erroris magiſtra ſit.* Quod *intelligẽt omnes qui*

huius loci ſententiam perceperint. Duo erant *Chryſippi decreta: unum, neceſsitate fatali euenire omnia: alterũ, quod fieri poteſt, aliquãdo poſſe non euenire.* Hæc Cicero *pugnare contendit, ac neceſſe* Chryſippo *eſſe, poſito fato, id quod fieri poteſt, neceſſariũ dicere, ac inuitum tãdem in ſententiã* Diodori, *quam tam uehementer oppugnarit, deuenire.* Hoc *ita poſito, quid habes quod in argumentatione tota* Ciceronis *reprehendas? Conſtituto enim fato, omnes eius neceſſariò partes tibi & Chryſippo ſuſcipiendæ & approbandæ ſunt.* Si *enim ex ui fati rectè cõnectitur,* Si *quis oriente canicula natus eſt, in mari non morietur: reliqua quæ ſequũtur, pari neceſſitate concludentur.* Itaque *non ut tu clamas, captioſè concluditur, ſed rectè & dialecticè ex Chryſippi fato, quo remoto, ne prima quidem argumentationis pars procederet.* Sed *boni interpretis officium eſt uidere quid agatur, cum quo diſſeratur, quid ei, quo cum diſputatur, cõſentaneum ſit dicere.* Hæc *qui acutè & callidè uiderit, næ tuæ* Dialecticæ *ſæpe hebetem & obtuſam aciem oſtenderit.* Hìc *tamen audes, ô uecors, audes ſimplicem dicere* Ciceronem, *qui laqueis irretitus ſit* Diodori, *Chryſippi uerißimã ſententiam improbarit.* Elephantis *corio, ut* Comicus *ait, tectus es, non tuo.* Quæ *hæc eſt tarditas tua, quis ſtupor mẽtis, quæ cæcitas animi?* Enimuero *planè cæcus es, non nuſcitioſus.* Nihil *unquam à te ſcriptum eſſe reor, in quo minus* Logicus *eſſe, minus* Dialecticus *haberi uelles.* Eſt *enim* Chryſippo *neceſſe alterutrum è manibus amittere, uel fatũ, uel id quod fieri poteſt.* Si *enim fatum retinet, id quod fieri poteſt relinquat neceſſe eſt, & in iis, quæ in futuro uera enuntiabuntur,*

en untiabuntur, non ſolum Diodoream *neceſsitatem, quæ enunciationum eſt, ut docui, uerumetiam fatalem, quæ rerum & cauſarum eſt, ſtatuat.* Itaque *non ita multò pòſt iniquè* Ciceronem *reprehẽdis, cum ſcribis*, Si *quod erit prædictum diuinum, licet uerum, non oportere eſſe neceſſarium.* Oblitus *es enim* Ciceroni *negotium eſſe cum eo homine, qui fatum ponat, & prædicta uatum neceſſaria confiteri cogatur, ſi uera ſunt propter cauſas fatales.* Quòd *ſi ex* Ariſtotele, *quem ſemper contẽpſiſti, cognouiſſes genus eſſe quoddam diſputandi, in quo ex aduerſariorum ſententia argumentamur, quod ille prudentiſsimus intelligendi & diſſerendi magiſter & auctor,* πειραστικὸν *uocat: ſi apud* Platonem *totos hoc diſſerendi genere dialogos texi animaduertiſſes: poſtremò ſi* Dialecticam *didiciſſes, cuius poſſeſsionem eſſe tuam prædicas: homines profectò, quod in te deriderẽt, hìc minus haberent: nec te præpoſterum quẽdam* Dialecticum *illudere poſſent, cui prior & antiquior falſi inueniendi, quàm ueri quærendi cura ſit.*

Defenſio Ciceronis contra reprehenſionem Dialectici.

M. Tullius *ita ſcribit:* Sed *tamen ſi naturalis eſt cauſa, cur in mari* Fabius *non moriatur, in mari* Fabius *mori non poteſt.* Sequitur *ad eum locum non interpretatio tua, ſed cẽſura.* Hic *locus, inquis,* Logicã Ciceronis *imprimis oſtẽdit, qui cũ antea tam uerè, támque magnificè cõcluſerit in* Stilpone & Socrate *naturales cauſas uoluntariis domari &*

comprimi poſſe, nunc tamen tam repugnãtia præcipiat. Naturalis cauſa eſt, ait: Ergo neceſſaria. Ad ſtiuam amandari debes deſperata cognitione literarum & ſcientiæ: unà enim cũ ætate in te accreſcit ignorantia, non alia, ut reor, de cauſa, quàm ex ſcientiæ perſuaſione, ut tituli indicant tui, faſtis an faſtu iſto digni? magnifici quidẽ certè, ſed cum maxima rerum inanitate coniuncti. Apparet qualis in Ariſtotele reprehendendo fueris, cuius multo ſubtiliores & obſcuriores ſunt diſputationes. quod utinam ex his unguibus homines leonem æſtiment, & intelligant tandẽ aliquando in omnibus tuis reprehenſionibus qualis ſis. Da te, ſi me audis, medico curandum: nimis es obliuioſus. Non enim meminiſti Ciceroni hoc loco rem eſſe cum eo homine, qui fatum ex neceſſariis cauſis nectat. Itaque ex eius ſententia & principiis argumẽtatur, eáque ſumit, quæ Chryſippo, ſi ſibi cõſtare uelit, ſuſcipienda & approbãda neceſſario ſunt: nec poſitis fatalibus cauſis & neceſſariis (hîc enim ita diſſeritur, ut fatũ neceſſarium ſit: tandem tamen uero uictus Chryſippus, ut uoluntatem retineat, fato neceſſitatem detrahet.) uoluntariæ & fortuitæ retineri poſſunt. Ante igitur Chryſippo reſpondebat fatum non eſſe, & ad naturam, fortunam, uolũtatem, multa referebat: naturales quoque cauſas ſtudio, diſciplina, doctrina edomari, & in totũ tolli poſſe dicebat. Nunc autem ex ſerie illa cauſarum naturalium, à Chryſippo ad conſtituendum fatum pòſitarum, in Chryſippum ipſum argumentatur, non quòd eam eſſe putet, ſed quòd Chryſippus eam defendat. Habes, eloquens & philoſophe noſter, huius loci interpretationem, quæ logicam Ciceronis

tuam oſtendit: illius optimam, tuam nullam . Non *dubito, quin hoc graue tuis auribus accidat, ut nihil* Neroni *magis doluit, quàm quòd dictus eſſet malus citharœdus, quia citharœdus eſſe & haberi uolebat, ut tu* Logicus : *tamen* Ciceronis *amore prouectus, tenere me non potui, quin hoc dicerem. Q*uòd *ſi te hîc fortè tractare non uideor ut eloquentem & philoſophum, ignoſcere mihi debes: nam ne tu quidẽ* Ciceronem *&* Ariſtotelem, *ut diſertos & philoſophos*. Scitum *eſt,* Ab *alio expectes, alteri quod feceris.*

Ignoraſſe Logicum, *qui ſint apud* Ciceronem *in libro de* Fato *Chaldæi.*

Sic *de* Chaldæis *ſcribis,* Chaldæos *mathematicarum artium inuentores eſſe, hiſtoria ſacra teſtatur, ut cõſtat ex* Ioſepho, *qui ſcribit ab* Adamo, Setho , *ueteribúſque patriarchis inuentas , &* à Noeo *duabus ingentibus columnis , ne diluuio perirènt, impreſſas & cõſignatas, tãdem per* Abrahamum *traditas* Aegyptiis. Hoc *idem uidetur* Cicero *confirmare, cum primo* De *diuinatione,* Chaldæos *recenſet primos inuentores* Aſtrologiæ. Multa *profecto legiſti : ſed hîc* Ciceronem, *quod inter nos dicere liceat , non intellexiſti.* Quaſi *uerò de populo* Chaldæo *inuentore, nõ tantũ* Aſtrologiæ, *ut putas, ſed etiã diuinationis* Aſtrologicæ, *de qua taces, hîc agatur, non de* Aſtrologis *omnibus futura prædicẽtibus: qui ex quocunque populo eſſent,* Chaldæi *iam dicebantur.* Id *te* Ciceronis *locus, quem profers, docebat, ſi attẽdiſſes: ſic enim ſcribitur,* Qua *in natione* Chaldæi, *nõ ex ar-*

tis,ſed ex gentis uocabulo nominati. Vidéſne Chaldæorum nomẽ diſtingui à Cicerone,quòd interdum ſit populi, interdum artificij?quod fecit neceſſariò, quia eius ætate Chaldæus cùm audiebatur, mathematicus ſemper intelligebatur. Itaque *non niſi pro mathematico ferè uſurpare ſolet,ut* Tuſculana *prima,* Vt *ſi ante mors aduentet quàm Chaldæorum promiſſa cõſecuti ſumus,id eſt* Genethliacorũ:*libro ſecũdo* De *diuinatione,* Ad Chaldæorũ *mõſtra ueniamus,id eſt aſtrologorum:iterum,*Chaldæis *in prædictione & in notatione cuiuſq; uitæ ex natali die,minime eſſe credẽdũ,id eſt mathematicis, qui ex aſtris futura prædicunt.* Etiam Valerius, M. Popilio Lenate, Lucio Calphurnio Coſs, *edicto* Chaldæos *intra decimũ diẽ abire ex urbe atq;* Italia *iuſsit, leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci ſyderum interpretatione,quæſtuoſam mendaciis ſuis caliginem iniicientes.* Niſi *forte quis ita deſipit,ut putet ſolum* Chaldæum *populum in prædictionibus natalitiis damnari,aliorũ* Genethliacorũ *diuinationem probari, ut à* Ptolomæo Chaldaica *ratio in finibus planetarum improbatur.* Cicero *rurſus,* Si Chaldæum,*ſi* Aruſpicem *uideris. aut ubi tandẽ* Chaldæi *ex arte appellabuntur, ſi non his locis appellantur?* Itaque χαλδαΐζειν *ab* Euſebio *dicũtur, qui ſtudioſi ſunt illius diuinationis.* Proinde *ſcribere debuiſti illius ex ſyderibus prædictionis inuẽtores* Chaldæos *fuiſſe, quorum artem ita celebratam & peruulgatam poſtea fuiſſe, ut quicunque eam tenerent,*Chaldæi *dicerẽtur: atque ſic à* Cicerone *hîc* Chaldæum *accipi.* Quid *autem ſit infinita coniunctio, ex* Stoicorum *diſciplina, potius quàm ex* Ariſtotele *petendum eſt,*

cum

cùm eorum Dialectica Cicero uti ſoleret. quam rem ſic explicat Laërtius: ἀόριστον δὲ ἀξίωμά ἐστι τὸ συνεστὸς ἐξ ἀορίστου μορίου, ἢ ἀορίστων μορίων· οἷον, τὶς περιπατεῖ, ἐκεῖνος κινεῖται. *Id eſt, Infinita autem enunciatio eſt, quæ conſtat ex infinita particula, aut infinitis particulis: ut, aliquis ambulat, ille mouetur.*

Rurſus in Diodoro labi Dialecticum, & ab eo in loco Epiſtolarum familiarium bis errari.

Quoties, obſecro, tibi dicendum eſt, nullam induci à Diodoro rerum neceſsitatem fatalem? Nam etſi quod fieri poteſt, neceſſariò eſſe aut futurum eſſe dicit: rerum tamen & fati nulla neceſsitas ab eo cõſtituitur, ſi rectè eius ſententia intelligatur: quã tibi ſic Alexãder Aphrodiſienſis declarabit: δυνατὸν λέγειν καὶ περὶ τὴν δυνατήν, τοῦτο δὲ, ὃ Διοδώρῳ λέγεται, ἤτοι ὃ ἔστιν, ἢ ἔσται. τὸ δὲ τι ὄν, ἢ ἐσόμενον πάντως, δυνατὸν μόνον ἐκεῖνος ἐτίθετο. τὸ δ᾽ ἐμὲ ἐν Κορίνθῳ γενέσθαι, δυνατὸν κατ᾽ αὐτὸν, εἰ ἦν ἐν Κορίνθῳ, ἢ πάντως μέλλοιμι ἔσεσθαι· εἰ δὲ μὴ γενοίμην, οὐδὲ δυνατὸν ἦν. καὶ τὸ παιδίον γενέσθαι γραμματικὸν, εἰ ἐγένετο· οὗ εἰς κατασκευὴν καὶ ὁ κυριεύων ἠρώτηται λόγος ἀπὸ Διοδώρου. ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ κατὰ Φίλωνα· ἦν δὲ τοῦτο τὸ κατὰ ψιλὴν λεγόμενον ἐπιτηδειότητα τοῦ ὑποκειμένου, κἂν ὑπό τινος ἔξωθεν ἀναγκαῖον ᾖ γενέσθαι κεκωλυμένον. οὕτως τὸ ἄχυρον τὸ ἐν τῇ ἀτόμῳ, ἢ τὸ ἐν τῷ βυθῷ δυνατὸν ἔλεγε καυθῆναι ὂν ἐκεῖ, καί τοι κωλυόμενον ὑπὸ τῶν περιεχόντων αὐτὸ ἐξ ἀνάγκης. ὧν ἐστι μεταξὺ τὸ ὑπ᾽ Ἀριστοτέλους λεγόμενον. δυνατὸν δὲ τὸ οἷόν τε γενέσθαι ἀκώλυτον ὄν, κἂν μὴ γένηται. τὸ δ᾽ ἄχυρον τὸ μὲν μὴ ὂν ἐν τῇ ἀτόμῳ, μηδὲ ὅλως ὑπό τινος κωλυόμενον, δυνατὸν καυθῆναι, κἂν μηδέποτε καυθῇ, ὅτι μὴ κεκώλυται. *Id eſt, Poteſt dicere de eo quod fieri poteſt, & de eo*

quod à Diodoro dicitur, ſcilicet quod eſt, aut erit. Quod enim eſt, aut prorſus futurum eſt, ſolum ille fieri poſſe ſtatuebat. Nam me Corinthi eſſe exiſtimabat fieri poſſe, ſi uel Corinthi eſſem, uel omnino futurus eſſem: ſin minus, ne fieri quidem poſſe. ac puerum grammaticum euadere poſſe, ſi grammaticus futurus eſſet. Cuius ad confirmationẽ etiã dominatrix ratio, quæ κυριεύων λόγος dicitur, à Diodoro interrogabatur. Itidem & de eo quod Philonis ſententia dicitur. Erat autẽ id, quod nuda ſubiecti habilitate dicitur, etiã ſi ab aliis extrinſecus prohibeatur neceſſariò, ne eueniat. Sic paleam in indiuiduo aut gurgite poſſe dicebat uri, illic cum eſſet, quãquam externis neceſſariò impedimentis prohibitam: quorũ medium eſt, quod ab Ariſtotele dicitur. fieri enim poſſe dicit, quod impedimẽto ſublato euenire queat, etiamſi nõ eueniat. nam paleam, quæ in indiuiduo non ſit, neque ulla re impediatur, uri poſſe, etſi nunquam uretur. Ex his ſatis notum eſſe arbitror, ſignificationem quandam eius quod fieri poteſt, à Diodoro inductã eſſe, ut à Philone, ut ab Ariſtotele: nec ab eo caſum, fortunã, id quod in utrãque partem nullam propenſionem habeat, & æqualiter euenire aut non euenire queat, excludi. De uocabulo enim propemodũ & de enũciationibus luctatur ac pugnat: idq; tãtum, quod eueniat aut euenturum ſit, fieri poſſe dicendũ eſſe contendit: in aliis hoc nomẽ ponendum non eſſe, nec uerum in falſum conuerti poſſe. iſte autem putat, mutata uerborum ſententia, unà ſummam rerum & naturæ conuerti. Eam autem eſſe Diodori ſententiam audi ex Cicerone, Nec ij qui dicunt immutabilia eſſe quæ futura ſint, nec poſſe ue-

rum

rum futurum conuerti in falſum, fati neceſsitatem confirmant, ſed uerborum uim interpretantur. Ecquid igitur *intelligis à* Diodoro *cauſas fortuitas, animi libertatẽ, poteſtatem, ius retineri? non enim tibi neceſſe cenſet eſſe* Corinthi: *uerum ſi fieri poſſe ponatur, & ſi uerè dicatur, contendit oportere te eſſe uel fore* Corinthi: *neque nomen eius quod fieri poteſt, eis quæ non euenient, tribuendum exiſtimat.* Ita*que in eius opinione nullum neceſsitatis fatalis ueſtigiũ apparet: quod ſi eſſet, nec eius opinione contra fati aſſertores hic* Cicero *niteretur, neque* Alexander *in oppugnando fato eam ſine infirmatione prætermiſiſſet: quæ, ut tu uis, re eadẽ eſſet, uerbo diſcreparet.* Nunc *in proſcenium tragœdus prodito, et nefariæ impietatis eos ſe alligare odioſè clamato, qui* Diodori *ſententiam defendant. hic tu audes, ſycophãta, impietatis mentionem facere? non tu hoc nomen perhorreſcis? qui in hoc religionis domicilio, in hac pietatis ſchola, Academiam nouam, tot antè intermortuam & ſepultam ſeculis, quæ nullam religionem, nullum* Deum *nouit, ſublato* Ariſtotele, *renouare tentaſti: & hic impietatẽ mihi obiicere audes, quòd* Diodori *ſententiam defendam?* Q*uaſi uerò aut ea impia ſit, aut à me defendatur.* Ego *nunquam Academiam nouam probaui: ego nunquam diſciplinam huius ſcholæ, quòd dignitatẽ meam non tenuiſſem, mihi cõuellendam putaui: ego nunquam ſenem captaui, nec patrem appellaui, nec eũ ſexagenariũ de ponte, id eſt de collegio deieci: ego nunquam in eos, qui meo non ſuffragarentur honori, crimina confinxi, nec cõfingenda curaui.* Hæc *qui faciunt, licet non loquantur impiè, quia tamen faciunt, ſceleratos*

ſemper duxi : nec expecto dum uocem ſceleratam mittant, quam pectore conceptam ſupplicij metu continent, quū impia & ſcelerata facta uideā. plus enim apud me ualet uerum teſtimonium uitæ, quàm ſimulata oratio linguæ. Non igitur in me, ſed in te crimen iſtud hæret: nec hîc agitur, philoſophe noſter, nunc quid ego probem aut improbem, ſed an fatalis ulla ſit in Diodori ſententia neceſſitas, ut falsò credidiſti, refragante & repugnante Cicerone. Proſers autē ad illuſtrandam Chryſippi cum Diodoro contentionem, auctoritatem ex epiſtolis Ciceronis, à me tibi indicatam: non enim eius priore tibi editione uenerat in mentem: ſed tamen ne à me uel ſumpta uel indicata uideretur, callidus fuiſti, et furum exemplo, aliò transtuliſti, cum à me initio libri poſita eſſet : proinde quaſi furto concepto nulla legibus pœna conſtituta eſſet, ſed tātùm manifeſto. ita fur audire quàm gratus haberi maluiſti: & te philoſophum hominē, peccatū magis, quàm officium delectat. Hac tamen in re non omittā inſignes duos errores tuos : ſcio enim quàm latè ſophiſtarum errores manare ſoleant, & quàm facilè adoleſcentum animis irrepant & inhæreſcāt. Ita ſcribis, Hæc igitur erat Diodori ſententia, quam tamen non concoquebat, ut ait in illa epiſtola Cicero, id eſt non ſatis perſuadebat & probabat. Scitum interpretem: quanti eſt Dialecticam didiciſſe? Vir iſte oculeus eſt totus, ut Argus. Diodorus, inquit, ſuam ſententiam non perſuadebat : atqui perſuaſerat Ciceroni, alioqui in illa epiſtola nō ſcriberet ſe de eo quod fieri poteſt, περὶ δυνατῶν, indicare: ſecum enim pugnaret. ut acutè Dialecticus iſte, quid conſequens, quid repugnās ſit, uidet. Dein-

de

de cum ſcribit Cicero*, quam* Diodorus *non concoquebat, perſpicuum eſt alium* Diodorum *à ſuperiore ſignificari,* Ciceronis *familiarẽ, qui perdiu in eius domo uixerit. Eius cũ aliis locis meminit, tum initio libri primi* De natura deorũ, Et *principes illi* Diodorus, Philo, Antiochus, Poſidonius*, à quibus inſtituti ſumus. ſed & in* Bruto, Eram *cum* Stoico Diodoro, *qui cum habitaſſet apud me, mecúmque uixiſſet, nuper eſt domi meæ mortuus.* Quãquam *autẽ & hìc & in illa epiſtola,* Petrus Victorius, Diodotus *legere mauult, & legendum cenſeo, tamen ſi cui* Diodorus *probatur, alius ſit neceſſe eſt.* Veram *igitur illius loci explicationem accipiat diſertus ab indiſerto, philoſophus ab indocto.* Diodorus Ciceronis *familiaris & præceptor, illa tempeſtate princeps* Stoicæ *ſectæ,* Diodori *illius ueteris ſententiam de eo quod fieri poteſt, nullo modo complecti, nullo modo approbare poterat, prorsúſque ab ea abhorrebat: ut tranſlatio ſit à uentriculo cibos complectente & concoquẽte. nam concoquere pro perſuadere accipere, extremæ fuerit ſtultitiæ.*

Male à Logico *in declinatione atomi* Epicurum *defendi,* Ciceronem *oppugnari: eundem erraſſe in* Democriti *ſententia de atomorum motu.*

Si mihi tecum de natura, arte, & uſu diſſerendum eſſet, ualde id timidè dubitantérque facerem. Scio *enim hãc cauſam tibi meditatam millies, & declamatam eſſe.* Noui *tuos receptus, tua perfugia, tuas latebras.* In *natura teneris, ad artem elaberis: in ea quoque teneris, præſto eſt triarius ille tuus aureus uſus, quo in* Senatu *olim cauſam defendiſti tuã*

iam fractam & profligatam, cum ſic clamares ridentibus omnibus, Domine Præſes, *uſum quæro, uſum quæro: ut ex eo à* Iuriſconſultis *noſtris (nullũ enim hominum genus elegantius eſt & uenuſtius)* Philoſophus uſuarius *dici cœperis. hîc extra præſidia tua deprehenſus es, nec in tam multas facies te conuertere potes. Vt autem olim* M. Craſſo *uitio datum eſt, quòd malas ferè cauſas defendere ſoleret, ita toto tuo* Cõmentario *animaduerti te ſemper deteriori ſententiæ fauere & patrocinari.* Ciceronem *enim oppugnas, quod* Epicurum *dixerit rem ſuſcepiſſe inenodabilem: ut ſine cauſa fiat aliquid, ex quo exiſtet, ut de nihilo quidpiam fiat.* Epicurum *enim ſic defendis,* De *duabus rebus inenodabilibus prior, per calumniã duplicem imponitur* Epicuro. Nec *enim ſine cauſa fieri dicit* Epicurus, *quod fortuita cauſa dicit fieri, cũ fortuita cauſa etiam in cauſarum generibus contineatur: quod paulò pôſt ipſe* Cicero *oblitus ſui confirmabit: nec itẽ de nihilo fieri quicquã dicit, qui confirmat ex atomis omnia fieri.* Hîc *ego uereor, ne ſi te refellam, hominibus nullus* Dialectices *uſus eſſe uideatur.* Nam *ſi docuero, quod neceſſe eſt, te tuo & quorundam iudicio principem* Dialecticorum *huius ætatis, ab* Epicuro Dialectices *nõ ſolum ignaro, uerũ etiam ſuperbo contemptore deceptum, quid te miſerius erit? quid* Dialectica *tua calamitoſius?* Epicurus, *inquis, fortunã eſſe declinationis cauſam ait. Quid?* Ipſis *atomis, ſi quæ ſunt, uerba dari ut tibi poſſe putas, ut ſi* Epicurus, *de rerum natura balbutiens, nomen aliquod inane fundat, cui nulla res ſubſit, protinus de regione decedant? Quæ eſt enim per* Deum *immortalem hæc fortuna, niſi inanis quidam ſonus?*

Noſtris

Noſtris quidem rebus fortunam interuenire uideo, ſed atomorum motui quî poteſt interponi? Quid enim fortuna eſt? nónne res quædam iis interueniẽs, quæ alia de cauſa fiebãt? ut ſi hominis in forum deſcendentis, ut aliquem conueniret, capiti tegula illaberetur. Nunc *maximè uellem me doceres, quæ cauſa atomos ſuopte motu in præceps cadentes, recto curſu depellat, flatúſne fortè coortus, an aliquid eiuſdem generis.* Si *rurſus fortunam, ruſticè dices & impudenter, referam in uocabulo non eſſe tantam uim, ſed cauſam aliquam fortuito coortam interuenire oportere, quam noſtris rebus interuenire poſſe uideo, atomis non poſſe intelligo.* Ita *te, nõ ut* Diodorum *olim* Stilpo *uir acutus & ſolers, ſed iners & hebes* Epicurus *turpiſſimè fefellit, cũ eius uerba rem eſſe credidiſti.* Deinde, *ſi illa* Epicuri *fortuna aliquid eſt, cur perpaulum declinat tantum atomus? ut plurimum declinet, efficere non poterit fortuna, cuius tantam poteſtatem ditionémque in rebus mortalium eſſe uidemus?* Attamen *id* Epicurus *nunquam dicere auſus eſt, ne comminiſci uideretur.* Lucretius, Nec *pluſquam minimum, ne fingere motus* Obliquos *uideamur, & id res uera refutet.* Atqui, Lucreti, *neceſſe eſt* Epicurus *tuus non minus in minimi interualli declinatione, quàm maximi teneatur, cum idem peccatum ſit, & utrũque pariter fictum.* Hoc, Dialectice *noſter, enoda ſi potes: ſi fortuna declinationis cauſa eſt, cur maximam declinationem, ut minimam efficere nõ poteſt? aut ſi id nimium eſt, cur non ſaltem magnam: denique cur non paruam efficit?* Nec *uerò oblitus ſui* Cicero *ſententiam* Epicuri, *ut prædicas, confirmat: nulla enim atomis, ut*

diſſerui, intereſſe fortuna poteſt, ſuo pondere deorſum labentibus, cùm rebus humanis ſexcentæ cauſæ fortuitæ interueniant.. Cum autem ais, Nec *item de nihilo fieri quicquam dicit, qui confirmat ex atomis omnia fieri: id quidem* Cicero *non ignorabat,* Epicurum *ex atomis omnia facere: ſed hoc incommodum* Epicuro *diſputat eſſe ſubeundum, hanc accipiendam plagam, ut de nihilo aliquid fieri concedat.* Si *enim declinationis nulla eſt cauſa, ut docuit, declinatio de nihilo oritur: aut quæ tandem cauſa ſit eius, cedo.* Siccine Dialecticam, *eloquētiam, philoſophiam, quas omnes artes unus hoc tempore ſuſtines, ut ais, & poſsides, caligare tuam?* Puer *mediusfidius hunc* Ciceronis *locum ſi explicaret, plus uideret.* Nullam Epicuro *calumniam adhibet* Cicero, *ſed tu* Ciceroni, *cuius ſenſum non perſpicis: & tamen more inſtitutóque tuo non intellecta reprehendis.* Si *enim, ut idem iterem, declinationis nulla eſt cauſa, declinatio è nihilo oritur.* Non *enim eius ulla eſt in inani cauſa, nō in indiuiduis corpuſculis, quibus ſoliditatē, figuram & pōdus tantū* Epicurus *attribuit, quorū nullum declinationē efficit.* Cæterum *cū ita ſcribis:* Epicurus *in phyſicis quædā à* Democrito *ſumpſit, de atomis in infinita inanitate rectis lineis deorſum cadentibus: niſi me fallit animus, ualde peccas, quod uſitatum tibi.* Nam *quod* Democritus *nunquam dixit, quì ab ipſo* Epicurus *id ſumere potuit?* Id *adeò liber ipſe, quē interpretaris, te docebat, niſi tam obliuioſus fuiſſes, ut cum ad eum locum perueniſſes, hìc à te ſcripta non recordarere.* Sic *enim ſcribit de atomis* Cicero: Primum *cur aliā quandam uim motus habebunt à* Democrito *impulſionis,*

quam

quam plagam ille appellat: à te, Epicure, *grauitatis & põderis?* Ariſtoteles *quoque uiolenta impulſione,* Leucippi *&* Democriti *ſententia, indiuidua corpuſcula cieri ſcribit.* Vi-*déſne igitur aliũ eſſe atomorũ apud* Democritũ *motũ, aliũ apud* Epicurum*?* Hìc *negotium age tuum, & quid pro te dici poßit, quære.* Ego *enim nihil uideo, niſi te ſolita tua ignorantia lapſum eſſe.* Gaudeo *autem me tibi tam familiarem eſſe, ut mea exiſtimes tua.* Quæ *enim de triplici atomorum motu ex* Lucretio *&* Plutarcho *ſcripſi, omnia in album tuum transtuliſti:* Quædam *tamen inſcitia tua inquinaſti, ut cùm* στάθμην *pondus interpretaris, cum ſit linea uel perpẽdiculum, quo utroque modo* Cicero *uertit: cũ plagam, non iam regionẽ, ut antè feceras, magna tui nominis infamia, ſed ictũ, quo corpora leuiora pellerẽtur à grauioribus, accipis.* Ictus *enim fit, non cum leuiora à grauioribus pelluntur, ſed cum corpora indiuidua declinantia, uiãque commutãtia, confligunt.* Quòd *enim durißima ſunt, diuerſa reſiliunt, declinatióque plagam antecedit.* Itaque *nec leuitas, nec grauitas, reſiliendi cauſa eſt, ſed ſoliditas & duritia, quod non intellexiſti. uideris enim exiſtimare leuia in inani tardius quàm grauia moueri: quod & falſum eſt, &* Epicurei, *qui* Dialectica *tua inſtructi non erant, tamẽ fieri non poſſe perſpexerant. leuia enim & grauia æquè in inani celerare cenſuerunt.* Lucretius, Omnia *quapropter debent per inane quietum* Aequè *ponderibus nõ æquis concita ferri.* Ita *nihil tam bene dici poteſt, quin id, ſi attingas, inſcitia contamines tua.* Non *multò pòſt fortiter urges errores tuos, cùm pag.* 17. *ſcribis, inconſtanter* Ciceronẽ, *quod*

ut inenodabile in Epicuro *reprehenderat, enodare poſitis cauſis fortuitis, & eundem ſecum pugnare, qui poſitis cauſis fortuitis* Diodori *ſententiam, quam antea probauerat, omnes rerum cauſas neceſſarias efficientem, nullas fortuitas relinquentem deſerat.* Hic *multa peccas: ſi prudens pertinacia dãnanda: ſi imprudens, ignorantia miſerãda.* Nihil *inconſtanter à* Cicerone *factum eſt: nam fortuita cauſa atomis in inani nulla, niſi uerbo, interuenire poteſt, ut noſtris rebus infinitæ poſſunt.* Quod Cicero *uidit, tu obtuſior ipſo* Epicuro *non intellexiſti.* Loci *autem ſententiam nullo modo percepiſti: nunc non diſputo qualis ſit* Diodori *ſentẽtia.* Certè *non animaduertiſti, qualis illa cunque ſit,* Ciceronem *oſtendere* Epicureos *ea poſſe contra fatum ſine commentitia atomorum declinatione niti.* Si *enim fateantur omne enunciatum uerum eſſe aut falſum, non erit eis neceſſe, quod uerentur, fato fieri omnia dicere, ſi* Diodorum, *qui immutabile uerum & falſum dicit, fatum tamen non ponit, ſequantur: quia quod uerum futurum eſt, ſi non neceſſariis & ex æternitate manãtibus cauſis eueniat, uolũtariis tamẽ & fortuitis eueniet.* Cõtendis *à* Diodoro *fatũ conſtitui, argumento certè perinfirmo, & auctoritate tua indigno.* Nam *qui à ſententia huius loci aberraſti, ſaltem errorem tuum enixe defendere conaris. quid ais?* Nam *cum diceret, ais, omnia uera eſſe neceſſaria, uerum autẽ ſit ex uera cauſa effectrice uerũ, certè cauſas uerorũ neceſſariorum neceſſarias efficiebat.* Ad *hæc pro* Diodoro *tibi reſpondeo: uerum hic omitte quæſo, quid mihi uideatur, quærere.* Sepone *cauſam meam: non enim agitur, quid ſentiam, ſed quid di-*

cat

cat Diodorus . *Vera in futuro* Diodoro *neceſſaria ſunt, id eſt, in falſum conuerti nequeunt, cum euentu ea confirmari oporteat: & ſi quid uerũ in futuro dicatur (nam quod in futuro eloquimur, ſexcentis ante euentum ſeculis, uerũ iam aut falſum eſt, ut* Diodorus *cenſet) eueniat neceſſe eſt: alioquin uerum non erat. ut ſi, uerbi gratia, ex conditione uerũ eſſe dicatur, in forum deſcendes, neceſſe ſit te in forũ deſcendere, non quin tibi liberum ſit non deſcendere (id enim tibi licet) ſed certè ſi non deſcendes, uerum non erat, in forum deſcendes. Iſta eſt* Diodori *ſententia, quæ quemadmodũ* Cicero *dicit, cauſas fortuito antegreſſas & uoluntarias, non tollit, nec fatalem inducit neceßitatem, ſed aliam quandam alterius generis. hac interpretatione, tota tua ratio iacet, ut uides, & friget. Quod enim in futuro uerũ dicetur, eueniet neceſſariò, quia uerum eſt, ut* Diodorus *dicit: neque tamen res quæ eueniet, neceſſaria et fatalis erit. ut ſi uerũ eſt,* Cras *ambulabis;* Cras *ambulare te neceſſe eſt, quãuis ambulare tibi uoluntarium ſit.* Non *enim poteſt uerum commutari in falſum.* Vt *enim, quẽadmodum* Origenes *ait, cum dicimus,* Si *quẽ* Deus *prænouit peccaturum, is omnino peccabit, illud omnino diſtinguẽdum eſt, ut ſi neceßitas fati ſignificetur, falſum ſit: ſi rei exitus, uerũ: ita quoq; illa* Diodori *neceßitas, ueri conſequentiã euẽtus inducit, fati dominatũ nõ conſtituit.* Eadẽ *etiã eſt* Theologorũ *ratio & cauſa in* Dei *præſcientia:* Si *enim* Deus *præuidit te cras peccaturum, cras peccabis: idque eueniet omnino, quãuis liberum tibi ſit peccare, & non peccare.* Qua *in re neceßitatẽ conſequẽtiæ cõcedũt, quæ nihil uiolentũ & fatale cõtinet, neceßitatẽ cõſe-*

quētis uolūtate homines ſpoliantē, & inuictā fati uim cōfirmantem negant. Eadem *diſtinctio in* Diodori *ſentētia & neceſsitate ualet: quam tamen non intellectam more tuo damnaſti, fatalémque credidiſti, qui literā nullam* Diodori *unquam legeras: cùm* Plutarchus, Alexāder, Cicero, *qui* Diodori *libros perdiligenter euoluerant, quibus idcirco etiam fidem habueram, nullam in ea fati umbram reperiāt.* Ea *autem* Diodori *ſententia, & perſuaſio in eo poſita eſt, quòd is enūciationes, quæ aliquid in futuro eloquūtur, iam planè ueras aut falſas putat, cùm* Stoici *nec ueras, nec falſas putent:* Ariſtoteles *inter uerū & falſum ambiguas propè relinquat metu fati, & in iis ueri falſique incertam eſſe conditionē tradat.* Sequitur *ſpecimen* Dialecticæ *tuæ, præclara illa ſumptio,* Verum *eſt ex uera cauſa effectrice.* Sit *ita ſanè.* Sed *multæ ſunt effectrices cauſæ, uel liberæ, uel fortuitæ, quod oblitus eſſe uideris, ut ars, uoluntas, fortuna, ut in uulnere ex tegulæ lapſu: quæ cauſæ in* Dei *præſcientia certam & exploratam* Deo *efficere poſſunt conſecutionem euentus, etſi nec ipſæ neceſſariò agant, nec conſequēs ſit neceſſarium.* Itaq; *quod in complexione ponis,* Verorū *neceſſariorum neceſſarias eſſe cauſas, in quodam neceſsitatis genere non ſolum falſum eſt, uerumetiam, ut tu dicere ſoles, impiū, ut in* Dei *præſcientia.* Quod *enim* Deus *præuidit, prorſus eueniet, ſine tamen neceſſariis cauſis.* Nam *ſi cauſæ eſſent neceſſariæ, inuicta quędam & fatalis neceſsitas, atque adeo ineluctabile & immutabile fatū omni poteſtate uoluntatem noſtram ſpolians conſtitueretur.* Iſta *autē de quibus hîc diſſerimus, abſolutè neceſſaria non ſunt, quæ neceſ-*

ſarias,

ſarias cauſas nihil deſiderant. Mox Dialecticæ diffiſus tuæ, non ad conuitia, ſed ad crimina delaberis, ut quod ratione & æquitate non potes, accuſatione & terrore obtineas. nouum diſputandi genus, & ſcholis nõ uſitatum, ſed Quæſitoris tribunali. impietatẽ, uir ſceleratiſsime & impuriſsime, tu mihi obiicere audes? Ego uero tibi diuortij uerba reſpõdeo, Res tuas tibi habeto. eſt enim impietas diſciplinæ tuæ alumna, qui Academiam nouam, quam reuocare non potuiſti, etiã nũc animo conceptã contines, & tui iſtius Cõmentarij initio ad eam nos remittis, ut ſatis ſenſus tuus perſpiciatur. Sed iſtud crimen quod, ſcelerate delator, obiicis, eo magis contemno, quòd nullius eiuſmodi fraudis mihi conſcius ſum. Eadem erras pagina, cùm ἄρχοντα, quinquaginta uirũ, qui πρυτάνις dicebãtur, principẽ facis. nam ἄρχων ille, ex cuius nomine annorũ faſti perſcribebãtur Athenis, nihil cõmune cùm quingenaria curia habebat, nec cũ quinquaginta uiris, decima quingenariæ curiæ parte. unus enim erat eorũ qui nouẽ magiſtratus uocabãtur. Pollux, ἀρχόντων ἀθήνησιν ὀνόματα· οἱ ἐννέα ἄρχοντες. εἰσὶ δὲ, ὁ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπώνυμος ἄρχων, βασιλεὺς, πολέμαρχος, θεσμοθέται ἕξ. ἐκ τούτων γὰρ οἱ ἐννέα ἄρχοντες συμπληροῦνται. Id eſt, Magiſtratuũ Athenis nomina: nouem magiſtratus. ij ſunt, Archon annũ nominans, Rex, Polemarchus, Theſmothetæ ſex. Ex iis enim nouem magiſtratus explentur. Idem apud Suidam leges: idem in argumento orationis cõtra Androtionem. Interfecto autem Codro Rege, primum Athenienſes, Archõtas habere cœperũt: initio perpetuos, poſtea in denos annos: poſtremò annuos. Paterculus de Codri filio: Huius filius Medon, primus Archon

Athenis ſuit. Ab hoc poſteri apud Atticos*, dicti* Medontidæ*, ſed hi inſequentéſque* Archontes*, uſque ad* Charopem*, dum uiuerent, eum honorem uſurpabãt.* Iterũ*,* T*um Athenis perpetui* Archontes *eſſe deſierunt, cum fuiſſet ultimus* Alcumæõ*, cœperúntq; in denos annos creari: quæ cõſuetudo in annos ſeptuaginta manſit, ac deinde annuis commiſſa eſt magiſtratibus reſp.* Ex *iis qui denis annis præfuerũt, primus fuit* Charops*, ultimus* Erix*.* Ex *annuis primus* Creon*.* Hîc *etiam falsò ſcribis* Soldurios *eſſe apud* Cæſarem *quoſdã* Gallorum *magiſtratus, cum homines eſſent, qui ſe alicuius amicitiæ dedidiſſent atq; deuouiſſent.* Rurſus *autẽ hac pagina, & ſequente, in* Diodorum *irrito conatu, ut antè, inueheris, & malè intellecta malè oppugnas: quantóque magis in eum niteris, tãto magis inſcitiam tuam prodis.* Neque *enim, ut antè docui, & hîc docerem, niſi odioſum eſſet eadẽ iterare,* Diodorus *contingẽs, fortuitas cauſas, uoluntatis libertatem, id quod neutram in partem propẽſionem momẽtúmque habet, tollit, ut falsò ei imponis, ſed iſta retinet omnia: tamen, ſi quid uerum in futuro ſit, id euenturum eſſe contendit.* Niſi *enim eueniret, uerum in futuro non fuiſſet, ſed falſum.* Merito *uerò* Chryſippeam *illam cauſarum neceſſariarũ ſeriem, quam tu propè uideris approbare,* Cicero *aſpernatur.* Eam *enim omnia, quæ in* Diodorum *falsò confers, incommoda uerè conſequuntur.*

Ad illum locum, Sed hæc hactenus, in plurimis peccare L*ogicum.*

H*îc mihi mirum eſſe uidetur, quid ſit quod cẽſeas* Chryſippum *in* Epicurũ *diſputare, cùm perſpicue* Cicero Chryſippi

ſippi argumẽtum fatum probantis commemoret. Non enim *ſi* Epicuri *paulò pòſt mentionem facit, ſequitur protinus, in eum à* Chryſippo *diſputari.* Incidit enim Epicuri *mentio, quia uerebatur, ne ſi eſſet omnis enunciatio uera aut falſa, fatũ induceretur.* Itaque *rem commẽtitiam attulit, minimã atomi inclinationem.* Cum *tamen diſſerit* Chryſippus, *enũciationem omnem ueram eſſe aut falſam, ad fatum confirmandum id affert, nihil de* Epicuro *cogitans.* Id *eſt enim quod* Cicero *ait,* Alia *uideamus, argumẽta ſcilicet, quibus* Chryſippus *fatũ probat.* Mox *grauius errãs ita ſcribis,* Cicero *in patrocinio mallet negare omnem enũciationem ueram eſſe aut falſam.* Ita, *te interprete,* Cicero *tum in diluẽdo argumento patrocinatur* Epicuro: *cùm contrà ipſe ab* Epicuri *ſentẽtia patrociniũ & adiumentũ aduerſus* Chryſippum *petat.* Quid *enim, inquit, ſi* Epicurum *ſequar, & negẽ omnem enũciationem ueram eſſe aut falſam, & hanc plagam potius accipiam, quàm fato fieri omnia comprobẽ?* Vidéſne *quàm conuerſa ſit ratio? intelligíſne quàm præpoſtera ſit interpretatio tua?* Non, *inquam,* Cicero *cum id dicit,* Epicuro *patrocinatur, ſed ab* Epicuri *opinione qualecunque præſidium uelut ludens petit.* Statim *in cãpo exultas tuo, ac rudem antiquitatẽ doces, &* Dialectices *imperitam, oculóſque (quod dicitur) cornicũ configere conaris.* In *quo tamen mihi non minus inſanire uideris, quàm ille, qui per urbis uias paulò antè ſuperbè incedẽs, ſe* Cæſarẽ *prædicabat.* Hîc *autẽ ais,* Chryſippum *malè argumentari, quod mihi tecum conuenit.* Eſt *enim quod affert, fallax & captioſum: neque ex eo fatũ probatur. nõ tamen qua ex par-*

te tibi uidetur, niſi fallor. Dicis enim, Cum ſic Chryſippus
concludit, ſi eſt motus ſine cauſa, non omnis enunciatio ue-
ra erit aut falſa: in hoc connexo, quod primum eſt, nihil ha-
bere coniunctum cum annexo. In quo laberis, neque quid
agatur, uides. Nam Stoicis enunciationes de futuro, ne-
que ueræ, neque falſæ ſunt: ſed ueræ & falſæ eſſe poſſunt,
ut antè docui. Hinc illud Ciceronis, Quia futura uera, in-
quit, non poſſunt eſſe ea, quæ cauſas, cur futura ſint, nõ ha-
beant. & mox, Et ſi tum non eſſet uera hæc enunciatio. Id
Boëtius etiam his uerbis oſtendit: Putauerunt autem quidã,
quorum Stoici quoque ſunt, Ariſtotelẽ dicere, in futuro con-
tingenti nec ueras eſſe, nec falſas propoſitiones. Quod enim
dixit, nihil ſe magis ad eſſe habere, quàm ad nõ eſſe, hoc pu-
tauerũt, tanquã nihil eas intereſſet, falſas an ueras putari.
neq; ueras enim neq; falſas eſſe arbitrati ſunt. Diſſerit igi-
tur in pronunciationibus illis, quæ in futuro aliquã animi
appetitionem, impulſionem, motum declarãt, uerum extare
ſine cauſa nullo modo poſſe. Hæc autem ſunt, quæ potiſſimũ
uideantur à fati iure immunia, in quibus etiam fatũ con-
ſtituere Chryſippus conatur, cũ id, de quo pronuntiant, ſine
cauſa euenire non poſſit: ut ſi dicam, Cras ambulabis aut
nõ ambulabis, neutrũ ſine cauſa fiet, uel uoluntaria, uel for-
tuita, uel neceſſaria. Eſtque ſatis magnũ Chryſippo incõ-
modum, ſi in aliqua doceat enũciatione, uerum aut falſum
eſſe non poſſe ſine cauſa: contendit enim non omnem enun-
ciationem ueram aut falſam fore, id eſt, aliquam non fore.
Itaque quod mox dicit Chryſippus, Cauſas enim efficiẽtes
quod non habebit, id nec uerum, nec falſum erit, malè eſt à

te

te intellectum, cum de iis, quæ à motu, appetitione, impulſione, uoluntate, proficiſcẽtia in futuro enuntiantur, accipiendum ſit. Proinde *illud tuum* Chimæræ *monſtrum, & terriculum, quo* Chryſippum *perturbari poſſe credidiſti, in ultimas terras tibi deportandum eſt: nihil enim* Chryſippũ *offendit. Quinetiam calumniam adhibes, cùm uerum falſum, uim habere parem contradictioni dicis, uerum non uerum: quaſi uerò in eam ſententiam id* Chryſippus *dixerit.* Hominem *nunquam ingenioſiorem & ſolertiorem uidi ad inueniendum falſum.* Non *id, inquã, uoluit* Chryſippus*: ſed hanc, uerbi cauſa, enunciationẽ,* Cras *ambulabis, uerã eſſe non poſſe ſine cauſa, nec eandem falſam eſſe ſine cauſa: nam ſi cras ambulare tibi libeat, uera fuerit: ſi non libeat, falſa. ita uoluntas, cauſa fuerit.* Sed *ut uentilator manus celeritate ſuffuratur pilulam, ſic motum oculis noſtris ſubduxiſti, proinde quaſi nomen eſſet otioſum in argumentatione* Chryſippi*. ſic enim refutationẽ inſtituis, ut eius penitus oblitus eſſe uidearis.* Nomen *motus repone: omnes irriti cõcident conatus tui.* Nihil *igitur hìc habes, quòd accuſes* Logicen Ciceronis. Verũ *habemus quòd meritò, uel malitiam culpemus tuam, ſi de induſtria ſententiam peruertiſti: uel ignorantiam uituperemus, ſi (quòd reor) ſenſum nõ perſpexiſti.* Ergo *& rectè connectit* Chryſippus, Si *motus eſt ſine cauſa, non omnis enunciatio uera aut falſa erit: non ut ſcribis in* Commentario *tuo, eſt, nam de futuro loquitur: & quod primum in connexo poſitum eſt, uera ratione cõfirmatur,* Cauſas *efficiẽtes, quod nõ habebit, id nec uerum, nec falſum fore: magnóq;* Dialecticæ *tuæ probro iſta tam*

inconſideratè reprehendis: uitium autem argumentationis Chryſippi *non animaduertiſti.Eſt profectò tibi turpe à me, qui nec* Logicus *ſum,nec* Dialecticus *haberi uolo, te hîc doceri: non animaduertiſti,inquam,in quo* Chryſippus *erret. nam ut motus nullus ſine cauſa ſit,tamen non ex eo efficietur,fatum, cum in cauſis & fortuna & uoluntas numerētur: atque iſto modo* Cicero & Carneades, *haud ſanè paulò meliores quàm tu* Dialectici,Chryſippo *poſtea reſpondebunt.* Es *autem ualde acerbus & aſper in* Ciceronem,*qui quòd ex conditione non abſolutè dixit, ſe , ſi neceſſe ſit , aſſenſurum potius eſſe* Epicuro , & *negaturum omnem enũciationem eſſe ueram aut falſam, quàm fato omnia fieri cõprobaturum, reprehendas: non enim ignorabat quàm eſſet* Epicuri *ſententia inepta & falſa, cum præſertim eam hoc libro grauiſsimè poſtea condemnet, & in primo* De *natura deorũ his uerbis contumelioſè notet:* Idem *facit contra* Dialecticos, *à quibus cum traditum ſit in omnibus diſiunctionibus, in quibus aut etiam, aut non poneretur, alterutrum eſſe uerum , pertimuit, ne ſi conceſſum eſſet huiuſmodi aliquid,* Aut *uiuet cras, aut non uiuet* Epicurus , *alterutrum fieret neceſſarium: totum aut etiam, aut nõ, negauit eſſe neceſſarium: quo quid dici poteſt obtuſius ?* Sed *ita plerunque ſolent ſcriptores, partes, quas ſuſceperunt, & ueras exiſtimant, defendere : ut omnia ſe potius incommoda ſubituros prædicent, quàm ueram rationem & cauſam prodituros.* Nec *uero hac in re ullo modo aſſentitur* Epicuro,*ſed tantum id opponit, quod* Epicurei *in controuerſiam uocabant.*

Ad illum locũ, Extra pondus & plagã, erraſſe Logicum.

Plagam priori editione regionem accipiebas, quòd diceres Epicuri ſentẽtia æquidiſtante (ſic enim loquebaris) linea atomos, id eſt, parallelo ſpatio ferri. A me admonitus, tam ineptus huius loci interpres eſſe deſiiſti, ac motum ex conflictu atomorum diuersè diſsilientium intellexiſti. Si tamẽ diligenter legiſſes, quod extremo meo Commentario ſcribo de Democriti ſententia & Epicuri, plagam de Democrito hîc accepiſſes, pondus de Epicuro. Nam ille apud Epicurum ex plaga motus naturalis non eſt, nec primus, ſed uiolentus & ex euentu. Apud Democritum autem plaga, principium eſt motus: qua de re hîc agitur. Plutarchus de motu, Δημόκριτος ἓν γένος κινήσεως τὸ κατὰ πληγήν. id eſt, Democritus unum genus motus nouit ex plaga. nam malè in Plutarcho legitur, τὸ κατὰ πλάγιον, ut reor. Iterũ de neceſsitate, Δημόκριτος τὴν ἀντιτυπίαν, καὶ φοράν, καὶ πληγὴν τῆς ὕλης. id eſt, Democritus ſoliditatẽ, motionem, & plagam materiæ. Atque hic ſenſus mirificè cum Ciceronis litera cõſentit. Sic enim ſcribit, Non enim atomus ab atomo pulſa declinat. illa enim ex impulſione declinatio, Democriti eſt, non Epicuri. De Epicuro enim intelligere inſcitum eſſet, cùm apud eum plaga declinationem ſequatur, non antecedat. Nam quî, inquit, poteſt pelli alia ab alia, ſi grauitate ferũtur ad perpendiculum corpora indiuidua rectis lineis, ut Epicuro placet? Quo ſanè loco ſignificat dilucidè, motum grauitatis eſſe proprium Epicuri, nullámque apud Epicurum declinationis cauſam eſſe, ut apud Democritum. Democrito enim atomus pulſa mouetur, & declinat.

Sequitur enim, inquit, ut ſi alia ab alia nunquam depellatur, nec contingat quidem alia aliam . id eſt, ſi non mouetur ex plaga apud Epicurũ *atomus, ut apud* Democritũ, *ne cõtingit quidẽ atomus atomũ: nam contactus depulſionem faceret.* Ita *ſit, ut declinatio* Epicuri *commentitia ſit, & de nihilo orta.* Proinde Cicero *hoc loco, ſtatim* Democriti *mentionem facit, quòd eius ſententiã attigerat: & eius* Epicuríque *ſentẽtiam de atomorum motu infrà multo clarius explicat, his uerbis :* Primùm *cur aliam quandam uim motus habebunt à* Democrito *impulſionis, quam ille plagam appellat, à te,* Epicure, *grauitatis & ponderis?* Plutarchus *quoq; in libro* De *placitis philoſophorum, de motu ſic ſcribit :* Ἐπίκουρος δύο εἴδη τῆς κινήσεως, τὸ κατὰ στάθμην, καὶ τὸ κατὰ παρέγκλισιν. Id *eſt,* Epicurus *duo motus genera, ad perpendiculum, & per declinationem: in quo plagam* Epicuro *non tribuit. & in capite* De *corporibus, cum ita ſcribit:* κινεῖσθαι δὲ τὰ ἄτομα, τὸ μὲν κατὰ στάθμην, τὸ δὲ κατὰ παρέγκλισιν, τὰ δὲ ἀνακινούμενα κατὰ πληγὴν, κατὰ παλμόν. Id *eſt,* Moueri *autem indiuidua corpuſcula, partim ad perpendiculum, partim per declinationem, partim retro relata ex plaga, per repulſum : repulſionẽ ex plaga uerum indiuiduorum motum non exiſtimat.* Hîc *igitur, quod extremo* Commentario *meo admonui, germanus huius loci ſenſus eſt, ut plaga* Democrito, *pondus* Epicuro *tribuatur.* Attamen *cùm & priore editione & poſteriore tam auius & diuerſus à uero feraris, audes, ô uecors (quid enim non audet proiecta iſta audacia tua, cuius effrænatam licentiã & temeritatem maledicendi, & optimum quenque allatrãdi diuturna impunitas aluit?) audes hîc* Ciceronem *reprehendere,*

prehendere, atque ita ſcribere: Epicurus Ciceronis *propoſitioni reſiſteret, quia negaret ſemper rectè ferri, cum aliquando declinarent.* Epicuri *fuit ſtolidus error, ſed nõ refellitur his argumentis à* Cicerone. *Ita me deus amet, nihil eſſe poteſt obtuſius, nihil pinguius, nihil tardius iſto, uerbo & prædicatione, nõ re nec factis* Dialectico. N*on uides firmiſſimo argumento declinationem oppugnari, atque adeò in totum expugnari? Negat enim eius ullam apud* Epicurum *eſſe cauſam, ſed rem eſſe ad libidinẽ fictam: nam ſi qua eius eſſet cauſa, ea impulſio & plaga eſſet.* Sed *impulſio cauſa motus eſt apud* Democritum, *non apud* Epicurũ: *qui cenſet ad perpendiculum corpora ferri ſuapte grauitate.* Q*ua de re ſic* Lucretius *ſcribit,*

N*anque hoc in promptu manifeſtúmque eſſe uidemus,*
P*ondera quantum in ſe eſt, non poſſe obliqua meare,*
E *ſupero cùm præcipitant.*

P*ondus enim cauſa eſt ſuapte natura, recti in præceps, & ad lineam motus, non obliqui, nec declinantis.* Ergo *cum* Epicurus *motum ex plaga tollat, in atomis autem pondus, cauſam motus dicat, nec pondus declinationis ullam uim contineat, neceſſe eſt declinationẽ fateatur ſine cauſa fieri.* Scio *ingenio tuo inſitũ atq; innatũ perditũ quoddam reprehendendi auctores ſtudiũ, quòd ita te ad famam peruẽturum putes.* Q*uo minus obſequaris animo & ingenio tuo, non recuſamus: tantũ petimus, quod æquiſsimum eſt, ne non intellectos per ſummum ſcelus accuſes, ſed mentem eorum diligenter antè perſpicias, & ſenſum eruas: ubi uerum nobis ſenſum enodaueris, tum tu iſta reprehendendi libidine, quantum uoles, abutitor: tũ,*

ſi tibi uidetur, fanaticus caput iactato, & petulãtiam exerceto tuam, ne rubiginem ducat. Tum ſanè etiam peccabis, ſed multo quàm nũnc tolerabilius: minus enim multos in errorem induces, quia fieri non poterit, quin uerus ſenſus alicuius animo inhæreſcat. Nunc autẽ de induſtria in auctoribus ſenſus abſurdos & alienos captare & ſequi uideris, ut eos in inuidiam uoces, & reprehendere aliquid poſſis. Mox *ſcribis,* De *tribus his motibus iã ſcripſi: in quo furtum facere maluiſti, quàm mutuum accipere.* Ac *meo iudicio in furando es ingenioſior multo quàm interpretando.* Q*uàm callidè, quæ initio libri ſcripſi, in ſequentia retuliſti, ne à me accepiſſe uidereris? quàm aſtutè, quæ hoc loco de motu atomorum diſſerueram, antè occupaſti, ne furta apparerent, abiurataque rapinæ? ſic ex alieno tuũ facis.* S*tatim autem ſcribis,* M*athematicorum dictiones eſſe regulam, lineam, perpendiculũ, normam: & tamen ex* V*itruuio &* E*piſtolis ad* Q*uintum fratrem, probas eſſe* A*rchitectorũ, ut probatio cum ſententia tua nullo modo conſentiat.* E*go autem exiſtimo* Romanos A*rchitectos ante ætatem* S*ulpitij* G*alli, qui primus* Romani *nominis* M*athematica didicit, linea, regula, perpendiculo uſos eſſe.* N*on ita longè in* C*arneadis ſolutione delinquis: ſic enim ſcribis,* C*arneades igitur reſiſtebat ſecũdi* S*yllogiſmi aſſumptioni,* S*ed omnia fiũt cauſis antegreſſis. imò uero* C*arneades acutè & ſubtiliter, non obtusè cõmentitia quadam declinatione occurrit argumento, quo contendit* C*hryſippus nullum motum eſſe ſine cauſa, nomẽq; cauſæ diſtinguit in externam & internam, qualis uoluntaria eſt.* R*urſus eodem mox loco grauiter*

ter peccas, cùm ſcribis, Prolepſis *pro* Epicuro, *quem dicerent* Epicurei *uulgi more locutũ, cum dixiſſet ſine cauſa aliquid fieri. Scitum interpretem, & lynceum?* Iube *tibi oculos effodi: nihil enim uides. hîc, ô bone, uerba* Chryſippi *à* Carneade *diſtinguũtur, non* Epicuri. N*am cum ſumpſiſſet* Chryſippus, Si *motus eſt ſine cauſa, non omnis enunciatio uera uel falſa erit, cauſam dixerat, ut in communi conſuetudine ſermonis, cum ita dicimus uelle aliquid quempiam, aut nolle ſine cauſa.* Ita *enim dicimus, ſine cauſa, ut dicamus ſine externa & antecedẽte cauſa, quod hæc uerba* Ciceronis *perſpicuè oſtẽdũt.* Motus *ergo ſine cauſa nullùs eſt.* Quod *ſi ita eſt, omnia quæ fiunt, cauſis fiunt antegreſsis.* Vidéſne Chryſippum *à cauſa ad externam cauſam gradũ facere?* Plutarchus *quoque refert* Stoicorum *firmamentum eſſe ad fatum conſtituẽdum,* μηδὲν ἀναιτίως γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ προηγουμένας αἰτίας. *Id eſt, nihil ſine cauſa fieri, ſed antegreſsis cauſis.* Nõ *igitur, ut falsò cenſes, iſta ſunt* Epicuri *uerba, ſed* Stoicorum. Medici *autem, etſi nomina cauſarũ à* Stoicis *mutuati ſunt, tamen uim uerborum immutaſſe quodam modo uidentur, cum eis* αἴτιον προηγούμενον, *cauſa ſit interna:* προκαταρκτικὸν, *externa.* Galenus *de morborum cauſis,* τὰς μὲν δὴ κατ' αὐτὸ τὸ ζῶον, εἴτ' οὖν διαθέσεις, εἴτε καὶ κινήσεις παρὰ φύσιν, αἰτίας ὀνομάζουσι προηγουμένας νοσημάτων· τὰ δὲ ἔξωθεν προσπίπτοντα, καὶ ἀλλοιοῦντα, καὶ μεταβάλλοντα μεγάλως τὸ σῶμα, προκατάρχοντά τε καὶ προκαταρκτικὰ καλοῦσιν αἴτια. Id *eſt,* Atq; *in ipſo animãte, ſiue affectiones, ſiue commotiones contra naturam, cauſas nominant antegreſſas morborum: quæ extrinſecus incidũt, conuertunt, immutántque inſigniter corpus, cauſas præpo-*

ſitas & antè exordientes. Tamen ex Plutarcho, uerbiſque Ciceronis nulla magnoperè differentia apud Stoicos fuiſſe uidetur. Interdum etiam προηγούμενον αἴτιον opponitur τῷ κατὰ συμβεβηκὸς, cùm ſit propria rei cauſa ſuapte ui & poteſtate, non ex conſecutione atque caſu.

Ad illum locum, Et ſi tum non eſſet uera hæc enunciatio, Logicum erraſſe.

Incredibile eſt dictu, quàm me iuuet erroribus tuis coarguendis operam dare, uel quòd magna te inanitate liberabo ſtultæ opinionis, qua ad inſolentiam uſque te circumſpicis in eloquentia & philoſophia, cùm ab utraq; longiſſimè abſis: uel quia adoleſcẽtiæ noſtræ, quam improbus magiſter, in deteriorem partem plerũque inducis, oſtendo: qui ſis, quàm inanis ſcientiæ, plenus arrogantiæ. His enim lectis, ſpero futurum, ut non ſolùm hominum iudicio, uerùm etiam tacita tua conſcientia, quanquam ualde tibi places, in ordinem cogaris, hominéſque in ſpecioſis illis & ambitioſis titulis, qui profectò, ut ne alia quæramus argumenta, ſatis animi tui uitium indicant, poſthac rideant, tu erubeſcas. Senſum, tantus profeſſor, in loco minime obſcuro nõ perſpexiſti, cùm ita ſcribis: Quidam legunt, Ne illa quidem euerſa, uera eſt hæc enunciatio, quod aliquid habet adiumenti, ſenſum tamẽ plenum non habet: ſenſus ſiquidem uidetur fuiſſe, Si ſexcentis antè ſeculis dicta hæc enunciatio, Scipio Numantiam capiet, uera non eſſet: ne Numantia quidem euerſa, uera nũc eſt hæc enunciatio, Cepit Numantiã Scipio. hanc enim ſen-

tentiam

tentiam proxima collatio requirit, ubi præteriti & futuri temporis ueritas, inſtantis temporis ueritate æſtimatur. Ego *uero ita ex emendatione mea integram & claram eſſe ſententiam arbitror, ut equidem mirer à te non intellectam.* Quid *enim conatur probare* Cicero? *nempe ſexcentis antè ſeculis ueram hanc enunciationem fuiſſe,* Capiet Numantiam Scipio. Alioqui *enim ſi infinitis antè ſeculis uera nõ ſit, ne capta quidem urbe, uera fuerit: ſi nec antè, nec poſt uera ſit, nunquam uera fuerit, quãquam res euenerit.* Vrbe *autẽ capta ueram non eſſe ſatis conſtat:* Alioqui *futurum præteritum eſſet.* Sexcentis *igitur ſeculis ante uera fuit.* Ciceronẽ *autem tantum de futuro diſputare, nõ de præterito, ut ſtultè ſentis, ipſa uerba quæ mox ſubiicit, indicant.* Poteſt *igitur aliquid factum eſſe, quod non uerum fuerit, futurũ eſſe.* In *hac complexione, ut uides, futurum colligitur, de quo ambigebatur.* Nulla *enim* Ciceroni *cum* Stoicis *de præterito controuerſia erat, ſed de futuro.* Atque *in ſimilitudine, quæ ſequitur, præteritum, argumentum eſt confeſſum, probatióque futuri, de quo quæritur.* Diſputat *enim, ut præteritum uerum eſſe dicitur, quod euenit, ſic futurum uerũ eſſe dicendum, quod eueniet: quod tamen* Stoici *negabant, qui enunciationes, quæ de futuro pronuntiant, ueras eſſe poſſe & falſas dicebant, nondũ tamen ueras eſſe, aut falſas.* Cõtendit *enim* Cicero, *ſi nondum ueræ ſunt, ante euentum rei, cum res euenerit, ueras non fore.* Ita *neceſſariò ante rei exitum ueras eſſe dicendas, aut nunquam ueras.* Hîc *igitur, quod eſt deforme tibi, argumentum à quæſtione diſtinguere non potuiſti: atque in facillimo* Dialectici *munere, &*

propè puerili, tantus doctor & magiſter, turpiter erraſti. Tolerabilius omnino ſuperiore editione peccaueras: incideras enim in uitioſam lectionem. Nunc uerò loco ſic à me reſtituto, tam plana ſententia, cùm non ſolùm improbè uerũ opprimere ſtudeas, ſed etiam prioris editionis errorem pertinaciter defendas, non rationibus liberaliter conuincẽdus es, ſed fuſtibus ſeruilem in modum mulctandus. Exiſtimaſſe autem Stoicos eas de futuro enunciationes nondum ueras aut falſas eſſe, ſic docet Cicero: Si hæc enunciatio, Veniet in Tuſculanum Hortẽſius, uerum non eſt, ſequitur ut falſum ſit: quorum iſti neutrum uolũt, id eſt, Stoici. Id etiam Alexander oſtendit: ὅμοιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ λέγειν τὸ ἀξίωμα, τὸ ἔσται αὔριον ναυμαχία, ἀληθὲς μὲν εἶναι δύνασθαι, οὐ μέντοι καὶ ἀναγκαῖον. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ τὸ ἀεὶ ἀληθές· τοῦτο δὲ οὐκέτι ἀληθὲς μὲν, ἐπεὶ δ᾽ ἂν ἡ ναυμαχία γένηται. *Id eſt, Huic ſimile eſt etiã, quod aiunt, pronunciatum iſtud, Cras erit prælium nauale, uerũ eſſe poſſe, non tamen neceſſarium. Neceſſarium enim eſſe quod ſemper uerum ſit: iſtud autem nondum uerum eſſe, ſed tum denique, cùm prælium nauale fuerit. Rurſus in Diodorum & Ciceronem paulò pòſt, non cõcionali tuo clamore, ſed accuſatoria criminatione inueheris, & fortiter in errando propoſitum urges tuum, cum nec quid dicat, nec quid ſentiat Diodorus, intelligas: mauíſq; calumniator importunus eſſe, quàm diligens interpres haberi, & delationi tuæ fidẽ potius haberi poſtulas, qui libros Diodori nõ legiſti, quàm Ciceronis interpretationi, qui eos accuratè euoluerat. Animaduerti autem in ſentẽtia Diodori, duo obſeruanda & notanda eſſe: Vnum, ſignificationem eius quod*

fieri

fieri poteſt, ab eo in iis tantũ, quæ ſint aut futura ſint, poni, cùm ab Ariſtotele *&* Chryſippo *aliter definiatur.* Sed *iſta de uocabulo lis atq; cõtrouerſia uidetur, neq; rem attingit: tãtũ alia ſubiicitur ei, quod fieri poteſt, uis atq; notio.* Alterũ, *nobis certa & explorata non eſſe, quæ in poſterum uera ſint futura: ſi quid tamen uerum ſit, id euenturum eſſe.* Nam *ſi non eueniret, uerum in falſum conuerti poſſet: quod factu nefas, atque adeò ne uerum quidem fuiſſet.* Proinde *etiam pronunciationes de futuro, iam antè ſexcentis ſeculis ueras aut falſas eſſe, cùm* Stoicis *nec ueræ nec falſæ,* Ariſto*teli incertæ eſſe uideantur.* Atque *iſta ſententia, ut falſa ſit, tamen nullam neceßitatẽ in rebus conſtituit, ſed uim enunciationũ interpretatur: ut ſi ueræ ſint, res eueniat, ſiue fortuita, ſiue uoluntaria cauſa eas ad exitũ adducat.* Nam *ueri immutabilitas confirmatur, non fati neceßitas ſancitur.* Quid *igitur habes, homo criminoſe, quod* Diodoro *&* Cice*roni impietatem obiicias?* Nónne *ſi leges ualerent, impietatis in te calumniæ condemnatum pœna conuerti deberet, ut eam ipſe tuo capite lueres, quam aliis irrogare per ſummũ ſcelus ſtuduiſti?* Ac *mihi permirum eſſe uidetur, quod in* Chryſippo *fati aſſertore, & maioris impietatis affini, conniueas: in* Diodoro, *ſi uis, errante (nam mihi eius ſententia non probatur) fatum tamen introducere ſe non exiſtimante, tam acerbus & uehemens ſis, ut ſemper ipſum, quoties eius mentio incidit, impietatis condemnes.* Retineri *autem à* Diodoro *cauſas uoluntarias & fortuitas ſcire potuiſti, niſi multo antè falſa opinione imbutus & delectatus, uerum ſenſum aſpernatus eſſes: uerum autem ſenſum dedi-*

ta opera fugiſti, ut in reprehenſionibus te uenditare poſſes. Ita Cicero de Diodori *ſententia ſcribit* : Nec *ſi omne enunciatum aut uerum aut falſum eſt, ſequitur ilico eſſe cauſas immutabiles, eáſque æternas, quæ prohibeant quicquam ſecus cadere atque caſurum ſit.* Fortuitæ *ſunt cauſæ, quæ efficiant, ut uerè dicantur, quæ ita dicentur,* Veniet in Senatum Cato, *non incluſæ in rerum natura atque mundo: & tamen tam eſt immutabile uenturum, cum eſt uerum, quàm ueniſſe: nec ob eam cauſam fatum, aut neceſſitas extimeſcenda eſt.* Niſi *forte cenſes tam hebetem & rudem fuiſſe* Ciceronem, *ut intelligere non potuerit, quid hæc opinio cum fato commercij & rationis haberet: aut te, cui comparata noctua acie acerrima uideri poteſt, iſta cernere poſſe credis, illũ non potuiſſe credis.* Quanto *probabilius eſt te in* Diodoro *allucinari, illũ uerũ uidere?* Deſine *igitur imperitiã & inconſtantiam, omniũ quos unquã cognouerim, indoctiſsime, iuxtà & arrogantiſsime, uitia à* Cicerone *abhorrentia, in te conuenientia, homini eloquenti & philoſopho, infans & indoctus obiicere: ac uide ne dum inſanis, in crimen impietatis ipſe prolabaris.* Nam *ſi rationes tuæ ueræ ſunt, confirmo tibi fatum eſſe, niſi nomen neceſsitatis diſtinguis: ſed ſi diſtinctionem adhibes, quod in tua cauſa ualebit, in* Diodori *non ualebit?* Sic *enim ais,* Non *enim ueritas rerum neceſſaria & immutabilis eſt, niſi ex neceſſariis & immutabilibus rerum cauſis.* Erras, *qui quod in enũciationibus tibi quærendum fuit, in rebus quæras.* Sed *fac de rebus agi.* Præteritum *immutabile eſt, immutabiles tamẽ cauſas nõ habuit.* Nam *in iis quæ facta ſunt, nullũ etiam* Deo,

ut

ut plerique dicunt, ius eſt, præterquam obliuionis. Videtur in præteritis falſum eſſe, quod ſumis. Quid? ſi deus te oſtentatorē fore & ſophiſtam præuiderit, & præſcierit, nōne omnino oſtentator & ſophiſta eris, atque adeo iis moribus præditus, ut ad eloquentiam & philoſophiam dedecorandā natus eſſe uideare? omnino talis euadas neceſſe eſt: alioqui deus id non præſcierit, aut falſum præſcierit. Et tamē etiam nūc potes exuere iſtam animi uanitatem atque fucum, neque tibi deus uim ullam affert: ſed cauſarum, quāuis nō neceſſariarum, uim ſatis ſpectatam habet, ſatiſq; compertam, ut certo præſenſerit ita euenturum. Quæ cum ita ſint, aut tibi impiè fati ius ſanciendum eſt, aut neceßitas diſtinguenda: unáque abſoluta, altera tanquā ex conditione ponēda: una fatalis & ineluctabilis, altera non uiolēta, conſequētiā tamen quandā habēs & ordinē, (alij neceßitatē ex adiūctione uocant, & ſimplicem atque abſolutam) una, quæ euētu & exitu cēſeatur, etſi neceſſarias non habeat cauſas: altera quæ efficientia cauſarū neceſſariarū ſuum opus moliatur. Eadē prope eſt Diodori *ratio: neceßitatē enim ex adiunctione & cōditione, & euentus fide tuetur: quæ etſi non mutatur, tamē non eſt fatalis, quòd ſimplex & abſoluta nō ſit: & contendit pronunciata in futuro, iam falſa aut uera eſſe, quod alij uel negant, uel incerto dubitantérq; dicunt.* Id *te* Ciceronis *uerba docebāt, ſi docilis eſſes, & animus tuus uerum caperet, aſſuetus falſo.* Sic *enim ſcribit,* Et *tamē tam eſt immutabile uēturum, cum eſt uerum, quàm ueniſſe.* Li*berum enim facit* Catoni, *uenire aut non uenire: uerum tamen ſi uerū ſit uēturum eſſe, quod tanquam adiunctionis eſt*

conditionis, eum oportere uenire. Hîc de Logica *nihil dicã tua: neque enim quod non eſt, loqui ſoleo: tantum dicam in te non ſatis eſſe ingenij, non ſatis literarum, ut iſta in au-ctoribus perſpicere poſſis & enodare.* Non *fefellit autem* Diodorum *iſta diſiunctionis neceſsitas,* Omne *enunciatum uerum aut falſum eſſe.* Sed *(quod non intellexiſti) pugnat omne enunciatum in futuro, iam uerum aut falſum eſſe an-te exitum rei, quod à* Stoicis *negabatur, & ab* Ariſtotele *fati metu, dubium & incertum relinquitur.* Ita *enim ar-gumentatus eſt:* Si *omne pronunciatum uerum aut falſum eſt,* Veniet *in* Tuſculanum Hortenſius*, uerum aut falſum erit.* Non *falſum, uerbi gratia: igitur uerum.* Neceſſe *igitur, ſi uerum eſt, in* Tuſculanum Hortenſium *uenire, quia ue-rum eſt: non quin utrumuis ei liceat, ſed quia uerum poſui-mus, & uerum eſſe non poſsit, niſi euentu comprobatum atque teſtatum.* Nam *ſi non ueniet, uerum non erat, ſed fal-ſum.* Arietes *tui urbes non expugnant.* Illa Diodori *ſenten-tia in enunciatis eiuſmodi eſt, ut uerba rerum fidem ſequi oporteat, non tamen ut abſolutam in rebus neceſsitatem cõ-ſtituat.* Mox *in* Cicerone*, cum pro,* Si *hæc enunciatio ue-rum non eſt, enunciatum legis, nimium tibi in* Cicerone *iuris ſumis, nec meminiſſe uideris ab eo ſcriptum eſſe pri-ma* Tuſculana, Mors *mihi malum eſſe uidetur: & cum,* Se-*quitur in ſequi mutas, eadem id licentia facis, nec in* Diale-*cticorum diſputationibus genus interdum orationis non ſa-tis conſequens eſſe animaduertiſti.*

In

In Ignaua ratione, Dialecticum peccare.

Hìc quanta nox oculis tuis offuſa eſt, quantæ tenebræ? male herclè propitia eloquentia & philoſophia, quas artes titulo tenus geris, locum hunc attigiſti. Sic enim ſcribis, Redit ad Chryſippum, & ex eius libris ſyllogiſmum quẽdam fati confirmatorem, uulgò in philoſophorum ſcholis iactatũ, proponit, qui ἀργὸς λόγος dicitur: id eſt, ignaua ratio. *Hac medius fidius ignaua ratione, tu ignauior multo fuiſti. Poteſtne, obſecro, ſyllogiſmus eſſe fati confirmator, qui ad fati infirmationem adhibetur? Hoc enim incommodum ſubire coguntur, qui fatum eſſe affirmant, ut actionem omnem tollant, quæ res ſubuerſionem uitæ affert, ut proinde fatum tollendum ſit, ne hoc incommodum ſit ſuſcipiendũ. Hac autem, ut puto, formula ſyllogiſmus connectebatur:* Si eſt fatũ, *nihil eſt agendũ. quis enim locus actioni relinquitur? agendum autem eſt, non eſt igitur fatum. Quòd ſi fatum, ut ais, confirmaret, cur à Chryſippo fati aſſertore diſſolueretur? niſi fortè tam ſtultum Chryſippũ fuiſſe cenſes, ut ſua proderet præſidia, ſuáſque arces euerteret. Sequitur enim mox,* Hæc ratio à Chryſippo reprehenditur. *Sanè* Plutarchus, *cui haud paulo plus fidei, quam tibi habeo, fato hanc rationem opponi cenſet, cum ita ſcribit:* ἀργοὶ δὲ καὶ θερίζοντες λόγοι, καὶ ὁ παρὰ τὴν εἱμαρμένην ὀνομαζόμενος, σοφίσματα ὡς ἀληθῶς ἐστι τούτων τῶν λόγων τυγχάνει ὄντα. Id eſt, *Ignauæ autem rationes & meſſoriæ, quæque præter fatum nominatur, captiones reuerà ſunt in hoc genere diſputationis. Percenſet enim argumenta, quibus fatum oppugnabatur, ut mox, quibus fatũ*

probabatur, enumerat. Eadem etiam Senecæ ſententia eſt, idem iudicium. Ita enim ſcribit, Aut futurum, inquit, eſt, aut non futurum: ſi futurum eſt, etiam ſi non ſuſceperis uota, fiet: ſi non eſt futurum, etiam ſi ſuſceperis uota, non fiet. Subiicit enim paulò pòſt, Iſta nobis opponi ſolent, ut probetur nihil uoluntati noſtræ relictum, & omne ius fato traditum. Id etiam multo apertius docet Origenes, cuius eo libentius uerba ſubſcribam, quòd ea ex illis Stoicorum Commentariis exſcripſerit, unde Cicero ſumpſiſſe conuertiſſeque uidetur. Ita ergo ſcribit, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀργὸς καλούμενος λόγος, σόφισμα ὢν τοιοῦτος ἐπιλεγόμενος ἐπὶ ὑποθέσεως πρὸς τὸν νοσοῦντα, καὶ ὡς σόφισμα ἀποτρέπων αὐτὸν χρῆσθαι τῷ ἰατρῷ πρὸς ὑγείαν. ἔχει δὲ οὕτως ὁ λόγος· εἰ εἵμαρταί σοι ἀναστῆναι ἐκ τῆς νόσου, ἐάν τε εἰσάγῃς τὸν ἰατρὸν, ἐάν τε μὴ εἰσάγῃς, ἀναστήσῃ. ἀλλὰ καὶ εἰ εἵμαρταί σοι μὴ ἀναστῆναι ἐκ τῆς νόσου, ἐάν τε εἰσάγῃς τὸν ἰατρὸν, ἐάν τε μὴ εἰσάγῃς, οὐκ ἀναστήσῃ. ἤτοι δὲ εἵμαρταί σοι ἀναστῆναι ἐκ τῆς νόσου, ἢ εἵμαρται μὴ ἀναστῆναι. μάτην ἄρα εἰσάγεις τὸν ἰατρόν. ἀλλὰ χαριέντως τούτῳ τῷ λόγῳ ἀντιπαραβάλλεται τοιοῦτόν τι. εἰ εἵμαρταί σοι τεκνοποιῆσαι, ἐάν τε συνέλθῃς γυναικὶ, ἐάν τε μὴ συνέλθῃς, τεκνοποιήσεις· ἀλλὰ καὶ εἰ εἵμαρταί σοι μὴ τεκνοποιῆσαι, ἐάν τε συνέλθῃς γυναικὶ, ἐάν τε μὴ συνέλθῃς, οὐ τεκνοποιήσεις. ἤτοι δὲ εἵμαρταί σοι τεκνοποιῆσαι, ἢ μὴ τεκνοποιῆσαι. μάτην ἄρα συνέρχῃ γυναικί. ὡς γὰρ ἐπὶ τούτου, ἐπείπερ ἀμήχανον τεκνοποιῆσαι, μὴ συνελθόντα γυναικὶ, οὐ μάτην παραλαμβάνεται τὸ συνελθεῖν γυναικί· οὕτως εἰ τὸ ἀναστῆναι ἐκ τῆς νόσου ὁδῷ τῇ ἀπὸ ἰατρικῆς γίνεται, ἀναγκαίως παραλαμβάνεται ὁ ἰατρὸς, καὶ ψεῦδος τὸ, μάτην εἰσάγεις τὸν ἰατρόν. *Id eſt, Sed & captioſa ratio, quæ appellatur ignaua, huiuſmodi per fictionẽ ægroto proponitur, captione eum deterrens, ne ad ualetudinem medico utatur. Ea talis*

eſt,

eſt, ſi fatum tibi eſt ex hoc morbo conualeſcere, ſiue tu medicum adhibueris, ſiue non adhibueris, conualeſces. Item, *ſi fatum eſt tibi non conualeſcere, ſiue medicum tu adhibueris, ſiue non adhibueris, non conualeſces: & alterutrum fatum eſt. medicum ergo adhibere nihil attinet.* Sed *uenuſtè huic rationi alia huiuſmodi refertur.* Si *fatum tibi eſt procreare, ſiue cum muliere fueris, ſiue non fueris, procreabis.* Item, *ſi fatum tibi eſt non procreare, ſiue cum muliere fueris, ſiue non fueris, nõ procreabis: & alterutrum fatum eſt. nihil igitur attinet cum muliere concumbere.* Vt *enim hîc ſi fieri non poteſt, ut quis procreet, niſi cum muliere concubuerit, non ſine cauſa cum muliere eſſe aſſumitur:* Sic *ſi ualetudinis recuperatio medicinæ uia efficitur, neceſſario adhibetur medicus: ac falſum eſt fruſtra medicum introduci.* Hîc *igitur non ſolum falſum, ſed etiam contrarium ſcripſiſti.* Nam *quo tandem pacto hæc ratio ad confirmandum fatum adhiberi queat, cum ex ea fatũ non colligatur, ſed in ea fatum pro argumento ponatur?* Hîc *fatum quæſtio non eſt,* Dialectice *noſter, ſed probatio: nec concluditur, ſed concludit.* Turpe *profectò tibi eſt, ſic in argumentationibus delinquere, ut argumentum à quæſtione non poſsis diſtinguere.* Mox *proinde quàſi errorũ te pœniteret, quos editione priori admiſiſſes, ad illum locum,* Ex *iſto morbo non conualeſces, annotationem ſubſcribis præclaram.* Negatione *hîc nihil opus eſt: nam ſi negatio falſa eſt, affirmatio certè erit uera.* Itaque *ſi* Cicero, *ut codices indicãt, ita ſcripſerit, ſcripſit ſane cõtrarium quàm ſenſit.* Hîc *parum abeſt, quin putẽ aliquo malo carmine mentem tibi ademptam, ita nihil ea ute-*

ris. Si fatum, ô bone, ponatur, tamẽ quid euenturum ſit, homines neſcimus, ſed euentum tamen omnẽ fatalem eſſe decernimus. Ita *per diſiunctionem argumentamur contrariorum, ut paulò antè* Seneca, Aut *futurum eſt, aut non futurum: & in hoc exemplo apud* Ciceronem *&* Origenem, Aut *conualeſces, aut nõ conualeſces: deinde quæ ſequuntur connexa.* Non *igitur* Cicero *contrà quàm ſenſit, ſcripſit: ſed tu contrà quàm ſenſit, intellexiſti.* Mox *in ſolutione Chryſippi, grauis auctor ſcribis:* Verè *itaq; aſſumptioni reſiſti poterat:* Neutrũ *enim fatale eſt.* Vt *quid agatur, acutè cernis? Quaſi uero qui hoc diſſerit, fatum eſſe putet, ac non in eum diſputet, qui fatum approbet.* Is *autem ſi ſibi conſtare uelit, alterutrum fatum eſſe concedat, neceſſe eſt.* Quantam *iniuriam ampliſsimo & clariſsimo Cardinali facis, cuius dignitati tuis ſordidis iſtis Commentariis labem & maculam propemodum aſpergis? eniti deberemus, ut qui ſis, intelligeret, ne poſthac ſineret à te ſuo nomini illudi.* Paulò *pòſt ad illum locum,* Carneades *genus hoc totum non probabat, pari uel ignauia, uel inſcitia peccas.* Sic *enim ſcribis* Ciceronẽ *explicans,* Carneades *omnes Chryſippi fraudes & captiones damnabat.* Quaſi *uerò ignaua ratio* Stoicorum *eſſet, ac non eorum philoſophorum, qui fatum frangere conabãtur.* Itaque *ualebat, non in fatum tantùm, uerum etiam in* Diodorum *propter immutabilitatem ueri, etſi ei omnia quàm* Stoicis *erant expeditiora.* Valere *autem etiam in* Diodorũ *ſignificat* Cicero, *cũ ita ſcribit:* Licet *etiã immutare, ut nomen fati nõ adiungas, &c.* Ignaua *autẽ iſta ratio, captioſa cum eſſet, & calumniæ plena, à* Carneade *nõ probabatur:*

alióque

alióque argumento fatum ſine ulla captione oppugnabat. Hic eſt, eloquẽs noſter & philoſophe, huius loci ſenſus, quẽ à te tot támque diuerſis profeſsionum maximarum negotiis implicato & diſtricto, non eſſe perceptum equidem nõ miror. Porrò *autem in illa uere impia & academica* Carneadis *de præſcientia* Dei *ſententia, non eſt ex definitione* Ariſtotelis *natus error, qui ſcientiam definiit, cognitionẽ ex ueris cauſis: nec ab aliis philoſophis, ut* Stoicis, *ſic definiebatur.* Zeno *enim, quod erat ita ſenſibus comprehenſum, ut cõuelli ratione non poſſet, ſcientiam, ut* Cicero *ait, uocabat: ſed ex eo ortus eſt, quòd in fortuitis nullam certam firmámque cauſam, nullam commonitionem, nullum argumentum, nullum indicium, nullum denique ueſtigium futuri* Carneades *putaret eſſe, unde* Deus *poſterum augurare tur. Quòd enim in iis nihil certi eſſet & explorati, quòd ea mutabilia & infirma uideret, quòd in iis nullam uiam, quæ ad euentus fidem & cognitionem ferret, cerneret, ne à* Deo *quidem præſciri poſſe credebat.* Id *enim eſt quod ſcribit* Cicero. *Nõ igitur* Ariſtotelis *eum definitio fefellit, ſed quòd aliter quàm ex uera cauſa futurũ prænoſci poſſe non putaret, certóq; prædici.*

Ad illum locum, Ratio *igitur,* Diodorum *defendi poſſe.*

Academici *philoſophi,* Diodori *ſentẽtia, occurrebant rationibus* Stoicorum *fatũ confirmantium.* Eam *tamen* Stoici *ad neceſsitatem fatalem pertrahere nitebantur, ſed fruſtrà laborabãt, ut tu nunc quoq; fruſtrà te fatigas, ut neceſsitatem in ea ſimplicem & abſolutam eſſe doceas.* Miror *te* Ci-

ceroni credere noluiſſe, toties teſtificanti in ea ſententia nihil ineſſe fatale, fortuitáſque cauſas eſſe poſſe, & uoluntarias, quæ efficiant, ut in futuro, ſi quid dicatur, uere dicatur: ſed ubi ſemel è carceribus ueri exiiſti, rationis habenas non audis. Quod autem hîc argumentum uexas & exagitas, contra te Diodorus *hoc modo facile obtineret: uelis enim nolis, neceſſe eſt fatearis, cum ſic eloquimur,* Sauciabitur Philoctetes: *non ſauciabitur* Philoctetes, *alterũ uerum, alterum falſum eſſe.* Eodem *modo ſi dicam,* Cras *curres,* Cras *non curres.* V*trum tamen uerum ſit in futuro, homines neſciũt,* Deus *nouit: euentus deniq; indicabit.* Quod *ſi uerum eſt,* Sauciabitur Philoctetes, *omnino ita eueniet: nõ quòd ſit euẽtus rei neceſſarius, ſed quia nihil in futuro uerum eſſe poteſt, niſi ita cadat.* Ea *autem enũciata iam tanto ante in futuro uera aut falſa eſſe neceſſe eſt.* Niſi *enim* Sauciabitur Philoctetes, *ante euẽtum uerum ſit, nunquam uerũ erit: nam ulcerato* Philoctete, *uerũ erit præteritũ, non futurũ: id eſt, ſauciatus eſt, nõ ſauciabitur: quod idem in eo quod fieri poteſt, ſentit. quod enim fieri poteſt, cum uerũ ſit, nec uerum in falſum poßit immutari, euenire oportere contendit, non tamen fatali neceßitate, ſed exitus cõſecutione.* Ita *fit, ut in* Diodori *ſententia nullum fatum, nulla neceßitas extimeſcenda ſit, quod ante* Cicero *dixit, ſed calumnia tua formidãda, quæ contra legem* Lectoriam, *ad circũſcribendam, fallendam, inducendam adoleſcentiam tota comparata eſt.* Quare, *ô uecors, hîc deſine patrocinari* Epicuro, *qui, niſi me fallit animus, tarditate & inſcitia tibi ſimilis erat.* Nam *quod ais* Epicureos *reſiſtere poſſe ſecũdo & ter-*

tio

tio gradui argumẽtationis Ciceronis, *cùm inter falſum & uerum in enuntiatis (de iis enim agitur) nihil medium ſit, quî fieri poſsit, equidem non diſpicio.* Vt *enim ſi nec nox eſt, nec dies (medio enim carent iſta) nox non eſt: ſi nox non eſt, dies eſt:* Ita *quoque ſi in enunciatis neque uerum neque falſum eſt, uerum non eſt: ſi uerum non eſt, falſum eſt.*R*urſus quod nec uerum, nec falſum eſt, falſum non eſt: ſi falſum non eſt, quî poteſt non eſſe uerum?* His *argumentationibus tam neceſſariis, tam firmis (duæ enim ſunt, quod non animaduertiſti)* Epicureus *ſi reſiſteret, & tam impudenter quã tu, faceret, & lingua nõ mente id negaret.* Ma*le autem narras, qui* Ariſtotelem *ais* Epicuri *iudicium tueri in enũciationibus futuri, ut in eis eius ſententia nec uerum nec falſum ſit.* Quid? Philoſophũ *omnium ingenioſiſsimum ita dormitaſſe credis, ut in illum* Epicuri *ueternũ incideret? imò uerò, uerum & falſum* Ariſtoteles *in eis eſſe exiſtimat, non tamẽ liquidò neque certò, cum* Epicurus *nullũ ueſtigiũ uel ueri uel falſi in eis eſſe putet.*V*ſitatum eſt tibi non ſolum inter auctorũ ſentẽtias male iudicare, uerũ etiam eas ignorare.*Itaque *quod inſtituiſti, cenſeo facias, ut poſthac nugacia tua interpreteris ſcripta, cum in auctoribus omnium iudicio qui eruditi ſunt, nihil intelligas.* Nec *uerò neceſsitas diſiunctionis,* Diodorum *fefellit, ut tu putas: ſic enim argumentatur,* E*nunciatio omnis uera eſt, aut falſa: ergo hæc enunciatio,* C*ras ambulabis, uera aut falſa erit: fac ueram eſſe, cras igitur ambules oportet: alioqui uera nõ eſſet. uerũ enim rei exitus declarat.* Q*uod autem ſcribis eloqui uerbũ eſſe oratorium, unde oratorem eloquentem appellari: equi-*

dem quid dicas, neſcio. Mihi quidem uulgi uerbum fuiſſe uidetur: tot enim apud Comicos ruſtici & ſerui eo uocabulo utuntur, ut appareat ab oratoribus uſu ſuum non eſſe factum: & ut eloquentes dicerentur oratores, certe à populo ſic appellabantur. Iſta ratione licet oratorem uocabulum oratorium dicas, medicum uocabulum medicinale, quia ſic diſerti, & qui morbos curant, uocantur.

Errare Dialecticum, qui putet Ciceronem à Chryſippo deceptum.

Quouſque *tandem ſic perges inſectari Ciceronem, eique aliena, non ſua uitia crimini dare? uis hîc me rumpam, ad rauim clamãdo, eam eſſe Chryſippi culpam, qui æſtuãs & laborans, quomodo animi libertatem retineat poſito fato, hoc effugium cõmentus eſt, fatum nexum eſſe ex cauſis nõ neceſſariis, ſed adiuuantibus & antecedentibus?* Id *ſi millies clamarem, apud te nihil proficerem, cuius aures ad uerum obſurduerunt, à falſo animus nũquam abhorruit. Iſta autem, ut ſcias, ei inconſtantia & leuitas à ſcriptoribus, quos non legiſti, obiicitur: ut à* Plutarcho, ὁ δὲ λέγων, ὅτι χρύσιππος οὐκ αὐτοτελῆ τούτων αἰτίαν, ἀλλὰ προκαταρκτικὴν μόνον ἐποιεῖτο τὴν εἱμαρμένην, ἐκεῖνος πάλιν αὐτὸν ἀποδείξει μαχόμενον πρὸς αὐτόν, *&c.* Id *eſt, Qui autem ait à* Chryſippo *non principalem & perfectam harum rerum cauſam, ſed antecedentem ſolum fatum ſtatui, is rurſum ipſum ſecum pugnare demonſtrabit.* Et *paulò pòſt,* πότερον οὖν τὰς συγκαταθέσεις μὴ λέγωμεν ἐφ' ἡμῖν εἶναι, μηδὲ τὰς ἀρετάς, μηδὲ τὰς κακίας, μηδὲ τὸ κατορθοῦν,

τορθοῦν, μηδὲ τὸ ἁμαρτάνειν· ἢ τὴν εἱμαρμένην λέγομεν ἐλλιπῆ
εἶναι, καὶ τὴν πεπρωμένην ἀπεράτωτον, καὶ τὰς τοῦ Διὸς κινήσεις καὶ
σχέσεις ἀσυντελέστους. τούτων γὰρ ἔσται τὰ μὲν, ἂν αὐτοτελῆ, τὰ δὲ ἂν
προκαταρκτικὴν μόνον αἰτίαν εἶναι τὴν εἱμαρμένην. αὐτοτελὴς μὲν
αἰτία πάντων οὖσα, τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ ἑκούσιον ἀναιρεῖ· προκαταρκτικὴ δὲ,
τὸ ἀκώλυτον εἶναι καὶ τελεσιουργὸν ἀπόλλυσι. Id eſt, Vtrum igitur aſ-
ſenſiones negamus in noſtra eſſe poteſtate, uirtutes, uitia, re-
cte facta, peccata: an uerò fatum dicimus imminutum eſſe,
& ipſam parcam ratam & terminatã nõ eſſe, Iouiſque im-
pulſiones & retentiones imperfectas eſſe? horũ enim alterũ
conſequens eſt, ſi fatum abſoluta & perfecta cauſa ſit: alte-
rum, ſi ſolummodo antegreſſa. Hãc inconſtantiam obieciſſes
Chryſippo, niſi exiſtimaſſes nobiliorem fore de Cicerone ui-
ctoriam. Ita Chryſippum reliquiſti, Ciceronẽ inuaſiſti. Ve-
rùm hoc crimen ſolus Chryſippus ſuſtinere debet, & ſuam
leuitatem & inconſtantiam præſtare, qui modo fati ius in-
exorabile, indomitum, inſuperabile, ineuitabile eſſe prædi-
cat, uerbiſq; ſuis dum utitur, immutabilem & immoderatã
eius poteſtatẽ ſancit (ἄτροπον enim uocat, ἀδράστειαν, ἀνάγκην,
πεπρωμένην, quæ omnia inuictum eius robur oſtẽdunt:) mo-
do aliorum philoſophorum diſputationibus fractus & de-
bilitatus, ut libertatem animi retineat, uim fati eneruat, &
in præcurſione cauſarũ nullam neceſſitatem habentiũ col-
locat. Non igitur, ut cenſes, Chryſippus Ciceronem fefellit,
nec ei os ſubleuit, ſed ipſe ſententiam mutauit: ac nunc Cice-
ro Chryſippum tanquã honorarium arbitrũ abdicata &
abiurata ſuperiore ſentẽtia, inter eos qui fatũ uim neceſſi-
tatis continere, & eos, qui ſine fato motus animi uolunta-

rios eſſe exiſtimarẽt, medium ferire uoluiſſe prædicat, ut & fatum retineret, ſed uerbo tenus, & animos liberos eſſe dice ret, in quam ſententiam eſt propenſior: ut inter eos, qui fatũ negant & Chryſippum, uerborum ſit potius quàm rerum contentio. Ita tum uerbo retinet fatum, re tamen arbitrium ſancit. Eſt autem medium ferire, quod μέσον βάλλειν *Græcè dicitur, aut* μέσον τέμνειν. *Simile eſt illud Plutarchi in Sympoſiacis,* ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα ἐῤῥήθη, καὶ τὴν κρίσιν ἀπῄτουν οἱ παρόντες, ἔφην ἐγὼ, διαιτητὴς ᾑρημένος, οὐ κριτὴς, βαδιεῖσθαι διὰ μέσου. *Id eſt, Hæc cùm dicta eſſent, iudiciúmque peteretur ab iis qui aderant, dixi, cùm arbiter, nõ iudex ſumptus eſſem, me medium eſſe ſecuturum. Arbitri autem fuere uel compromiſſarij, qui compromiſſo facto interpoſita ferè ſtipulatione pœnæ deligebantur à litigatoribus, ſi ſententiæ non pareretur: uel honorarij, quibus ſine compromiſſo rei cognitio deferebatur. Sed & in iudiciis bonæ fidei, atq; in quibus rebus boni uiri arbitratu & interuentu opus erat, arbitri ſumebãtur. Itaque in iis rebus, quæ bonæ fidei erant, aduerſarium, à quo aliquid contra bonam fidem factum querebantur, arbitrum dare cogebant: quod arbitrum adigere dicebant. Cicero in Officiis, Arbitrum illum adegit, quicquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona. In Topicis, Aquæ pluuiæ arcẽdæ adigere non poßis arbitrum: quod eſt interprete Pompeio, dare cogere. Proinde ea iudicia ſæpe arbitria dicuntur, ut apud Ciceronem arbitrium rei uxoriæ, arbitrium pro ſocio: cum aditus prætor arbitrum etiam in iis dare ſoleret. Honorarij autem ab honore, qui à partibus eis habetur, nominãtur. honorarium autem, ut cumulus accedat, interdum præmium*

eſt, quod non debetur, nec mercedis loco tribuitur, ſed honoris cauſa defertur: nam multis in rebus ea eſſe uidetur dignitas, ut mercede non ſint dedecorandæ & inquinandæ. hinc honoraria magiſtratuum, aduocatorum, medicorum. Itaque cùm Cicero ſcribit docere debitum eſſe, delectare honorarium, permouere neceſſarium, ſignificat non eſſe neceſſe oratori auditorẽ delectare, nec ab eo auditori id deberi: uelut tamẽ quoddam honorarium addi, uelut quoddam præmium & acceßionem adiungi. Proinde honorem habere, eſt interdum præmium tribuere. Cicero Curio, Miſi ut medico honos haberetur. id eſt, honorarium daretur. Ne illud quidem omittam, quod ad arbitros pertinet, arbitrium nonnũquam præmium ſignificare: quod rarius & inſolentius fortaſſe cuipiam uideatur. Curtius, At uictoriæ arbitrium magis præcipuum ferunt. Cicero, Nondum palàm erat factum concidiſſe remp. cum tibi arbitria funeris ſoluebantur. Hîc igitur, ut ad rem redeam, nihil habes quòd Ciceronem uituperes, qui uim fati Chryſippo è manibus extorſit, & eum tãdem fateri coëgit, nihil in fato uiolentum, nihil neceſſarium ineſſe: ſed nobilitari Ciceronis oppugnatione uoluiſti, ut plus quàm ipſe ſcire & ſapere uidereris, & uim nobis Dialecticæ oſtenderes tuæ. Quòd ſi improbè calumniari, & uoluntatem auctorum ignorare, Dialecticum eſt, confirmo tibi, neminẽ in Dialectica tibi comparandũ eſſe. Quod autem paulò antè Cicero argumentabatur, Si omnia fato fiunt, omnia fiunt antecedente cauſa, & ſi appetitus, illa etiam quæ appetitum ſequuntur: ergo etiam aſſenſiones. At ſi cauſa appetitus non eſt ſita in nobis, ne ipſe quidẽ ap-

petitus eſt in noſtra poteſtate, hanc ſentẽtiam habet: Si fato fiũt omnia, omnia præpoſitã & antecedentẽ habent cauſam: & ſi appetitus, illæ etiam actiones, quæ appetitum ſequuntur. Ergo etiam aſſenſiones, quæ ſunt ipſius appetitus cauſæ, eúmque antecedunt. nihil enim appetimus, ut Stoici uolunt, abſq; aſſenſione & approbatione. Itaq; mox ſubiicit, At ſi cauſa appetitus, id eſt, ſi aſſenſio, non eſt ſita in nobis, ne ipſe quidem appetitus eſt in noſtra poteſtate.

Ad illum locum, Hoc modo hanc cauſam diſceptari oportet, male oppugnari Ciceronem.

Rurſus cooritur in Ciceronem homo diſertus & philoſophus, eúmque ait acumine & argutiis Chryſippi captũ, quaſdam eius diſtinctiones approbare & imitari, & ſuã Logicam Chryſippeæ parem demonſtrare uelle. Equidem neſcio, utrum te ludere dicam, an ſerio loqui: niſi quòd ueriſimilius eſt iſta, quanquam abſurda & abhorrentia, te ex animi tui ſententia dicere, qui plerunque in interpretationibus auctorum ſoles dormitare. imò uero, diſerte noſter, quod pugnauit Cicero, quod contendit, in quo uim Dialecticæ ſuæ expertus eſt, obtinuit, & inuito Chryſippo expreſſit fatum eſſe nullum, eſſéque omnes noſtras appetitiones, aſſenſiones, uoluntates, ſuſceptiones ſui iuris & arbitrij. Etiam quod ais Chryſippo negari debere, affirmãti aſſenſiones ſine uiſo præcurrente fieri non poſſe, Cicero uidit, cùm ita ſcripſit: Fateantur tamen eas ſine uiſo antecedente fieri, alia ratio eſt, &c. Cur igitur ſic illudis? cur ſic inſultas? Si diuerſæ concurrunt & confligunt ſententiæ, ea profectò

à

à Chryſippo,non à Cicerone culpa animaduertẽda eſt: qui modo hoc,modo illud ait. Si quæſitor ſederes,in tuis ſubſelliis maior eſſet noxiis impunitas & ſecuritas, quàm innocentibus: & accuſator, qui reũ manifeſti ſceleris coargueret, aut pro eo, aut cum eo rei capitalis condemnaretur. Nam qui laudare Ciceronem debueras, quòd cõfutata ſuperiore ſententia Chryſippum ad ſanam eorum opinionem traduxiſſet, qui fatũ negãt: cum quid ageret, & uellet, neſcires, nec mens tua hebes & obtuſa, diſceptationẽ eius intelligeret, eũ ultrò condẽnatum uenisti. Quæ (malũ) hæc interpretationis ratio eſt, nõ elaborantis in ſenſus inueſtigatione, ſed ſummã gloriæ ponẽtis in auctoris uituperatione & contumelia? Vt hic, philoſophe noſter, omni culpa Cicero uacat, ita te extra noxiã non eſſe conuincã in loco quodã ſuperiore, quem ſic legis, Neque enim Chryſippus cõcedens aſſenſiones, proximam & continentem cauſam eſſe in uiſo poſitam, neque eam cauſam ad aſſenſionem neceſſariã eſſe concedet, &c. Legendum enim eſt, Neq; enim Chryſippus cõcedens aſſenſionis proximam & continentem cauſam eſſe in uiſo poſitam, eam cauſam, &c. Nam uiſum Chryſippus proximã cauſam aſſẽſionis eſſe putabat. Cicero paulò antè, Nam quãquam aſſenſio nõ poſſit fieri, niſi cõmota uiſo, tamen cum id uiſum proximam cauſam habeat non principalẽ, &c. qui locus tuam lectionẽ falſi perſpicuè coarguit. Scribis autem rurſum pari uecordia & inſania, Diodorum errare, & impiæ fraudis auctorẽ eſſe. Tu de eo id tam temerè & inconſideratè ſcribere auſus es, cuius ſententiam nunquam intellexiſti, ac nè qualis quidem eſſet, ſuſpicatus

es? Vellem ex ueteribus unum aliquem produxiſſes in medium, qui eam declararet: ſed tu ſine teſte, ſine auctore, ſine aſtipulatore, quicquid aliqua ſpecie mentem pepulit tuam, pro certo amplecteris, & impudenter affirmas: ac, mathematicorum more, poſtulata, ſed non æqua, ſed non uera (ut illi) tibi concedi poſcis. Ergo *quæ partes erãt tuæ, ne ſaltem uidereris inſontem indicta cauſa cõdemnare, ut totam* Diodori *rationem exponeres ex iuratiſsimis ſcriptoribus, id omiſiſti, téque totum ad maledicta & conuitia conuertiſti.* Aliquanto *enim es, dicam enim liberè quod ſentio, petulantior quàm diſertior, aliquanto maledicentior quàm doctior. præclarum enim in multos auctores importuni conuitiatoris ſpecimen nobis ſæpe dediſti: doctrinæ exemplum adhuc oculi noſtri deſiderant.* Ac *ut quod de te ſentio, aliquando audias, omnium doctrinæ profeſſorũm poſtremum, maledicorum & impudentium longo ſanè interuallo te primum eſſe iudico.* Sed *mores tui non tam reprehenſorem, quàm cenſorem deſiderant: nec tam uerbis quàm iudiciis caſtigãdus es.* Diodori *ſententiam, ut ad eam reuertar, quam explicare debuiſti, ſed non potuiſti (ſatis enim in te literarum non eſt) ex* Plutarcho & Alexandro *indicare tibi antè tentaui: eam nunc etiam ex* Epicteto *tibi declarare enitar. ita enim magis uerum quid ſit apparebit, ſi multorum tanquam teſtium dicta proferantur.*

ὁ κυριεύων λόγος. ἀπὸ τοιούτων τινῶν ἀφορμῶν ἠρωτῆσθαι φαίνεται. κοινῆς γὰρ οὔσης μάχης τοῖς τρισὶ τούτοις πρὸς ἄλληλα, τῷ τὸ πᾶν παρεληλυθὸς ἀληθὲς, ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ τῷ ἀδυνάτῳ ἀδύνατον μὴ ἀκολουθεῖν, καὶ τῷ μὴ δυνατὸν εἶναι, ὃ οὔτ' ἔστιν ἀληθὲς, οὔτ' ἔσται. συνιδὼν τὴν μάχην

τούτων ὁ Διόδωρος, τῇ τῶν πρώτων δυεῖν πιθανότητι συνεχρήσατο πρὸς παράστασιν τοῦ μηδὲν εἶναι δυνατὸν, ὃ οὔτ' ἔστιν ἀληθὲς οὔτ' ἔσται. λοιπὸν ὁ μέν τις ταῦτα τηρήσει τῶν δυεῖν, ὅτι ἔστι τί τι δυνατὸν, ὃ οὔτ' ἔστιν ἀληθὲς, οὔτ' ἔσται ἀληθὲς, καὶ δυνατῷ ἀδύνατον οὐκ ἀκολουθεῖ· οὐ πᾶν δὲ παρεληλυθὸς ἀληθὲς ἀναγκαῖόν ἐστι, καθάπερ οἱ περὶ Κλεάνθην φέρεσθαι δοκοῦσιν, οἷς ἐπὶ πολὺ συνηγόρησεν Ἀντίπατρος. οἱ δὲ τἄλλα δύο, ὅτι δυνατόν τι ἐστὶν, ὃ οὔτ' ἀληθές ἐστιν, οὔτ' ἔσται, καὶ πᾶν παρεληλυθὸς ἀληθὲς ἀναγκαῖόν ἐστι· δυνατῷ δὲ ἀδύνατον ἀκολουθεῖ. τὰ τρία δὲ ἐκεῖνα τηρῆσαι ἀμήχανον, διὰ τὸ κοινὴν εἶναι αὐτῶν μάχην. ἂν οὖν τίς μου πύθηται, σὺ δὲ ποῖα αὐτῶν τηρεῖς; ἀποκρινοῦμαι πρὸς αὐτὸν, ὅτι οὐκ οἶδα· παρείληφα δὲ ἱστορίαν τοιαύτην, ὅτι Διόδωρος μὲν ἐκεῖνα ἐτήρει· οἱ δὲ περὶ Πανθοίδην, οἶμαι, καὶ Κλεάνθην τὰ ἄλλα· οἱ δὲ περὶ Χρύσιππον τὰ ἄλλα. *Id eſt, Ratio dominatrix ab huiuſmodi quadã occaſione interrogata uidetur. Nam cùm eſſet communis inter hæc tria contentio, omne præteritum uerum, neceſſarium eſſe, & impoſsibili impoſsibile conſequens non eſſe, & poſsibile non eſſe, quod neque eſt uerum, neque erit: hanc contentionẽ cum perſpexiſſet Diodorus, priorum duorum credibilitate uſus eſt ad conſtituendum nihil eſſe poſsibile, quod nec uerum ſit, nec futurum ſit. Deinceps alius iſta de duobus ſeruabit, & eſſe aliquid poſsibile, quod neque ſit uerum, neque futurum ſit, & poſsibili impoſsibile non eſſe conſequẽs: nõ omne autẽ quod in præterito uerũ eſt, neceſſariũ eſſe, quemadmodũ Cleanthes cenſet: cui plurimũ patrocinatus eſt Antipater. Alij alia duo, & poſsibile eſſe, quod neque uerum ſit, neque futurum ſit, & omne præteritũ uerum, neceſſarium eſſe: poſsibili autem impoſsibile conſequẽs eſſe. Tria autem illa tueri nefas, quòd communis ipſorũ pu-*

gna ſit. Si quis igitur me roget, tu quænam defendis, reſpondeam, equidem neſcio: uerum tale quiddã inaudiſſe uideor, Diodorum *illa defendiſſe: iſta* Panthœdem, *ut arbitror, &* Cleanthem, *hæc* Chryſippum. *Si tam uerecundè ſententiam ſuſtinuiſſes, & à temeritate te cohibuiſſes, ut uir pius, pudens, & tui diſsimilis, qui inter doctiſsimos uiros pronunciare non audet, multò conſultius feciſſes. neque enim ſententiam tibi nullo modo cognitam (cum enim iſta initio ſcripſiſti, neque quis* Diodorus *eſſet, neque quid diceret, unquam audieras) elogio nefariæ impietatis notatam improbaſſes, & uerecundi hominis & candidi laudem promereri potuiſſes, non calumniatoris conſcelerati diram opinionem. Sed quid ago? quaſi uerò tu uerecundiam & candorem in laude unquam poſueris, ac non potius os impudens & maledicum rabie quadam effreni in bonos omnes & doctos efferueſcens, ſemper furiosè ſolueris: qui non ſolum in grauiſsimis de philoſophia & eloquentia locis, iudiciũ interponere tuum, uerumetiam, ô omnium poſt homines natos audaciſsime & indoctiſsime, primariis auctoribus tuam ſentẽtiam opponere ſis auſus.* Nuper *quoque, ne quid inauſum omitteres, quæ conuitia in* Euclidẽ *iactaſti? quàm multa de eo &* Platone *inaudita, falſa, à nemine ſcripta, ſed uelut à uetere ægroto ſomniata, protuliſti?* His *tamen tam deliris & inanibus nugis commendationem doctrinæ quæris, quibus ſi ſaperemus, infamiæ mercedem perſolueremus: téque de ſuggeſto non exploſum eiiceremus, ſed præcipitem exturbaremus.* Declamaſti *à* Proculo, Euclidis *ordinem eſſe perturbatum. quo auctore affirmare id es auſus?*

tu

tu id in iudicio dicere pro teſtimonio auderes? Sed Euclidẽ *perturbatum eſſe commentus es, ut opera tua in diſponendo egere uideremur.* Itaque *quòd culpare aliud in eo nõ poteras, quædam in eo aliter ordinaſti.* Locupletes *te patreſſalias poſthac, ſi me audient, in ædes ſuas nec inuitabunt, nec admittent.* Nam *ſi nihil aliud, ordinem certe & collocationem ſupellectilis reprehendes, & diſpoſitionem aliam inſtitues. ac nunc ordinarius uerè profeſſor & es & haberis, qui ſemper de ordine nugaris: & qui tibi ſemitam non ſapis, qui in uia conſulari errorẽ cauere nõ potes, dux itineris in locis difficillimis & impeditiſsimis aliis eſſe cupis, téq;* Triumuirũ *quendã, non ut illos olim ad rempub. conſtituẽdam, ſed ad diſciplinarum fines regendos, earúmque præcepta ordinanda,* Dei *munere creatum, nobíſq; donatũ arbitraris.* Cum *autem unã ordinis eſſe rationem falsò cẽſeas, non eſt mirum, ſi quæ auctores optimi ſcribunt, qui iſto errore tuo implicati non erãt, nec unã tantũ uiam & rationẽ docendi eſſe ſentiebant, ad decreta & placita non reſpondent tua.* Coram *te nemo olim* Romæ *quærere auſus eſſet,* Brunduſium Numici *melius uia ducat, an* Appi? Te *enim auctore una tantùm uia eſt.* Ciceronem *autem non dubito, quin ineptum iudices, qui tres eſſe uias ſcripſit, quæ ad* Antonij *caſtra ferant.* Itaque *nunc promulgatione tuæ iſtius uiariæ rogationis, tuo ſuffragio curationẽ tibi tuliſti, nullo iure, nullis regionibus definitam.* In *omnes omnium auctorum poſſeſsiones & fundos inuadis, nouam quandam uiam muniens, illorũ diuortia, ut uociferaris, flexus, ambages, ſemitas, una cõſulari uia, ut prædicas, rectà ſine errore,*

ſine diuerticulo ferente ſublaturus. Inueniſti quo pacto alienum facias tuum, ſi nanciſci poßis, qui tibi crediturus ſit. En habes, ubi, quemadmodum Horatius ait, tragica deſæuias, & ampulleris in arte: ac nobis etiam poſthac mirificos ſpectantibus ludos dabis. Quæ eſt hæc licentia? homo omnium quos unquam nouerim, indoctißimus, arrogantia intolerabili & faſtidio ſuperbo elatus, ſic per auctores, ut uaſtitas, peſtis, calamitas graſſabitur, & ſi nihil aliud, omnia ſurſum deorſum miſcebit, rerúmq; optimè conſtitutarum perturbationi, ſtudio nouitatis & famæ captus, ordinis nomen imponet? Hoc nimirũ eſt, cur Dialectici nomen tantoperè tibi uendices, ut iudicium tuum de aliis, uelut cenſoris cuiuſdã notatio animaduerſióque eſſe uideatur. Tu dialecticus? quis omniũ minus? qui nihil ingenij, nihil iudicij habeas, qui falſum ſequi, uerũ aſpernari ſoleas? Sed me reprimam, ad Diodorum reuertar. Sentiebat Diodorus, quicquid in præterito uerũ eſſet, neceſſarium eſſe, quòd ea cõditione uideretur, ut immutari non poſſet: ut, ſediſti. Nec tamen illã neceßitatem à cauſis neceſſariis profectam exiſtimabat, ſed eam immutabilitatem in præterito, quod uerũ eſſet, reperiebat. Idẽ impoßibile impoßibili nõ eſſe conſequẽs dicebat: ut, terra uolat: igitur terra cælum eſt. cũ tamẽ uulgo in ſchola dicamus, impoßibili omnia eſſe cõſequẽtia. Poſtremò poßibile dicebat, quod eſſet uerũ aut uerũ futurũ eſſet. In quo & ab Ariſtotele diſſentiebat, qui quod euenturũ non ſit, tamen fieri poſſe dicit, modò ea ſit eius cõditio, ut euentui non repugnet: & ueri immutabilitatẽ æquè ac in præterito ſequebatur, ſine cauſæ tamen neceßitate. Vt enim

præteritum

præteritum quod uerum eſt, neceſſarium cẽſebat, quãquam ad exitum fortuitæ aut uoluntariæ cauſæ perduxiſſent: ita quod eſſet, aut futurum eſſet uerum, poſsibile decernebat, quales illudcũque cauſæ effecturæ eſsent. Quod enim non eſſet, nec futurũ eſſet, ſi poſsibile diceretur, contendebat uerum in falſum commutatum iri, inertémque, ac nullam illã poteſtatẽ dicebat, quæ non eſſet aliquando futura. Illa *autem eius quod fieri poteſt, definitio, ut hominibus multis nõ probetur, quid tamen habet cum impia fraude cõiunctum, quid cum fato copulatum, cùm animi libertatẽ, cùm cauſas fortuitas retineat, tantum uocabuli notionem immutet? Quòd ſi res uocabulis parere cenſes, eorúmq; poteſtate mutata rerum naturã conuerti, ſit impius ſanè* Diodorus: *ſin mutata definitio logicã controuerſiam parit, res nouas nõ molitur, rerúmque ſtatus incolumis conſeruatur, nomen in alia re ponitur: quid, ô tragica ſimia, fluctus, quod dicitur, in ſimpulo excitas? cur inſontem accuſas?* Mihi *quidem ſimilis nonnullorum hominum uideris, qui quos oderunt, ægerrimè ferũt innocẽtes & bonos eſſe: nec in eis quod laudent, quærunt, ſed quod uituperent: etiam uirtutes perſpectas, apertiſsima calũnia & malignitate, uitiorum nominibus adulterant.* Diodori *ſententia logica eſt, quod te non attendiſſe miror, hoc præſertim in libro, ubi &* Logicus *eſſe &* Dialecticus *haberi uelles.* Ea *nihil cũ fato cõmune ha-*

& in multis tibi parcere uolui, ac lenitatem hîc ſequi meã potius decreui, quàm importunitatem & calumniam tuã, qui perſæpe accuſandi libidine & furore actus, certam & perſpicuam laudem in grauiſsimo crimine ſoles ponere. Vno enim in uerſu illo,

πορφύρεοι μώλωπες ἀπορρινήματα χάλκης, *maximos duos errores tuos præterij, quos ſi in alio notares, ſat ſcio mortuos ab inferis excitares ad augendum crimen, & ad odium ei conflandum, qui ſic lapſus eſſet. Nam* μώλωπα *ſtimulũ uertiſti, cum uel uibicem uel ſugillationem dicere deberes:* ἀπορρινήματα *fæcem, cum ſcobem aut ramenta interpretari te oporteret.*

*A*d *illum locum,* N*am ſi atomis, ut grauitate ferantur, male* C*iceronem reprehendi,* E*picurum defendi à* D*ialectico.*

Ita Dialecticus *ſcribit,* Motus *ponderis eſt neceſſarius:* Ergo *motus declinationis etiam neceſſarius erit:* Epicurus *utrũque negaret.* Quã *paucis uerbis confectũ iſti negotium eſt? nũ potuit breuius & abſciſsius* Ciceroni *duo iſta negare, &* Epicuro *bis patrocinari? Sed quid ais?* Motum *põderum in præceps,* Epicurus *neceſſarium eſſe negabit? non igitur neceſſariũ eſſe dicet.* Cur *ergo extimeſcit fatum, excogitátque declinationem? Si enim in naturali motu corporũ nulla neceſsitas eſt, ſine declinatione fatum uitari poterit.* Atqui *declinationẽ illã induxit, ut fatũ tolleret.* Deinde *cũ proprius ſit corporũ motus, ut cenſet* Epicurus, *deorſum per inane profundũ moueri: atque ita ſua natura ferantur, occurrat*

curratneceſſe eſt cauſa aliqua, quę regionė atomos depellat et declinet: ut ſi nulla cauſa ſit, neceſſe ſit ſẽper eas rectà cadere in præceps. N*ulla autẽ cauſa affertur, nullũ impedimentũ, nullus obex in inani obiicitur, cur nõ ad lineã delabantur:* Male *igitur negaret* Epicurus *neceſſariũ eſſe motũ atomorũ grauitate deorſum ferri*. Fortunã *caue dicas eſſe declinationis cauſam: nõ enim eſſet ea ratio acumine* Diale*ctici digna.* Satis *enim antè docui, fortunã illã uocabulũ eſſe ſine re: niſi fortè tu magus es, qui uim tantam in uocabulis ponas, ut non ſolùm genios, uerũetiam res ſurdas & inanes pellicere & ſollicitare poſſe cenſeas*. Eadem *erit etiã in declinatione neceßitas, ſi atomis ui naturæ tributum eſt, ut declinẽt: quibus enim ui naturæ id tributũ erit, non poterũt non declinare.* Ita *ab* Epicuro *fatũ potius cõſtituetur, quàm euertetur*. Satin *intelligis te, quod facere ſemper ſoles, hîc male cauſæ patrocinatũ eſſe?* Atqui *partes erant tuæ argumenti* Ciceroniani, *firmitatem & robur oſtendere, niſi non ſolùm ingenioſam, uerumetiam glorioſam duceres ueritatis oppugnationem, cui nullus unquam capitalior & iuratior hoſtis, quàm tu, fuit.* Et *tamen cũ hæc ita ſint, uis ab omnibus audire* Dialecticus, *eloquens, philoſophus, uelut de cælo* Triſmegiſtus *aliquis* Mercurius *nobis demiſſus*. Quaſi *uero iis nobilißimis artibus quicquam tecũ cõmercij, quicquã rationis ſit.* Veros *titulos ſi tibi præſcribere uis, ſi te tuis artibus ornare & inſignire cupis, ignorantiã & impudẽ*

ſcat. Contra Commentarij tui perorationem, quæ tota falla eſt, nihil dicam. Quæ enim antè diſſerui, eam ſatis refelſunt. Tantùm admonebo te, ne poſthac tãtum tibi in Dialectica ſumas, ut rudem eius uetuſtatem, te prudentiſsimum cenſeas: hoc enim unum mihi uideris toto tuo Cõmentario agere, hoc docere uelle, te nõ modò Chryſippo & Diodoro, uerum etiam Cicerone meliorem diſputatorem eſſe. Si enim quandocunque in eos diſſeris, ita pueriliter laberis, ut non modò non diſputandi ſcientiam, ſed ne intelligendi quidem mediocrẽ prudentiam præ te ferre uidearis: ab illa præſtãtia, quam opinionis errore tibi finxiſti, ita longè profectò diſtas, ut non tam in Dialectica tibi laus ulla expectãda ſit, quàm ueniæ deprecatio quærenda. Ne philoſophiam quidem & eloquentiam poſthac, ſi mihi credis, tibi arrogabis: eſt inuidioſum, eſt ſuperbum: etiam, ut uerè dicam, ridiculum. Itaque homines uulgò diſsimulatorem tibi aliquem, qualis Socrates fuit, deſiderant, qui ſibi inſignes iſtos titulos detrahat, de induſtria tibi illudens tribuat: qui te ſummis laudibus in cœlum efferat, ut olim ille Protagoram, Hippiã, Prodicum, Gorgiam, reliquos ſophiſtas: quorũ imaginẽ nullam haberemus, ſi te amiſiſſemus. Sed & nonnulli aiunt expectare te debuiſſe, dum hominum iudicio & ſuffragiis iſto honore afficereris: uerecũdi enim hominis fuiſſe, nõ à ſe prędicari, ſed tãquã per præconẽ, ut qui in Olympicis ludis uictores declarabantur, pronuntiari: quãquam tu à uictoria longiſsimè ſemper abfuiſti, in omni contentione & pugna ſemper ſuperatus atque triumphatus. Ac quoties eſſes uictus, & à quibus memorarem, niſi etiam nunc in hominũ

mente

mente triũphalium illorum memoria hæreret, ad quorũ nomẽ ſemper exhorreſcere, ſemper e: palleſcere ſoles. Sed tamẽ ſi tu toties uictus, toties ludibrio habitus, ueríſque cenſorũ animaduerſionibus atque iudiciis notatus, audes ea de te prædicare, quæ illi, quibus de te opima ſpolia parta ſunt, nec agnoſcerent, & recuſarent: quid feciſſes, ſi eum aduerſarium habuiſſes, qui aut imbecillitate ingenij, aut fraude præuaricationis tibi in diſputãdo ceſsiſſet? Cuius enim nũc uelut militis glorioſi ſpiritus uix ferimus, uictoris inſolentis & exultantis inſanam, ſine modo & modeſtia, gloriã quomodo ferre poſſemus? Vtinam grauitatem ſine arrogantia, dignitatem cum uerecundia ſequereris, exemplúmque noſtræ iuuentuti proderes, non ſtultæ oſtentationis, ſed modeſtiæ liberalis (Hæc enim uirtus illam ætatẽ potiſsimum cõmendat) non ambitioſæ leuitatis, ſed grauis conſtantiæ. Me tibi inimicum eſſe queri non debes: nihil ad contumeliã loquor: ab inanitate ad ueritatẽ, ab ambitione fucata ad ueram laudem, ab adumbrata ſpecie ad expreſſam imaginẽ, à ſophiſtarum captione ad philoſophorum diſciplinã te reuoco. Itaque tuorum familiarium nemo tibi melius unquã uoluit, nemo prolixius & magis ex animo fauit. Illi morbũ uolũt tuũ, & inſaniam fouent: ego tibi ſemper mentem ſanam optaui; quo nullum à Diis immortalibus maius precari bonum poſſumus. Quod utinam tibi tam facile eſset ad te, quàm ad tuos domúmque redire: non ſolum exiſtimatio-

dis. erubeſceres enim: uerum etiam ſi quãdo humanitus in ſcriptoribus explicandis, libríſque ſcribẽdis errares, æquiora hominum iudicia experireris. Nunc enim nulli tuo errori uenia impetrari poteſt, cùm pro Phidiæ *quodam ſigno, tanquã in arce* Mineruæ, *in auguſtiſsimo eloquentiæ & philoſophiæ templo, uelut utriuſque alumnus & contubernalis, unus poſt hominum memoriam, tuo ſuffragio, tua tabella te conſecraris.* Nam *cùm homines tuis titulis commoti, eam in te abſolutionem requirant, quam in nullius unquã artificis ſigno uiderũt, pro eloquentia tamen inanem uerborum profluentiam, pro philoſophiæ modeſtia arrogantiam, ſuperbiam, intolerantiam nõ ferendam: pro* Latinarũ *literarum ſcientia, earum ignorantiã: pro philoſophiæ cognitione, inſcitiam quadam leuitate ſophiſtarũ & ambitione inſoleſcentẽ: in ſcriptis tuis &* Commẽtariis, *pro eruditione uberrimam errorum meſſem: cum deniq; in his nihil ingenij, nihil iudicij, nihil doctrinæ reperiant: nulli delicto tuo ueniam dare poſſunt: inſimulare procacitatẽ & intẽperãtiam tuam, mores & ignorantiam tuam damnare poſſunt.* Satis *inſaniſti, ſatis pueriliter & iuueniliter laſciuiſti: hæc tua ætas alios mores poſtulat:* Sit *ille datus ætati tuæ ſuperiori ludus: omitte puerilem iſtam inſaniam.* De*ſine etiam nobis uerba dare, eloquentiámque & philoſophiam, quas iuuenili ambitione tibi ſumpſiſti, aut uſurpare noli, aut etiã factis & exẽplis utrãque præſtato, utrãque in te eſſe comprobato.* Quòd *ſi te tuo uitio indulgere iuuat, nihilque mereas, ut faſtũ & ambitionem deponas: uide tamen ne nomen & famam huius* Academiæ *ignominia & infamia,*

cuius

cuius in gremio & ſinu, ut prædicas, creuiſti, quámq; pro matre chariſsima ſemper habuiſti, tibi compares. Nam ei *quàm apud exteras nationes ignominioſum futurum eſt, te in eum perueniſſe locũ, in quo duabus ampliſsimis & nobiliſsimis artibus præſis, quem tamen neque dicendi facultate, neque copia ſcientiæ conſecutus ſis, ſed procacibus in ſcriptores cõuitiis, effrenata maledicendi libidine, cum impudentia & ignorãtiæ uitio coniuncta, promeritus ſis?* Hoc *fere triennio uir quidam doctiſsimus, qui ampliſsimo regis* L*uſitaniæ honorario* Conimbricæ *profeſſor fuerat, in* Gal*liã decedẽs, cũ per* Salamanticã *iter haberet, homines eruditos, qui in ea urbe erant, ſalutauit: quibus cùm ſe* Lute*tiam redire dixiſſet, ſi quid uellent ad notos & familiares, quos hîc fortè haberent, mirari ſe dixerunt, quòd primaria cõditione & regia relicta, huius urbis deſiderio teneretur, ex qua literæ et eruditio exularent: quarũ ſiquis eſſet in ea reſpectus, non tibi locum docendi ullum futurum, qui ad maledicta & ignorationem natus eſſe uiderere.* Quod *ubi intellexi, etſi antea cauſæ tuæ non fauebam, tanto tamẽ tui odio tum flagrare cœpi, ut pro publico huius* Academiæ *opprobrio & dedecore odiſſe te cœperim. Cuius enim nomẽ olim ultimis in terris omni laude celebrabatur, nũc uile & contemptũ tuo magiſterio, tuáq; profeſsione, uix hominum iniuriã & cõtumeliam à ſe deprecatur.* V*t enim ſi parentẽ meũ, qui huic corpori uitam lucémque dedit, aliquo ſcelere*

aluit, inſania tua, & auctores inſectandi, maledicendique intemperantia, acerbiſsimè uulneraris, ignorantia & inſcientia, apud exteros omni probro afficeris (quod enim tu peccas, in eius redundat uituperationem) ut deſipientibus ætate patribus, & male rem gerentibus bonis interdicitur: ſic eam à diſciplina maiorũ & poſſeſsione literarum remouere tentaueris, ut anum ætate delirantem, & nouã quandam docendi rationem præclarus auctor inſtituere conatus ſis: nónne pro hoc ſacrilegio & parricidio tuo, quicquid odij poſſum, meritiſsimo in te expromere debeo? Hac ratione, *quam inſtituiſti, admirationẽ, cui ſtudes, aliquam conſequi potes, ſed cum publico bonorum omnium odio coniunctam.* Sic *monſtra, quæ natura in ſuo opere labente gignuntur, pariter & admirari & auerſari ſolemus.*

ERRATA SIC CORRIGITO.

Fol. 5. pag. 1. *uerſ.* 16. *uelificari. fol.* 7. *pag.* 1. *uerſ.* 10. Cicero *cum. fol.* 9. *pag.* 2. *uerſ.* 25. *contexebat. fol.* 12. *pag* 1. *uerſ.* 8. Charitonis. *fol.* 13 *pag* 1. *uerſ* 3. Neapolin. *fol.* 15. *pag* 1. *uerſ.* 17. *iunctorum, agmen. fol* 24. *pag* 2. *uerſ.* 12. Valerius id docet his uerbis, M. Ibid. *uerſ.* 17. *natalitiis illis locis damnari. fol.* 25. *pag.* 1. *uerſ.* 14. ὃ γάρ τοι ὂν. Ibid. *uerſ.* 20. ἀναγκαῖον. *fol.* 28. *pag.* 2. *uerſ.* 10. *cedo? ſuccine. fol.* 35. *pag.* 1. *uerſ.* 12. *falſam eſſe poſſe. fol.* 36. *pag.* 1. *uerſ.* 4. *uident. fol.* 46. *pag.* 2. *uerſ. ult.* ἄσαι συνιδεῖν. *fol.* 47. *pag.* 1. *uerſ.* 12. *ns.*